

PROVINCIE FLEVOLAND

PROGRAMMABEGROTING 2018

2018

Aan provinciale Staten van Flevoland

Voor u ligt de Programmabegroting 2018, een begroting die op koers ligt met de afspraken die gemaakt zijn in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019. Dit is de derde begroting in deze coalitieperiode en tevens de laatste voor een volledig jaar. Afgelopen zomer zijn in de Perspectiefnota voorstellen gedaan voor de jaren 2017-2021. Deze voorstellen zijn verwerkt in deze begroting, samen met de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen. Sommige voorstellen uit deze perspectiefnota moeten nog verder uitgewerkt worden en zijn daarom geoormerkt in de stelpost Nieuw Beleid en enkele bestemmingsreserves. Een totaaloverzicht van de manier waarop de perspectiefnota in de begroting verwerkt is, vindt u in bijlage E.

Binnen de programmaplannen zijn indicatoren opgenomen. De op 5 maart 2016 vastgestelde wijziging van het besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht ons hiertoe. Hierdoor is het voor iedere provincie noodzakelijk om algemene provinciale beleidsindicatoren op te nemen die door het Rijk worden vastgesteld. Voor meerdere van deze indicatoren is echter nog geen beleid vastgesteld waardoor we ons doel voor de toekomstige jaren nog niet in concrete streefcijfers kunnen uitdrukken. In de leeswijzer wordt hier nader op ingegaan.

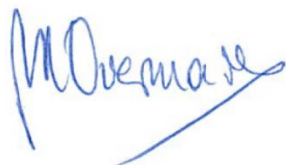
Provinciale Staten hebben de intentie uitgesproken om het eigen Flevolandse beleid te verfijnen. Dit proces is in gang gezet. Voor deze Programmabegroting 2018 betekent dit dat de indicatoren niet gewijzigd zijn ten opzichte van de afgelopen jaren.

De Programmabegroting 2018 vindt u samen met een online presentatie op www.flevoland.nl/begroting.

Wij verwachten dat u met deze begroting voldoende sturingsmiddelen heeft om weloverwogen keuzes te maken en goede besluiten te nemen.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

De secretaris,

de voorzitter,

Inhoudsopgave

I BESTUURLIJKE SAMENVATTING	5
A. BELEIDSPROGRAMMA'S	5
B. FINANCIËN	7
C. WEERSTANDSVERMOGEN	8
LEESWIJZER	9
II PROGRAMMAPLAN	12
1 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN WATERBELEID	13
1.0 Inleiding	14
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	16
1.2 Water	18
1.3 Totale lasten en baten	19
2 LANDELIJK GEBIED EN NATUUR	20
2.0 Inleiding	21
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	23
2.2 Natuur en landschap	24
2.3 Totale lasten en baten	26
3 ECONOMIE	27
3.0 Inleiding	28
3.1 Ondernemerschap en groei	30
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	31
3.3 Totale lasten en baten	33
4 CULTUUR, SAMENLEVING EN SPORT	34
4.0 Inleiding	35
4.1 Cultuur	37
4.2 Samenleving en sport	38
4.3 Totale lasten en baten	39
5 ENERGIE, MILIEU EN KLIMAAT	40
5.0 Inleiding	41
5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	43
5.2 Energie en klimaat	44
5.3 Totale lasten en baten	45
6 MOBILITEIT	46
6.0 Inleiding	47
6.1 Openbaar vervoer	50
6.2 Mobiliteitsbeleid	51
6.3 Nieuwe infrastructuur	53
6.4 Bestaande infrastructuur	55
6.5 Totale lasten en baten	56
7 GEBIEDSONTWIKKELING	57
7.0 Inleiding	58
7.1 Noordelijk Flevoland	60
7.2 Midden Flevoland	61
7.3 Zuidelijk Flevoland	63
7.4 Nieuwe Natuur	64
7.5 Totale lasten en baten	66
8 KWALITEIT OPENBAAR BESTUUR	67
8.0 Inleiding	68
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	71
8.2 Bestuurszaken	74
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	75
8.4 Onvoorzien en stelposten	76
8.5 Bedrijfsvoering	77
8.6 Reserves	78
8.7 Totale lasten en baten	80

III PARAGRAFEN	81
1 LOKALE HEFFINGEN	82
1.1 Beleid ten aanzien van heffingen	82
1.2 Overzicht tarieven	83
1.3 Kwijtscheldingsbeleid	83
1.4 Lokale lastendruk	84
1.5 Opbrengst van de lokale heffingen	84
2 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING	86
2.1 Inleiding	86
2.2 Risicobeleid en risicomanagement	86
2.3 Risicoprofiel	87
2.4 Weerstandsvermogen	90
2.5 Toelichting op de risico's	92
2.6 Niet financiële risico's	96
2.7 Financiële kengetallen BBV	96
3 ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN	97
3.1 Algemeen	97
3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud	98
3.3 Middelen	100
4 FINANCIERING	102
4.1 Algemene ontwikkelingen	102
4.2 Treasurybeleid	102
4.3 Uitvoering treasurybeleid	104
4.4 Rentescema	105
5 BEDRIJFSVOERING	106
5.1 Algemeen	106
5.2 Samenwerking	106
5.3 HRM	106
5.4 Doorontwikkeling planning en control cyclus	107
5.5 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	107
5.6 Inkoop en aanbesteding	108
6 VERBONDEN PARTIJEN	109
6.1 Algemeen	109
6.2 Overzicht verbonden partijen	110
7 GRONDBELEID	118
IV FINANCIËLE BEGROTING	120
1 OVERZICHT BATEN EN LASTEN	121
1.1 Financieel overzicht	121
1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd	126
1.3 Incidentele baten en lasten	127
2 UITEENZETTING FINANCIËLE POSITIE	128
2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2018	128
2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans	130
2.3 Bijdrage EMU-saldo	131
2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgerelateerde verplichtingen	131
2.5 Investerings in vaste activa	132
2.6 Financiering	133
2.7 Reserves en voorzieningen	133
2.8 Financiële diagnose en kengetallen	135
2.9 Toelichting wijzigingen BBV	137
BIJLAGEN	139
A. Aanvaarde moties en amendementen Algemene Beschouwingen 2017	140
B. Overzicht reserves en voorzieningen	141
C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden	155
D. Specificatie van incidentele lasten en baten 2018-2021	158
E. Perspectiefnota 2017-2021 en stelpost Nieuw Beleid	162

I Bestuurlijke samenvatting

A. Beleidsprogramma's

1. Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid

De maatschappelijke opgaven uit de Omgevingsvisie FlevolandStraks worden uitgewerkt in programma's en concrete te behalen resultaten, zoals vastgelegd in de startnotities. Deze programma's omschrijven de beleidslijnen, de samenwerking met partners, de geplande activiteiten en de inzet van de benodigde middelen. Als provincie vullen we onze ambities in vanuit het besef wie we zijn en wat we geleerd hebben. Daarbij hanteren we de Flevo-principes. We bereiden ons voor op de nieuwe Omgevingswet, die van ons onder andere vraagt om het beleid en de regels in lijn te brengen met nieuwe digitale instrumenten. In 2018 blijven we de ontwikkelingen volgen en zoeken we afstemming met onze ketenpartners hierover.

Klimaatverandering, bodemdaling en waterkwaliteit dwingen de provincie anders naar water te kijken. Dit vraagt om nieuwe keuzes van de provincie, gemeenten en het waterschap waarbij duidelijk wordt hoever hun verantwoordelijkheid en inspanning gaan. Als gevolg van deze keuzes worden verantwoordelijkheden opnieuw bekeken en zal vaker een beroep worden gedaan op burgers en ondernemers.

2. Landelijk gebied en natuur

Activiteiten in het landelijk gebied van Flevoland zijn belangrijke aanjagers voor de lokale economie. Met de Agenda Vitaal Platteland worden vraagstukken op de kaart gezet, betrokken partijen gemobiliseerd en ruimte voor onderzoek en visievorming gecreëerd. Samen met de gebiedspartners heeft de provincie één gezamenlijk doel: een vitaal en aantrekkelijk Flevolands platteland waar het goed leven, ondernemen, werken en recreëren is.

De meeste Flevolandse natuurgebieden zijn onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Binnen dit netwerk staan de natuurwaarden voorop en zet de provincie zich samen met gebiedspartners in voor kwaliteitsverbetering. Inzet is een gevarieerde natuur die aansluit bij de Flevolandse bodem- en milieumomstandigheden.

Onder onze regie stellen we een masterplan op om Nationaal Park Nieuw Land werkelijkheid te laten worden en de aanvraag voor een formele status te laten slagen. In dat kader werken we samen met Natuurmonumenten (Marker Wadden), Staatsbosbeheer (Oostvaardersplassengebied), Het Flevo-landschap (Lepelaarplassen en omgeving), Rijkswaterstaat (Markermeer) en de gemeente Lelystad en Almere. Het plan biedt een kans voor Flevoland op de internationale toeristenmarkt, met een grote sociaal economische spin off voor de regio. Ondertussen gaan de partijen in 2018 ook verder met de ontwikkeling en realisatie van het gebied.

3. Economie

We werken systematisch aan het versterken van het ecosysteem voor ondernemerschap. Naast inzet van onze eigen instrumenten richten wij ons samen met onze partners op concrete projecten die bijvoorbeeld bijdragen aan het vergroten van toegang tot kapitaal, het versterken van internationaal ondernemerschap en het versterken van kennisdeling en crossovers.

Verder wil de provincie zich inzetten op een betere profilering binnen de vrijetijdssector. Het beleidsplan Recreatie & Toerisme Flevoland is gericht op het aantrekken van meer bezoekers, om hen vervolgens ook langer in de provincie te laten verblijven. Hiermee kunnen de bestedingen in Flevoland toenemen.

4. Cultuur, samenleving en sport

De uitdagingen voor een krachtige samenleving zijn complex. Daarom stimuleert Flevoland de samenwerking tussen betrokken partijen. En als de provincie een toegevoegde waarde heeft, doet ze mee. Bijvoorbeeld bij experimenten die op bovenlokaal niveau bijdragen aan krachtiger samenleven.

Vanuit onze Flevolandse identiteit werken we ook in 2018 aan de Flevolandse culturele infrastructuur en het cultureel erfgoed. Speciale aandacht is er voor het evenement Kunst en Techniek, de langetermijnvisie

Erfgoed en de opbouw van een doorgaande leerlijn voor het vmbo. Bovendien richt Flevoland zich in 2018 concreet op de doorontwikkeling van Batavialand en de viering van 100 jaar Zuiderzeewet. Sport is ook een belangrijk speerpunt. De samenwerking met het Festival Oude Muziek in Utrecht verloopt succesvol. Er is daadwerkelijk een kwaliteitsimpuls en de bezoekersaantallen nemen toe.

5. Energie, milieu en klimaat

Flevoland wil in 2050 een energie neutrale en gasvrije provincie zijn. Daarvoor wordt ruimte geboden aan windenergie (Regioplan Wind) en ingezet op circa 1.000 hectare grondgebonden zon in het landelijk gebied.

Onze goede uitgangspositie met betrekking tot ons milieu moet worden beschermd. Bij het versterken van de economie zetten we daarom in op kwaliteitsniveaus die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij minimaal wordt voldaan aan de wet- en regelgeving.

6. Mobiliteit

De Mobiliteitsvisie Flevoland heeft het jaar 2030 als horizon. Innovatieve verkeersoplossingen en duurzaamheid zijn belangrijke thema's. De opgaven zijn in het Programma Mobiliteit en Ruimte uitgewerkt, inclusief de taken vanuit het coalitieakkoord. Waar het gaat om onze provinciale infrastructuur voeren we (de voorbereiding van) een aantal infrastructurele projecten uit, zoals verdubbeling van de Waterlandseweg en voorbereiding van de reconstructie van de Hanzeweg in samenhang met de Roggebotsluis. We houden de bestaande (vaar)wegen kwalitatief op peil.

We zijn goed in staat om de bereikbaarheid met het openbaar vervoer (OV) binnen de financiële kaders te verbeteren. De hernieuwde delegatie van het streek- en stadsvervoer aan de gemeente Almere per eind 2017 draagt daar ook aan bij. Samen met bewoners en organisaties zoeken we naar flexibelere en waar nodig kleinschaligere vervoersvormen, om het OV beter te laten aansluiten bij de vervoersvraag.

7. Gebiedsontwikkeling

In de gebiedsontwikkeling brengen we onze ruimtelijke ambities tot uitvoering in de praktijk. Met de Zuiderzeelijngelden versterken we de economische structuur in Noordelijk Flevoland. We maken de ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland mogelijk om bedrijven in de maritieme sector te behouden en uitbreidingsmogelijkheden te bieden.

Amsterdam Lelystad Airport/OMALA en Flevokust Haven zijn van bovenregionaal belang. De verdere groei van de luchthaven is een belangrijke katalysator voor de economie van de regio en de overslaghaven zorgt voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en nieuwe werkgelegenheid in Flevoland.

Conform de Bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer werken we aan de uitvoering van de drievoudige ambitie:

- verdere verstedelijking: de verdere groei van Almere met in principe 60.000 woningen;
- verbetering bereikbaarheid: uitbreiding van de weg en het spoor tussen Schiphol, Amsterdam en Almere en een IJmeerverbinding als stip op de horizon;
- uitbreiding natuur- en recreatiemogelijkheden in het Markermeer en IJmeer.

In de aanloop naar de Floriade in 2022 geven we met het programma Floriade Werkt! een impuls aan kennisontwikkeling en innovaties.

We werken aan toegankelijke natuur, met ruimte voor recreatie. We verbeteren de groene kwaliteit van Flevoland waarbij de nadruk ligt op natuurontwikkeling dicht bij de stedelijke leefomgeving van de Flevolandse.

8. Kwaliteit openbaar bestuur

De positie van de provincie is niet meer vanzelfsprekend. Zij moet haar relevantie aantonen door actief op zoek te gaan naar hoe en waarin zij de meeste meerwaarde kan leveren. Dat doen de provincies gezamenlijk in IPO-verband, maar vooral ook binnen de specifieke situatie van het eigen gebied.

Flevoland is als jongste provincie nog volop in ontwikkeling. Tegelijkertijd is er ook al veel tot stand gebracht. Daarin is een nieuwe fase aangebroken. De Omgevingsvisie stelt dat Flevoland meer dan voorheen door de inwoners wordt ontwikkeld. Samen met de gemeenten, inwoners en andere belanghebbenden hebben we ons in de afgelopen jaren verdiept in de belangrijke opgaven voor deze regio. Provinciale Staten

geven hieraan richting en de provincie faciliteert deze ontwikkeling van onze regio in de concrete uitvoering.

In een aantal gevallen is onze samenwerking vastgelegd in een meer hiërarchische vorm: de verbonden partij. Deze verbonden partijen zijn van grote waarde omdat ze, met de juiste aansturing, een grote bijdrage kunnen leveren aan de realisatie van onze doelen. In 2016 is een evaluatie uitgevoerd naar verbonden partijen. Op basis daarvan hebben we de relatie met iedere verbonden partij heroverwogen; bij een aantal verbonden partijen zullen wij tot aanpassingsvoorstellen over gaan.

Ook Europa is voor ons een belangrijke partner. In de eerste plaats houden we ons bezig met de plannen van de Europese Unie na 2020 die voor onze regio van belang kunnen zijn. Verder brengen we de gevolgen van de Brexit voor onze regio in kaart.

In algemene zin behartigen we Flevolandse belangen in diverse Europese netwerken. Zo is de commissaris van de Koning actief binnen het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa en op het gebied van radicalisering, regionale democratie en mensenrechten.

In ons Coalitieakkoord 2015-2019 hebben we niet alleen onze inhoudelijke ambities beschreven, maar ook hoe we willen werken aan de verwezenlijking daarvan. Dat doen we door:

- Constructieve samenwerking: de provincie is goed in het bij elkaar brengen van belangen. Binnen en buiten onze regio zoeken we voortdurend de juiste partners om de krachten te bundelen;
- Openheid en transparantie: in onze beleidsprocessen zoeken we actief de dialoog met de samenleving. We vragen betrokken inwoners, experts, stakeholders en partners om met ons mee te denken bij de voorbereiding van belangrijke besluiten.
- Tijdige betrokkenheid: we intensiveren de dialoog met Provinciale Staten. Vroegtijdig en met andersoortige bijeenkomsten worden de belangrijkste ontwikkelingen al in een vroege fase met de Staten besproken.

Ter ondersteuning van deze stijl van besturen pakken we de komende tijd activiteiten op rond de thema's bestuurlijke vernieuwing, belemmerende regelgeving en participatie van de samenleving, bijvoorbeeld bij de uitwerking van de Omgevingsvisie FlevolandStraks.

B. Financiën

De Programmabegroting 2018 is gebaseerd op de door Provinciale Staten vastgestelde Perspectiefnota 2017-2021, aangevuld met de uitkomsten van de Algemene Beschouwingen, de effecten uit de Meicirculaire 2017 en nieuwe ontwikkelingen sinds die tijd. In deze programmabegroting wordt een sluitend (meerjaren) beeld gepresenteerd.

<u>Saldo</u> lasten en baten per programma	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.079	2.696	2.932	652	560	560
2 Landelijk gebied en natuur	6.666	9.950	9.378	9.012	8.213	8.213
3 Economie	4.370	5.911	3.028	2.763	2.712	2.560
4 Cultuur, samenleving en sport	9.179	11.626	7.021	6.717	6.506	6.430
5 Energie, milieu en klimaat	5.805	7.143	6.499	6.242	6.232	5.803
6 Mobiliteit	29.538	25.208	54.865	56.165	76.884	49.318
7 Gebiedsontwikkeling	1.290	20.689	15.801	2.763	2.763	1.999
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-110.924	-92.919	-99.034	-97.343	-97.560	-94.506
Saldo	-52.997	-9.695	490	-13.028	6.312	-19.622
Toevoegingen/onttrekkingen reserves	47.265	9.695	-490	13.028	-6.312	19.622
Geraamd resultaat	-5.732	0	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

In de Perspectiefnota 2017-2021 was een aantal bestedingsdoelen en oormerken ten laste van de stelpost Nieuw Beleid opgenomen, welke in deze begroting verwerkt zijn. Tevens waren er in de Perspectiefnota enkele p.m.-posten opgenomen die inmiddels nader geconcretiseerd zijn en in deze begroting eveneens zijn geoormerkt binnen de stelpost Nieuw Beleid. Voor een totaaloverzicht van de verwerkingswijze van de Perspectiefnota wordt verwezen naar Bijlage E. Naast de effecten uit de Perspectiefnota zijn bij het nader uitwerken van de Programmabegroting 2018 overige voor- en nadelige effecten ontstaan. Deze effecten zijn, conform de bestendige gedragslijn, eveneens verrekend met de stelpost Nieuw Beleid. De resterende vrije ruimte in deze stelpost bedraagt voor 2018 nog € 0,1 mln., oplopend naar structureel ruim € 2 mln. in 2021. Onderstaand is het totale verloop van de stelpost weergegeven, inclusief de oormerken die nog aanwezig zijn binnen deze stelpost.

	2018	2019	2020	2021
Kader vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid bij P-nota	6.574	6.426	7.085	6.115
Effecten Perspectiefnota 2017-2021 op vrije ruimte stelpost	-8.518	-8.349	-5.438	-5.642
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid na verwerking P-nota 2017	-1.944	-1.924	1.647	473
Effecten bijstelling Programmabegroting 2018-2021	2.039	2.089	1.182	2.056
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid Programmabegroting 2018	95	165	2.830	2.529
A. Oormerken Nieuw Beleid n.a.v. P-nota 2017-2021:				
Houtribdijk strand 400m (kap.last investering a € 2 mln.)	0	0	100	100
Flevo branding (onderdeel van perspectief)	400	250	250	250
Energieagenda (perspectief)	3.300	4.000	0	0
Circulaire economie (perspectief)	500	0	0	0
Snel internet landelijk gebied	100	100	0	0
Dierenwelzijn	100	0	0	0
SWUNG (subsidieregeling t/m 2022, totaal € 0,9 mln.)	200	200	200	200
SWUNG (kap.last investering a € 2,7 mln.)	0	0	135	135
Waterloopbos (procesgeld)	85	85	80	0
B. Oormerken Nieuw Beleid overig:				
Nieuw beleid vanaf 2019 P-nota 2017-2021	0	1.000	2.000	2.000
Inzet Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB)	600	600	600	600
Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50
Totaal geoormerkt	5.335	6.285	3.415	3.335
Totaalsaldo stelpost Nieuw Beleid Programmabegroting 2018	5.429	6.450	6.245	5.864

Bedragen x € 1.000

In onderdeel IV Financiële begroting is een toelichting op de mutaties in de stelpost Nieuw Beleid opgenomen als ook een uiteenzetting van de financiële positie.

C. Weerstandsvermogen

De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft een overzicht van de belangrijkste risico's van de provincie. Het risicoprofiel van de provincie is ten opzichte van de vorige paragraaf uit de Jaarstukken 2016 gestegen naar € 14,6 mln. (was € 9,2 mln.). De belangrijkste oorzaak hiervoor is het investeringsbesluit Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland. De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de Jaarstukken 2016 gestegen naar € 17,8 mln. (was € 16,9 mln.). De dekkingsgraad is nu 1,2 (was 1,8) en ligt daarmee nog binnen de in de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 aangegeven bandbreedte van 1,1 tot 2,0.

Leeswijzer

Doelstelling programmabegroting

De programmabegroting is een belangrijk instrument voor Provinciale Staten. Hierin worden de keuzes vastgelegd voor de inzet van de financiële middelen die de provincie ter beschikking staan. Deze keuzes worden op grond van het budgetrecht gemaakt door Provinciale Staten. De keuzes houden verband met de doelstellingen en activiteiten van de provincie. De programmabegroting is daarmee ook een belangrijk instrument om inhoud te geven aan de kaderstellende rol van Provinciale Staten.

Plaats programmabegroting in de planning en control cyclus

In de *programmabegroting* wordt vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. Dit document wordt door Provinciale Staten vastgesteld. Een en ander wordt in financiële zin verder uitgewerkt in de *productenraming*, die door Gedeputeerde Staten wordt vastgesteld.

Tussentijds kunnen plannen worden bijgesteld aan actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere planning en control cyclus gebeuren via de *perspectiefnota* en de *zomernota*, maar ook incidenteel op basis van door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten genomen besluiten. Deze bijstellingen krijgen hun financieel beslag via begrotingswijzigingen die aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

In de *jaarstukken* wordt uiteindelijk eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de programmabegroting en eventueel bijgesteld bij de perspectief- of zomernota. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en verantwoording wordt afgelegd over de inzet van de financiële middelen. Dit document vormt de basis voor de controlerende rol van Provinciale Staten.

Structuur programmabegroting

De structuur van de programmabegroting wordt bepaald door wettelijke en niet wettelijke voorschriften.

Wettelijke voorschriften: het BBV

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat voorschriften voor de programmabegroting. Deze dient de volgende onderdelen te bevatten:

- het *Programmaplan*, waarin per beleidsprogramma expliciet wordt ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop zal worden getracht deze te verwezenlijken en de betrokkenheid van de verbonden partijen hierbij. Het geheel wordt gecompleteerd met de raming van de baten en lasten. Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken.
- de *paragrafen*, bedoeld als nadere toelichting op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Zij geven de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen weer. De wettelijk verplichte paragrafen zijn: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid. Daarnaast kunnen Provinciale Staten besluiten additionele paragrafen op te nemen, dit is voornamelijk niet van toepassing;
- een *overzicht van baten en lasten*¹ en de toelichting, dat alle baten en lasten van de in het programmaplan opgenomen activiteiten bevat, ter ondersteuning van de autorisatiefunctie van Provinciale Staten;
- een *uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting*, waarin speciale aandacht wordt geschonken aan investeringen, financiering, reserves en voorzieningen. Naast de voorgeschreven thema's wordt ook ingegaan op de uitgangspunten en hoofdlijnen van de financiële aanpassingen in het begrotingsproces.
- De bijlage met het *overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld*.

De drie laatste onderdelen vormen samen de 'financiële begroting'. Deze ondersteunt niet alleen de autorisatiefunctie van Provinciale Staten, maar vormt ook de basis voor de verantwoording na afloop van het boekjaar (inclusief de controle van de rechtmatigheid en het getrouwe beeld van de jaarrekening door de externe accountant).

¹ Door afronding in duizendtallen, kunnen kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

Niet-wettelijke vormeisen

Ieder hoofdstuk uit het programmaplan begint met een inleiding met daarin de doelenboom en de indicatoren horende bij het programma. Dit wordt gevolgd door de programmaonderdelen waarbinnen aandacht is voor de doelstellingen en activiteiten, zoals deze zijn opgenomen in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP), te herkennen aan de tussen haakjes aangegeven UP nummering. In een aantal gevallen zijn hier aanvullende doelen en activiteiten opgenomen. Bij de toelichting op de middelen geven wij conform de vereisten in het BBV –indien van toepassing– een verklaring bij het verschil ten opzichte van de financiële kaders in de Perspectiefnota 2017-2021². Hiermee krijgt Provinciale Staten een beeld van de wijzigingen ten opzichte van het eerder vastgesteld financieel kader.

Nieuw en gewijzigd in 2018

- Naast de geplande activiteiten die voortvloeien uit het College uitvoeringsprogramma (UP-nummers) zijn ook de in de Perspectiefnota 2017-2021 opgenomen voorstellen die een bijdrage leveren aan de maatschappelijke effecten, verwerkt in het programmaplan. Bij deze activiteiten wordt naar de nummers uit de Perspectiefnota 2017-2021 verwezen (PN-nummers). In bijlage E van deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen van de verwerkingswijze van de Perspectiefnota 2017-2021 (financieel).
- De laatste tijd is regelmatig gesproken over indicatoren. Provinciale Staten hebben de intentie uitgesproken om de eigen Flevolandse indicatoren te verbeteren. Dit proces is in gang gezet. Daarin zullen we – gezamenlijk – nagaan welke indicatoren waardevolle stuurinformatie bevatten voor welke provinciale doelen en effecten. Voor de nu voorliggende Programmabegroting 2018 betekent dit dat de indicatoren niet gewijzigd zijn ten opzichte van de afgelopen jaren.
- Nieuw in deze begroting zijn de indicatoren die landelijk zijn afgesproken op grond van de verplichting uit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Deze generieke provinciale beleidsindicatoren zijn in IPO verband gekozen, omdat ze voor alle twaalf provincies min of meer van toepassing zijn. Het IPO heeft de voorgestelde set aan indicatoren aangeboden aan de minister van Binnenlandse Zaken. Hoewel de ministeriële regeling nog niet gepubliceerd is, zijn deze indicatoren vooruitlopend daarop wel reeds in de programmaplannen opgenomen (onderdeel 'Beleidsindicatoren BBV'). Bij de indicatoren waarvoor in Flevoland geen beleid is vastgesteld hebben we geen streefcijfers ingevuld.
- Als gevolg van het wijzigingsbesluit BBV van 5 maart 2016 dienen de zogenoemde investeringen met maatschappelijk nut anders te worden verwerkt in de begroting en jaarrekening dan tot en met 2016 gebruikelijk was. In de Programmabegroting 2017 waren deze nieuwe richtlijnen reeds (op pragmatische wijze) verwerkt, waarbij was aangegeven dat er nog een aparte notitie over investeren en afschrijven zou worden opgesteld naar aanleiding van deze BBV wijziging. Deze notitie is op 25 juli 2017 ter kennisneming aan Provinciale Staten aangeboden. De daarin opgenomen financieel-technische voorstellen zijn verwerkt in de Zomernota 2017 en de Programmabegroting 2018. Het betreft boekhoud-technische aanpassingen met betrekking tot de verwerking en balanswaardering van investeringen (activa). Deze zijn dan ook niet van invloed op de aard en omvang van de investeringen die reeds waren voorzien in bestaande plannen zoals het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (p-MIRT) en het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI). Deze wijzigingen zijn resultaatneutraal en daarmee dan ook niet van invloed op het (begrotings-)saldo. Het betreft voornamelijk het aanpassen van de afschrijvingsmethodiek, van annuïtair naar lineair. Hierdoor zijn de afschrijvingslasten in eerdere jaren hoger en in latere jaren lager, per saldo is het effect neutraal. Deze tijdelijke effecten worden geëgaliseerd via de ingestelde reserve Dekking afschrijvingslasten.

Autorisatie programmabegroting

Provinciale Staten hebben een kaderstellende en controlerende taak. In de Provinciewet wordt aangegeven dat Provinciale Staten de begroting (inclusief programmaplan, paragrafen en financiële begroting) vaststellen. Gedeputeerde Staten hebben bestuursbevoegdheden en leggen verantwoording af over de uitvoering van het beleid. De bestuurlijke planning en control cyclus bestaat dientengevolge uit: kaderstellen, besturen, verantwoording afleggen en controleren. De twee belangrijkste instrumenten in het kader van planning en control zijn:

- De begroting ten behoeve van de autorisatiefunctie en allocatiefunctie (kaderstellen door Provinciale Staten) met behulp van de programmabegroting;
- De jaarrekening (en tussentijdse rapportages) ten behoeve van de controlerende functie (controleren door Provinciale Staten) en het geven van een goed inzicht in de financiële positie (aan belanghebbende

² Verschillen < € 100.000 zijn over het algemeen niet nader toegelicht.

externe instanties zoals het Rijk) met behulp van het jaarverslag (inclusief jaarrekening op hoofdlijnen).

Het financiële autorisatieniveau door Provinciale Staten van de programmabegroting ligt per programmaonderdeel op het totaal van lasten en baten. Dit houdt in dat Gedeputeerde Staten per programmaonderdeel niet meer mogen besteden dan het voor dat onderdeel geraamde totaalbedrag. Dit bedrag is per programmaonderdeel weergegeven in de programmabegroting. Dit bedrag kan –meestal op grond van een voorstel van Gedeputeerde Staten- via begrotingswijziging door Provinciale Staten worden gewijzigd. Uiteraard dient de besteding te passen binnen de door Provinciale Staten vastgestelde doelen en activiteiten. In de jaarrekening verantwoorden wij in hoeverre wij binnen het geautoriseerde bedrag blijven.

Mandaatverlening

Door eerdere besluitvorming van Provinciale Staten zijn er uitzonderingen ontstaan op de algemene lijn zoals hiervoor beschreven. Deze uitzonderingen hebben betrekking op gedelegeerde reserves en gemandateerde begrotingswijzigingen.

1. Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Dit houdt in dat wij eerst een voorstel aan Provinciale Staten moeten voorleggen, alvorens wij verplichtingen ten laste van reserves aan mogen gaan.

Provinciale Staten hebben uit oogpunt van het vergroten van de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie, bij het vaststellen van de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 (Provinciale Staten van 16 december 2015) besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor een aantal reserves bij Gedeputeerde Staten neer te leggen. Het betreft hier de reserves Sportaccommodaties c.a., Gladheidsbestrijding, Flevokust Haven, Doorgeschoven activiteiten, Mobiliteit en Personele frictiekosten. Daarnaast is bij het instellingsbesluit van de reserve Economisch programma besloten deze te delegeren aan Gedeputeerde Staten. De besteding van de gedelegeerde reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die Provinciale Staten daarvoor hebben vastgelegd.

2. Gemandateerde begrotingswijzigingen

Provinciale Staten hebben – via de Financiële verordening provincie Flevoland – het college gemandateerd om de onderstaande begrotingswijzigingen door te voeren. Dit heeft tot doel om het aantal begrotingsmutaties dat in de loop van een begrotingsjaar via een begrotingswijziging ter vaststelling aan Provinciale Staten wordt voorgelegd, te verlagen. In veel gevallen gaat het om technische (detail)wijzigingen of wijzigingen waarbij de provincie geen beïnvloedingsmogelijkheden heeft. Het gaat daarbij om de volgende typen wijzigingen:

- doorgeven bijdragen van derden met specifiek doel;
- reeds genomen Statenbesluiten;
- gedelegeerde onttrekkingen aan reserves (zie hierboven);
- begrotingsvoordelen uit lagere uitgaven en/of hogere inkomsten.

Om Provinciale Staten volledig op de hoogte te stellen van de gemandateerde begrotingswijzigingen, stellen wij haar van gemandateerde wijzigingen in kennis.

Peildatum

De Programmabegroting 2018 kent als peildatum 1 mei 2017. Dit houdt in dat in de ramingen rekening is gehouden met de structurele financiële doorwerking van besluiten die tot die datum genomen zijn of reeds onderweg waren voor besluitvorming door Provinciale Staten, bijvoorbeeld de Perspectiefnota 2017-2021.

Tevens is in de ramingen rekening gehouden met de volgende zaken:

- Effecten van de Meicirculaire 2017;
- Effecten van het Voertuigenoverzicht Motorrijtuigenbelasting (MRB) per 1 juli 2017;
- Nieuwe cao 2017-2018 voor provincieambtenaren die in mei 2017 is overeengekomen;
- Provinciale Staten besluit van 21 juni 2017 om € 4,0 mln. beschikbaar te stellen voor het versterken van het economisch vestigingsklimaat van Lelystad Airport Businesspark (ten laste van reserve Strategische projecten);
- Provinciale Staten besluit van 19 juli 2017 om € 1,225 mln. beschikbaar te stellen voor de noodzakelijke voorbereidingen op de nieuwe Omgevingswet (ten laste van stelpost Nieuwe Beleid).

II Programmaplan

1 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN WATERBELEID

1.0 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de afweging waar voor welke ontwikkelingen ruimte is in Flevoland. In de Omgevingsvisie, de strategische langetermijnvisie voor de provincie, zijn de bovenlokale opgaven met een provinciaal belang en met een langetermijnperspectief gedefinieerd. De visie is richtinggevend voor alle andere – deels verplichte – provinciale programma's en plannen.

Omgevingsvisie FlevolandStraks 3de fase

De 3de fase van de Omgevingsvisie FlevolandStraks is gericht op de uitwerking van de maatschappelijke opgaven uit de visie naar programma's en concrete resultaten, zoals vastgelegd in de startnotities. De programma's bevatten de beleidslijnen, samenwerking met partners, programmering van activiteiten en inzet van de benodigde middelen. De zeven maatschappelijke opgaven zijn: Verhaal van Flevoland, Krachtige samenleving, Ruimte voor initiatief, Duurzame energie, Circulaire economie, Landbouw meerdere smaken en Regionale kracht.

Flevo-principes

Vanuit het besef wie we zijn en wat we hebben geleerd, werken we de opgaven uit de Omgevingsvisie verder uit. Dit maken we concreet met de Flevo-principes. Deze geven inspiratie voor en richting aan de uitwerking van de Omgevingsvisie. De Flevo-principes gebruiken we bij iedere opgave door deze als startpunt te nemen en toe te passen in de praktijk. De Flevo-principes zijn: Werk Opgave gericht, Verrijk met eigenheid, Doe mee en draag bij, Durf te vernieuwen, Wees betekenisvol, Mensen maken Flevoland. Meer informatie is te vinden op de website: www.omgevingsvisieflevoland.nl

Voorbereidingen voor de Omgevingswet

De Omgevingswet is niet alleen een enorme wetgevingsoperatie, maar heeft ook invloed op de rol en bevoegdheden van de provincie. Provincies en gemeenten krijgen meer mogelijkheden voor maatwerk en experimenten. De Omgevingswet vraagt van alle overheden een zorgvuldige implementatie, zodat ondernemers en bewoners ook daadwerkelijk kunnen profiteren van de nieuwe wet. Van de provincies wordt verwacht dat zij hun beleid en regels reeds voor inwerkingtreding van de Omgevingswet in lijn brengen met het nieuwe stelsel van instrumenten, die digitaal vorm gegeven moeten worden. De invoeringsdatum van de Omgevingswet, van 1 juli 2019, zal zeer waarschijnlijk worden verschoven. In 2018 blijven wij de ontwikkelingen in de wetgeving en het digitaal stelsel Omgevingswet volgen en de gevolgen afstemmen met andere Flevolandse ketenpartijen, zodat optimaal kan worden samengewerkt.

Water

Klimaatverandering, bodemdaling en waterkwaliteit dwingen de provincie anders naar water te kijken. De grenzen aan het gebruik van het water komen in zicht: niet alles kan meer overal. Dit vraagt om nieuwe keuzes van de provincie, gemeenten en het waterschap waarbij duidelijk wordt hoever hun verantwoordelijkheid en inspanning gaan. Dit betekent vaker een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van burgers en (agrarische) ondernemers.

Maatschappelijk effect

Behoud van het gevarieerde aanbod van de leefomgeving door een evenwichtige en duurzame doorontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied als aandeel aan de regionale ontwikkeling.

Effect van ons beleid

Er is goed afgewogen waar voor welke ontwikkelingen ruimte is in Flevoland en dat is helder en makkelijk te vinden voor alle betrokkenen.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Evenwichtige en duurzame doorontwikkeling	Harde planvoorraad bedrijventerreinen: in 2030 < 6 jaar <i>Toelichting: Indicator conform RO Visie Werklocaties Flevoland 2015 en Convenant Voorraadbeheersing.</i> <i>Nulmeting 1-1-2014: 28 jaar, 1-1-2016: 26 jaar</i>	< 26 jaar	< 6 jaar (2030)
	Leegstand kantoren <i>Toelichting: leegstand = aanbod (te koop of te huur) gedeeld door voorraad. Bron: Plabeka-monitor MRA 2012: 23,6%, 2016: 31,3% (Almere + Lelystad).</i>	< 23%	< 20%
	Percentage regionale keringen dat voldoet aan de normen 2017: 98%	100%	100%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streefcijfer 2017	Streefcijfer 2018	2019 - 2021
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)	Percentage van de waterlichamen met een ecologische kwaliteit: - goed - matig - ontoereikend - slecht	0% 72% 28% 0%	0% 89% 11% 0%	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
1. Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Een integrale omgevingsvisie als bijdrage aan nieuwe ontwikkelkracht voor Flevoland	Alle andere programmaonderdelen
		Een overheid die zich openstelt naar de samenleving	Alle andere programmaonderdelen
		Zuinig omgaan met ruimte	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en Landschap 3.1 Ondernemerschap en Groei 5.2 Energie en klimaat
		Bij het (her)ontwikkelen van gebouwde omgeving handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig	5.2 Energie en klimaat
	1.2 Water	Behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 5.1 Milieu

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij draagt daarmee bij aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Portefeuillehouder

J. Ladders

M. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Een integrale omgevingsvisie met een langetermijnvisie voor Flevoland en doelen en prioriteiten voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling, zodat er een nieuwe basis ontstaat voor de ontwikkelkracht van de provincie.

Activiteiten

- We geven uitvoering aan de Omgevingsvisie en werken de visie uit naar programma's en concrete resultaten (UP 1.1.4, PN 1, 4 en 6g).
- We geven uitvoering aan de door Provinciale Staten vastgestelde startnotities voor de uitwerking van de zeven maatschappelijke opgaven uit de Omgevingsvisie en werken de programmasturing van de Omgevingsvisie uit.
- We werken het onderdeel wonen uit in het kader van de strategische opgave 'Regionale Kracht' van de Omgevingsvisie (UP 1.1.3).
- We werken aan de omzetting van beleid en regels voor de fysieke leefomgeving conform de Omgevingswet zoals in de startnotitie 'Technische en beleidsarme omzetting beleid en regelgeving fysieke leefomgeving' is vastgelegd.
- We anticiperen op de Omgevingswet zodat we als organisatie klaar zijn als de wet in werking treedt. Het bestaande beleid en regels voor de fysieke leefomgeving worden technisch omgezet.
- We werken de impact van de Omgevingswet op het instrumentarium, de informatievoorziening en het databeheer verder uit.

Doel (2015-2019)

Een overheid die zich openstelt naar de samenleving, die de dialoog zoekt met haar inwoners, die ontvankelijk is voor nieuwe ideeën en die uitnodigt en meedenkt.

Activiteiten

We haken aan bij goede ideeën uit de samenleving waarbij de provincie kan helpen om die ideeën om te zetten in concrete resultaten. De Omgevingsvisie gaat uit van een bestuursstijl die wordt getypeerd door samen te werken aan de toekomst van Flevoland. Specifiek is de Maatschappelijke opgave 'Ruimte voor Initiatief', gericht op de beweging van 'Nee, tenzij' naar 'Ja, mits' in relatie tot initiatieven uit de samenleving.

Doel (2015-2019)

We zijn zuinig omgegaan met ruimte op basis van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking.

Activiteiten

- We voeren de Ruimtelijke Visie Werklocaties 2015 uit en monitoren de resultaten (UP 1.2.2).
- We zetten beschikbare middelen ten behoeve van herstructureringsprojecten in conform de Nadere Regel Herstructureringsprojecten Flevoland. Zo verhogen we de kwaliteit van de bestaande bedrijventerreinen en bevorderen we het zorgvuldig ruimtegebruik (UP 1.2.1).
- We geven uitvoering aan het Convenant Voorraadbeheersing en Afstemming Werklocaties Flevoland en aan de Uitvoeringsstrategie Plabeka 2010-2040, zodat we overschot aan bedrijventerreinen en kantorenlocaties tegengaan en tegelijk ervoor zorgdragen dat er voldoende goede locaties zijn voor bedrijven die zich willen vestigen.
- We passen de opschaling en sanering van windmolens landschappelijk goed in, zodat een betere ruimtelijke structuur ontstaat en verrommeling van het landschap wordt tegengegaan (UP 1.2.4).
- We dragen bij aan de aanpak van de opgaven binnen de Metropool Regio Amsterdam, bij de bestuurlijke platforms Regionaal Economisch Structuur (PRES), Bereikbaarheid (PBM) en Ruimtelijke Ordening (PRO).

Risico

Regionale afstemming vindt onvoldoende plaats waardoor ontwikkelingen ontstaan die niet bijdragen aan zuinig ruimtegebruik.

Beheersmaatregel

We monitoren jaarlijks de voortgang van de veranderagenda van de Visie Werklocaties en beoordelen of er reden is tot aanvullende interventies.

Doel (2015-2019)

In 2020 handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig bij het (her)ontwikkelen van gebouwde omgeving.

Activiteiten

We integreren waterrobuust en klimaatbestendig handelen in de ruimtelijke ordening en geven zo nadere uitwerking aan de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie en de Flevolandse intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie. Dit betekent dat we stimuleren dat steden en dorpen beter bestand zijn tegen de gevolgen van klimaatverandering (wateroverlast, watertekort en hittestress) door bij (her)inrichting slimme keuzes te maken (UP 5.4.1).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.144	2.697	2.874	708	708	708
Baten	0	-42	-32	-32	-32	-32
Saldo	1.144	2.655	2.841	675	675	675
Kader (saldo na Perspectiefnota)		2.655	2.106	663	663	663
Verschil t.o.v. kader			735	12	12	12
1. Omgevingswet			700	0	0	0
2. Indexering			35	12	12	12

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Omgevingswet

Van de provincies wordt verwacht dat zij hun beleid en regels reeds voor inwerkingtreding van de Omgevingswet in lijn brengen met het nieuwe stelsel van instrumenten, die digitaal vorm gegeven moeten worden. Voor de implementatie hiervan is er bij de Statenvergadering van 16 juli 2017 totaal € 1,25 mln. beschikbaar gesteld, € 550.000 voor 2017 en € 700.000 voor 2018.

2. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.1.1 Omgevingsvisie	1.204	0	1.204
1.1.2 Ruimtelijke kaderstelling	1.451	0	1.451
1.1.3 Ruimtelijke informatievoorziening	218	-32	186
Totaal	2.874	-32	2.841

Bedragen x € 1.000

1.2 Water

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

We werken samen met alle betrokkenen bij bodem en water aan behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem, zodanig dat er ruimte is voor ontwikkeling en dat de kwaliteiten van Flevoland worden beschermd.

Activiteiten

- We voeren het Actieplan Bodem en Water uit samen met LTO-Noord en Waterschap Zuiderzeeland, zodanig dat agrariërs in staat worden gesteld om te werken aan een gezond bodem- en watersysteem (UP 1.3.1).
- We participeren in een gebiedsproces rondom bodemdalingsgebied Noordwest Schokland en denken mee over oplossingen (UP 1.3.1).
- We bevorderen water- en bodembewustzijn bij inwoners en ondernemers, zodat zij beter in staat zijn eigen afwegingen te maken (UP 1.3.3).
- We voeren het maatschappelijk proces samen met het Waterschap Zuiderzeeland uit om bekendheid te geven aan de nieuwe status van de Knardijk en de toegenomen ruimtelijke ontwikkelingskansen die dit biedt.
- We werken mee aan de totstandkoming van de Wereld Water Atlas en de activiteiten hier omheen, om zodoende het Flevolandse waterverhaal internationaal goed voor het voetlicht te brengen en om zelf sterker te worden door nieuwe inzichten en contacten (PN 6a).
- We werken aan de technische omzetting van het waterbeleid en de waterregelgeving conform de startnotitie 'Technische en beleidsarme omzetting beleid en regelgeving fysieke leefomgeving'.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	392	511	560	447	355	355
Baten	-458	-470	-470	-470	-470	-470
Saldo	-66	41	91	-23	-115	-115
Kader (saldo na Perspectiefnota)		41	41	-29	-120	-120
Verschil t.o.v. kader			50	7	5	5

Bedragen x € 1.000

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.2.1 Water	560	-470	91
Totaal	560	-470	91

Bedragen x € 1.000

1.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Lasten	1.144	2.697	2.874	708	708	708
	Baten	0	-42	-32	-32	-32	-32
	Saldo	1.144	2.655	2.841	675	675	675
1.2 Water	Lasten	392	511	560	447	355	355
	Baten	-458	-470	-470	-470	-470	-470
	Saldo	-66	41	91	-23	-115	-115
Totaal programma 1	Lasten	1.536	3.208	3.434	1.155	1.063	1.063
	Baten	-458	-512	-502	-502	-502	-502
	Saldo	1.078	2.696	2.932	652	560	560

Bedragen x € 1.000

2 LANDELIJK GEBIED EN NATUUR

2.0 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de sociaal-economische ontwikkeling van het landelijk gebied en de toename van de natuur- en recreatieve waarden waarbij de internationale natuurwaarden voldoende zijn beschermd.

Vitaal Platteland

Activiteiten in het landelijk gebied van Flevoland zijn belangrijke aanjagers voor de lokale economie. Met de Agenda Vitaal Platteland worden vraagstukken op de kaart gezet, betrokken partijen gemobiliseerd en ruimte voor onderzoek en visievorming gecreëerd. Sinds de vaststelling van de Agenda Vitaal Platteland, in 2015, is de provincie bezig met de uitvoering van deze agenda samen met de gebiedspartners, vanuit één gezamenlijk doel: een vitaal en aantrekkelijk Flevolands platteland waar het goed leven, ondernemen, werken en recreëren is.

Natuur

De meeste Flevolandse natuurgebieden zijn onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Binnen dit netwerk staan de natuurwaarden voorop en zet de provincie zich samen met gebiedspartners in voor kwaliteitsverbetering. Inzet is een gevarieerde natuur die aansluit bij de Flevolandse bodem- en milieumomstandigheden. Binnen het netwerk is ruimte voor economische ontwikkelingen wanneer deze zo zijn in te passen dat het de natuur verbetert en versterkt.

Nationaal Park Nieuw Land

Onder onze regie werken we samen met Natuurmonumenten (Marker Wadden), Staatsbosbeheer (Oostvaardersplassengebied), Het Flevo-landschap (Lepelaarplassen en omgeving), Rijkswaterstaat (Markermeer) en de gemeenten Lelystad en Almere aan een masterplan voor het Nationaal Park Nieuw Land dat dé onderbouwing wordt voor de aanvraag van de formele status van Nationaal Park. Een kans voor de profilering van Flevoland op de internationale toeristenmarkt met een grote sociaal economische spin off voor de regio. Ondertussen werken de partijen in 2018 op verschillende vlakken ook verder door aan de ontwikkeling en realisatie van het gebied.

Maatschappelijk effect

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied met een vitale en aantrekkelijke natuur waar het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren is.

Effect van ons beleid

De sociaal-economische ontwikkeling van het landelijk gebied is verbeterd, de natuur- en recreatieve waarden zijn toegenomen. De internationale natuurwaarden zijn voldoende beschermd.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied	Aantal inwoners in het landelijk gebied <i>Toelichting: landelijk gebied, inclusief de kleine kernen, maar exclusief de AZC's. 2015: 37.935, 2016: 38.030</i>	≈38.000	≈38.000
	Aantal bedrijven in het landelijk gebied <i>Toelichting: inclusief de kleine kernen. Afname wordt vooral veroorzaakt door de vermindering van het aantal agrarische bedrijven. 2015: 5.302, 2016: 5.256</i>	> 5.200	> 5.200
	Aantal landbouwbedrijven met niet-agrarische nevenactiviteiten <i>Toelichting: percentage van totale aantal agrarische bedrijven. 2013: 39,8% van de 1.806, 2016: 36,2% van de 1.694 Bron: landbouwtelling CBS, 1 x per 3 jaar</i>	> 39,8%	> 39,8%
	Aantal hectaren Nationaal Natuurnetwerk <i>2016: 26.273 ha, waarvan aantal hectaren in gesubsidieerd beheer: 23.453</i>	≈26.000 ≈23.000	≈26.000 ≈23.000

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streef- cijfer 2017	Streef- cijfer 2018	2019 - 2021
Beheerde natuur	Het beheer van natuurwaarden (uitgedrukt in hectares), binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met contract	23.100	23.200	23.400	n.v.t.*	n.v.t.*	n.v.t.*

* Flevoland streeft een hogere kwaliteit na, niet een grotere oppervlakte beheerde natuur.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
2 Landelijk gebied en natuur	2.1 Leefbaarheid Landelijk gebied	Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 1.2 Water 4.1 Cultuur 4.2 Samenleving en sport 5.1 Milieu incl. 6.1 Openbaar Vervoer
		Digitale ontsluiting landelijk gebied en kleine kernen	3.1 Ondernemerschap en Groei 4.2 Samenleving en sport
	2.2 Natuur en landschap	De natuurwaarden zijn behouden en de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen	1.2 Water 3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie 5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten 7.3 Zuidelijk Flevoland 7.4 Nieuwe Natuur
		Opstellen en indienen van de aanvraag voor status Nationaal Park	3.2 Recreatie en toerisme 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten 6.3 Nieuwe infrastructuur 6.4 Bestaande infrastructuur

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering van onze wettelijke verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op het gebied van natuur. Zij draagt daarmee bij aan het doel om de natuurwaarden te behouden.

2.1 Leefbaarheid landelijk gebied

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (leefbaarheid landelijk gebied)

M.A. Rijsberman (digitale ontsluiting buitengebied)

Doel (2015-2019)

De Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt, zodanig dat de vitaliteit van het landelijk gebied verbetert.

Activiteiten

- We voeren de regeling voor het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied uit (UP 2.1.2).
- We voeren ruimtelijk-economische onderdelen van de Agenda Vitaal Platteland uit (UP 2.1.3).

Doel (2015-2019)

De digitale ontsluiting buitengebied en de kleine kernen is gerealiseerd.

Activiteiten

We werken, op basis van het onderzoek naar de digitale ontsluiting in het landelijk gebied van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland, verder om het doel te realiseren (UP 2.3.1, UP 2.3.2 en PN 6b).

Risico

Er is geen actieve deelname van derden waardoor de realisatie van snel internet voor het landelijke gebied niet mogelijk is.

Beheersmaatregel

We investeren in een goede samenwerking met alle belanghebbenden.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	13	250	875	775	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	13	250	875	775	0	0
Kader (saldo na Perspectiefnota)		250	875	775	100	100
Verschil t.o.v. kader			0	0	-100	-100
1. Landelijk gebied			0	0	-100	-100

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied loopt tot en met 2019

Voor het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied waren ten onrechte de uitvoeringskosten tot en met 2021 meegenomen, terwijl de looptijd tot en met 2019 is. Dit is hierbij gecorrigeerd. Hier tegenover staat een lagere onttrekking aan de reserve Strategische projecten.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.1.1 Leefbaarheid landelijk gebied	875	0	875
2.1.2 Digitale infrastructuur buitengebied	0	0	0
Totaal	875	0	875

Bedragen x € 1.000

2.2 Natuur en landschap

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (Natuur en landschap)

M.A. Rijsberman (Nationaal Park Nieuw Land)

Doel (2015-2019)

De natuurwaarden zijn behouden, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen.

Activiteiten

- We voeren de Nota 'Flevoland verrassend groen' met de partners uit (UP 2.4.1).
- We bieden binnen de bestaande kaders ruimte voor passende initiatieven die bijdragen aan het toegankelijk maken van natuur en aan het verbeteren van de natuurwaarden (UP 2.4.2).
- We ondersteunen ondernemers die willen inzetten op recreatie- en natuurontwikkeling op basis van een verkenning van geschikte stimuleringsmaatregelen (UP 2.4.5 en PN 2a).
- We zetten het beheer binnen het Natuurnetwerk Nederland voort op het huidige niveau en sturen dit aan via het natuurbeheerplan (UP 2.4.3).
- We faciliteren buiten het Natuurnetwerk het beheer van waardevolle natuur- en landschapselementen (PN 6c).
- We starten met de noodzakelijke N2000-maatregelen voor de Oostvaardersplassen. Dit doen we in samenwerking met Staatsbosbeheer, het waterschap Zuiderzeeland en ecologische experts (UP 2.4.3).
- We evalueren samen met Het Flevo-landschap het N2000-beheerplan voor de Lepelaarplassen als opmaat naar een nieuw beheerplan.
- We faciliteren het agrarisch collectief om het nieuwe stelsel agrarisch natuurbeheer professioneel uit te kunnen voeren.
- We hanteren het beleidskader voor het beheer van de Oostvaardersplassen, waarbij we door een externe commissie worden begeleid (PN 6e).
- We komen met voorstellen hoe binnen onze regio om te gaan met de problematiek van essentaksterfte, een schimmelziekte die vrijwel alle Flevolandse essen aantast (PN 6f).

Risico

Door juridische aspecten en de grote betrokkenheid van maatschappelijke groepen kan vertraging ontstaan.

Beheersmaatregel

Door vroegtijdig rekening te houden met juridische aspecten en zorgvuldig te communiceren beperken we mogelijke vertraging.

Doelen (2015-2019)

De aanvraag voor status Nationaal Park Nieuw Land is samen met de gebiedspartners opgesteld en ingediend bij de Staatssecretaris Natuur, uitgaande van een balans tussen beschermen en beleefbaarheid.

Activiteiten

- We ronden samen met de partners het Masterplan voor het Nationaal Park Nieuw Land af en leggen deze ter besluitvorming voor.
- We dienen de aanvraag voor de status Nationaal Park Nieuw Land in (UP 2.5.2).
- We investeren in (voorzieningen voor) de ontwikkeling van het Nationaal Park (UP 2.5.3 en PN 2b).

Risico

De criteria en/of spelregels voor verkrijging van de status worden niet bijtijds door het Rijk vastgesteld of ons Nationaal Park i.o. kan daar niet aan voldoen.

Beheersmaatregel

We blijven direct betrokken bij de ontwikkeling van criteria en spelregels door het Rijk en we oefenen invloed uit op het proces via ons aspirant-lidmaatschap van de Stichting Samenwerkende Nationale Parken.

Doelen (2015-2019)

Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd.

Activiteiten

- We werken het onderdeel landschap uit in het kader van de kernopgave 'Het verhaal van Flevoland' van de Omgevingsvisie (UP 2.6.1).
- We voeren het landschapsbeleid uit, zodat landschapsbepalende elementen behouden blijven (UP 2.6.2).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	6.703	9.701	8.503	8.237	8.213	8.213
Baten	-50	-1	0	0	0	0
Saldo	6.653	9.700	8.503	8.237	8.213	8.213
Kader (saldo na Perspectiefnota)		9.700	7.835	7.835	7.813	7.813
Verschil t.o.v. kader			668	401	401	401
1. Agrarisch natuurbeheer			214	214	214	214
2. NP Nieuw Land			266	0	0	0
3. Indexering			153	153	153	153
Overig			34	34	34	34

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Extra middelen agrarisch natuurbeheer

Vanuit het provinciefonds (meicirculaire 2017) wordt € 214.000 aan extra middelen ontvangen voor agrarisch natuurbeheer en de kleine beheerders. Deze bijdrage is gebaseerd op de kosten na de transitie naar een collectief stelsel voor agrarisch natuurbeheer.

2. Procesgelden Nationaal Park Nieuw Land geraamd

In 2018 zijn procesgelden geraamd voor de uitwerking van het Masterplan Nationaal Park Nieuw Land. Deze gelden worden onttrokken aan het oormerk dat hiervoor in de reserve Strategische projecten was opgenomen.

3. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.2.1 Natuurbeheer	8.503	0	8.503
Totaal	8.503	0	8.503

Bedragen x € 1.000

2.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma- onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Lasten	13	250	875	775	0	0
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	13	250	875	775	0	0
2.2 Natuur en landschap	Lasten	6.703	9.701	8.503	8.237	8.213	8.213
	Baten	-50	-1	0	0	0	0
	Saldo	6.653	9.700	8.503	8.237	8.213	8.213
Totaal programma 2	Lasten	6.716	9.951	9.378	9.012	8.213	8.213
	Baten	-50	-1	0	0	0	0
	Saldo	6.666	9.950	9.378	9.012	8.213	8.213

Bedragen x € 1.000

3 ECONOMIE

3.0 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan het stimuleren van innovatie, groei, het vinden van personeel en internationalisering.

Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap

Met het programma 'win4all' werken we systematisch aan het versterken van het ecosysteem voor ondernemerschap. De uitdagingen in relatie tot duurzame economische groei zoals geschetst in het economisch programma zijn door partners erkend en aangevuld. Naast inzet van onze eigen instrumenten werken wij samen met deze partners aan concrete projecten die gericht bijdragen aan: het vergroten van toegang tot kapitaal, de beschikbaarheid van geschoold personeel, versterken van internationaal ondernemerschap en het versterken van kennisdeling en crossovers.

Vrijtijdseconomie en gebiedspromotie

De vrijetijdseconomie is een sector die volop in beweging is. Het beleidsplan Recreatie & Toerisme Flevoland is gericht op het aantrekken van meer bezoekers en hen langer in de provincie vast te houden. Hiermee kunnen de bestedingen in Flevoland toenemen. De provincie wil dit bereiken door in te zetten op een betere profilering van Flevoland.

Maatschappelijk effect

Het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit van Flevoland zijn versterkt door het stimuleren van innovatie, groei, scholing, internationaal ondernemen en gebiedspromotie.

Effect van ons beleid

De provinciale stimuleringsmaatregelen voor innovatie, groei, vinden van personeel en internationalisering hebben zichtbaar gewerkt voor de ondernemers.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Economie algemeen *	Bruto Binnenlands Product Flevoland 2014: € 10,75 miljard, 2015: € 11,08 miljard	> € 10,75 miljard	> € 11,08 miljard
	Innovatiekracht conform Regionaal Innovatie Scorebord EU 2012: 0,45 2014: 0,46 2016: 0,46 <i>Toelichting: een update van de Innovatie Index van de ING is niet meer beschikbaar, daarom is gekozen voor het EU Innovation Scoreboard, dat 2-jaarlijks verschijnt.</i>	> 0,46	> 0,46
Recreatie en toerisme	Bezoekers: • Aantal vrijetijdsactiviteiten (2015: 81,66 mln.) • Aantal overnachtingen (2016: 2,63 mln.) <i>Toelichting: de gegevens over het aantal vrijetijdsactiviteiten zijn eens per 3 jaar beschikbaar.</i>	≥ 95 mln. ≥ 2,63 mln.	≥ 100 mln. ≥ 2,63 mln.
	Economische impact: • Aantal banen (2016: 10.420) • Omvang bestedingen (2016: € 1,35 miljard)	≥ 10.420 ≥ € 1,40 miljard	≥ 10.420 ≥ € 1,43 miljard

* Het nieuwe Economisch Programma zet in op ondernemerschap en groei. Om het effect van dit programma meetbaar te maken oriënteren we ons op een andere set indicatoren met reële streefwaarden voor groei – gerelateerd aan de invloed die wij als provincie daarop hebben.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streef- cijfer 2017	Streef- cijfer 2018	2019 - 2021
Bruto Regionaal Product	Percentage toename van het Bruto Binnenlands Product Flevoland / Bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar.	3,0%	2,6%	2,3%	>0%*	>0%*	>0%*
Werkgelegenheid	Percentage banen ten opzichte van de totale beroepsbevolking.	71,5%	71,5%	72,1%	>72,1%	>72,1%	>72,1%

* De streefwaarde is > 0% groei ten opzichte van het voorgaande jaar.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
3. Economie	3.1 Ondernemerschap en groei	Ondernemersklimaat gericht op groeiambitie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 5.2 Energie& Klimaat 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Vergroten van de toegang tot kapitaal van 33% naar 40% in 2020	
		Op maat geschoold personeel beschikbaar voor bedrijven	7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland
		Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid en meer vestigingen van internationale bedrijven	4.1 Cultuur 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland 8.1 (Inter-)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering
		Het lerend vermogen van partijen is vergroot	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
	3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar Vervoer 6.2 Mobiliteit 7.1 Noordelijk Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland 7.4 Nieuwe Natuur

Verbonden partij(en)

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) geeft, in opdracht van de provincie, uitvoering aan onderdelen van het Economische Programma waarbij de sturingsfilosofie van het programma het vertrekpunt is. De vraag van de ondernemer staat daarbij centraal.

De OMFL promoot, in opdracht van ons, het vrijetijdsaanbod van Flevoland, zodanig dat Flevolandse beeldragers van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland, goed voor het voetlicht wordt gebracht bij de diverse kansrijke doelgroepen. Zij draagt daarmee bij aan het doel: een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie.

3.1 Ondernemerschap en groei

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Een ondernemersklimaat (ecosysteem) waar bedrijven met toekomst in Flevoland hun groeiambitie kunnen waarmaken.

Activiteiten

- We bouwen de coalitie win4all voor groei en ondernemerschap uit en geven uitvoering aan het Economische Programma (UP 3.1.2).
- We stimuleren en faciliteren de gezamenlijke ontwikkeling en uitvoering van de groeiversneller als project van de coalitie win4all.
- We leveren een passende bijdrage aan verbreding en verdieping van de sluizen bij Kornwerderzand (UP 3.2.4 en PN 2g).

Risico (van toepassing op alle doelen van programmaonderdeel 3.1)

De provincie vindt geen partners in de uitvoering van de ambities van het Economisch Programma.

Beheersmaatregel (van toepassing op alle doelen van programmaonderdeel 3.1)

Kracht van partners optimaal positioneren en benutten.

Doel (2015-2019)

Vergroten van de toegang tot kapitaal van 33% naar 40% in 2020.

Activiteiten

- We stimuleren ondernemerschap en vereenvoudigen de weg naar expertise voor het Flevolandse MKB via de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland.
- We investeren in innovatieve bedrijven via het Proof-of-Conceptfonds (PoC-fonds).
- We organiseren durfkapitaal en matchen MKB en private financiers via de financieringstafel.
- We evalueren het MKB Doorstartfonds Flevoland en presenteren eind 2018 de resultaten aan Provinciale Staten (UP 3.3.1).

Doel (2015-2019)

Op maat geschoold personeel beschikbaar voor bedrijven.

Activiteiten

- We bevorderen dwarsverbanden tussen onderwijs, ondernemers en overheden en stimuleren netwerken en platforms waar bedrijven elkaar kunnen versterken (UP 3.2.1). We brengen daarbij de behoefte van bedrijven op het gebied van menselijk kapitaal in kaart (vraagarticulatie en vraagbundeling).
- We stimuleren in het kader van Leven Lang Leren dat ondernemers inzetten op het 'arbeidsvitaal' houden van hun personeel via de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland 2017-2020.
- We stimuleren en faciliteren directe koppeling van het bedrijfsleven aan het onderwijs waarbij gezamenlijk wordt geïnvesteerd in het onderwijs via de subsidieregeling publiek-private samenwerking Human Capital 2017-2020 (UP 3.4.2).

- We stimuleren en faciliteren de ontwikkeling van een talentenpool om kennis binnen de regio te laten circuleren en ondernemers toegang te geven tot een netwerk van talent.

Doel (2015-2019)

Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid van Flevolandse ondernemers en hun producten en meer vestigingen van internationale bedrijven in Flevoland.

Activiteiten

- We ontsluiten financiering, kennis, netwerken ter bevordering van het internationaal ondernemerschap van het Flevolands bedrijfsleven (UP 3.5.2).
- We dragen bij aan de versterking van de internationale en regionale acquisitie van Flevoland als dé provincie voor vestiging van bedrijven (UP 3.5.2).

Doel (2015-2019)

Het lerend vermogen van partijen in het economisch ecosysteem is vergroot.

Activiteiten

- We organiseren, samen met partners, onafhankelijk groeimakelaarschap om de verbinding tussen de verschillende partijen en domeinen in het ecosysteem te maken, te onderhouden en waar nodig te verbeteren.
- We stimuleren kennisdeling en netwerkvorming rondom groeivragen van ondernemers via een subsidieregeling voor het georganiseerde bedrijfsleven.
- Samen met partners dragen we succesvol ondernemerschap uit, door ambitieuze en succesvolle ondernemers in de schijnwerpers te zetten.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	2.850	4.922	2.070	1.908	1.908	1.755
Baten	-23	0	0	0	0	0
Saldo	2.827	4.922	2.070	1.908	1.908	1.755
Kader (saldo na Perspectiefnota)		4.922	2.036	1.876	1.876	1.726
Verschil t.o.v. kader			34	32	32	30

Bedragen x € 1.000

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.1.1 Ondernemerschap en groei	2.070	0	2.070
Totaal	2.070	0	2.070

Bedragen x € 1.000

3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie van Flevoland, waarin het karakteristieke van Flevoland herkend wordt en gezamenlijk uitgedragen wordt met Flevolandse ondernemingen en evenementen.

Activiteiten

- We voeren het uitvoeringsprogramma Recreatie & Toerisme, dat samen met de gemeenten is opgezet, in 2018 uit (UP 3.6.1 en 3.6.4).

- We faciliteren en stimuleren de (door)ontwikkeling van aantrekkelijke vrijetijdsproducten, die bijdragen aan groei in bezoekersaantallen en bestedingen en het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland als toeristisch-recreatieve bestemming uitdragen (UP 3.6.3).
- De OMFL promoot, in opdracht van ons, het vrijetijdsaanbod (onder andere ruimte, natuur, landschapskunst, cultuur, sport en archeologie) van Flevoland, zodanig dat Flevolandse beeldragers van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland goed in de markt gezet worden bij de diverse kansrijke doelgroepen (UP 3.6.2).
- We monitoren de resultaatindicatoren van de vrijetijdssector door deel te nemen aan diverse onderzoeken om zo goed inzicht te verkrijgen in de ontwikkelingen van de vrijetijdssector van Flevoland.
- We faciliteren en stimuleren de ontwikkeling van Toeristische overstappunten in alle Flevolandse gemeenten. Dit start in 2017 en loopt door in 2018 (PN 2d).
- Wij dragen bij en geven invulling aan de kernopgave het Verhaal van Flevoland, waarbij de identiteit en eigenheid gezien wordt als inspiratiebron. Door in te zetten op Flevoland branding (gebiedspromotie) zal deze identiteit en eigenheid verder uitgedragen worden en meer bekendheid genereren (PN 2e).
- We zorgen er voor dat bij de verschillende (gebieds-)projecten (bijvoorbeeld Zuiderzeewet, Nationaal Park, Floriade, Amsterdam Lelystad Airport, MRA) aandacht is voor de toeristisch-recreatieve productontwikkeling en marketing van Flevoland.
- We ontwikkelen en promoten thematische routes rond onder andere landschapskunst, natuur en monumenten (UP 4.2.2).

Risico

Er zijn minder investeringen in de (door)ontwikkeling van voorzieningen en recreatieve infrastructuur van Flevoland door de vermindering van Europese middelen zoals Plattelands Ontwikkelings Programma (POP).

Beheersmaatregel

We zoeken meer verbinding en aansluiting bij de beleidsthema's zoals natuur, mobiliteit, cultuur en economie. Toerisme & Recreatie leent zich bij uitstek voor integratie met andere beleidsvelden.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.543	990	958	856	805	805
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	1.543	990	958	856	805	805
Kader (saldo na Perspectiefnota)		990	940	840	790	790
Verschil t.o.v. kader			18	16	15	15

Bedragen x € 1.000

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.2.1 Gebiedspromotie, recreatie en toerisme	958	0	958
Totaal	958	0	958

Bedragen x € 1.000

3.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Ondernemerschap en groei	Lasten	2.850	4.922	2.070	1.908	1.908	1.755
	Baten	-23	0	0	0	0	0
	Saldo	2.827	4.922	2.070	1.908	1.908	1.755
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	Lasten	1.543	990	958	856	805	805
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	1.543	990	958	856	805	805
Totaal programma 3	Lasten	4.393	5.911	3.028	2.763	2.712	2.560
	Baten	-23	0	0	0	0	0
	Saldo	4.370	5.911	3.028	2.763	2.712	2.560

Bedragen x € 1.000

4 CULTUUR, SAMENLEVING EN SPORT

4.0 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de promotie van de culturele en toeristisch-recreatieve sectoren en voorzieningen.

Krachtige Flevolandse samenleving

De uitdagingen voor een krachtige samenleving zijn complex en vragen van de vele organisaties die actief zijn op dit terrein de ambitie en het vermogen om over hun grenzen heen te kijken, zich te verbinden en samenspel te organiseren. De provincie bevordert, indien nodig, dit samenwerkend vermogen. En als de provincie een toegevoegde waarde heeft, doet ze mee. Bijvoorbeeld bij experimenten, die op bovenlokaal niveau bijdragen aan krachtiger samenleven.

Typisch Flevoland, net even anders

In de Cultuurnota 2017-2020 ligt het accent op het ontstaan, groeien en verrijken van de Flevolandse identiteit. Daarmee sluiten we aan bij de Flevoperspectieven: Het Verhaal van Flevoland en Krachtige Samenleving. We werken ook in 2018 aan een doorgaande opbouw van de Flevolandse culturele infrastructuur en het cultureel erfgoed. Speciale aandacht is er voor: het evenement Kunst en Techniek, de langetermijnvisie Erfgoed en de opbouw van een doorgaande leerlijn voor het vmbo.

Batavialand van start

Batavialand vertelt het verhaal van Nederland, de geschiedenis van het leven met water, de strijd tegen het water en het bewoonbaar maken van de delta waarin we leven. Batavialand is dus meer dan alleen een museum over de geschiedenis van Flevoland; het kan uitgroeien tot een erfgoedpark en publiekstrekker en zo draagt het bij aan het culturele 'merk' Flevoland. Batavialand versterkt het culturele voorzieningen-niveau. Provinciale Staten hebben in 2016 het besluit genomen om de doorontwikkeling van Batavialand financieel te ondersteunen.

Viering 100 Jaar Zuiderzeewet

De provincie Flevoland neemt het voortouw in de viering van de 100ste verjaardag van de Zuiderzeewet. Dit gebeurt in samenwerking met medeoverheden rondom (en in) de voormalige Zuiderzee en met vele initiatieven van verenigingen, organisaties en bedrijven. De viering is de gelegenheid om de Zuiderzeewerken extra glans te geven, het Zuiderzeegebied extra in de kijker te zetten, de kwaliteiten van Nederland te laten zien in de realisatie en verdere doorontwikkeling van het grootste waterbouwkundige werk ooit.

Sport

Sport verbindt ons allemaal en is ook nog eens goed voor ons. Daarom zet provincie Flevoland zich in om de inwoners van Flevoland het sporten zo aangenaam en toegankelijk mogelijk te maken.

Maatschappelijk effect

In Flevoland is het goed wonen, werken en recreëren met een versterkte Flevolandse identiteit en een verbeterd imago.

Effect van ons beleid

De promotie van de culturele en toeristisch-recreatieve voorzieningen heeft geleid tot grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen en meer kansen voor ondernemers.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Culturele kracht en identiteit	Aantallen bezoekers van voorstellingen, festivals, culturele instellingen en -evenementen die met provinciale middelen mogelijk gemaakt zijn (2016: 102.264).	>120.000	>120.000
Sport	Realisatie grootschalige (inter-)nationale sportevenementen (2016: 9)	≥ 3	≥ 3
	Realisatie en/of verlenging Regionale trainingscentra (2016: 5)	≥ 3	≥ 3

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Sport	Percentage mensen met een beperking dat aan sport doet <i>nulmeting 2015: 52%, in 2018 vervolgmeting.</i>	Toename met 5%-punt	Toename met 5%-punt

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streef-cijfer 2017	Streef-cijfer 2018	2019 - 2021
Restauratie-volume*	Rijksmonumenten (exclusief functie woonhuis) staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' 1. Percentage 2. Kubieke meters	n.b.	n.b.	n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

* In het najaar van 2017 wordt door Monumentenwacht een nulmeting uitgevoerd.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
4. Cultuur, samenleving en sport	4.1 Cultuur	Er is een goede bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en draagvlak voor cultureel erfgoed, mede door de verdere ontwikkeling van Batavialand.	3.2 Recreatie en toerisme
		Er is een aantrekkelijke promotie van de Flevolandse culturele kracht en identiteit	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 3.1 Ondernemerschap en Groei 3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie
	4.2 Samenleving en sport	CMO Flevoland heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied
		De sport in Flevoland is onderscheidend	3.1 Ondernemerschap en groei

Verbonden partij(en)

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, team Sportservice Flevoland, geeft uitvoering aan de nota Sportbeleid. Zij draagt daarmee bij aan het doel: de sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

Het Flevolands Archief behartigt de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 en voert de archief wettelijke taken uit.

4.1 Cultuur

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Er is een goede bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en draagvlak voor cultureel erfgoed, mede door de verdere ontwikkeling van Batavialand.

Activiteiten

- We ondersteunen de doorontwikkeling van Batavialand met een eenmalige meerjarige subsidie en geven daarmee Batavialand een stevige basis voor doorontwikkeling.
- We gaan een subsidierelatie aan met Batavialand voor de museale en collectiebeheertaken. Dit doen we zonder structurele verhoging van de provinciale exploitatiebijdrage (UP 4.1.2), zoals die tot en met 1 juli 2017 werd verstrekt aan de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Erfgoedcentrum Nieuwland (NLE) ten behoeve van de museale en collectiebeheertaken.

Risico

De provincie staat samen met de andere GR-deelnemers in NLE garant voor de boven- en nawettelijke uitkering voor de voormalige NLE-medewerkers die in dienst zijn getreden bij Batavialand in het geval van onverhoopt faillissement van Batavialand voor juli 2022.

Beheersmaatregel

We ondersteunen Batavialand bij het maken van een succesvolle start en doorontwikkeling en nemen bij de subsidieverstreking aanvullende verplichtingen op in de vorm van extra monitoringsinstrumenten en de aanstelling van een toezichthouder, die toeziet op het voldoen van Batavialand aan de subsidieverplichtingen. Voor het financiële risico is reeds een voorziening getroffen.

Doel (2015-2019)

Er is een aantrekkelijke promotie en versterking van de Flevolandse culturele kracht en identiteit.

Activiteiten

- We vieren 100 jaar Zuiderzeewet met inwoners, organisaties, verenigingen, bedrijfsleven en medeoverheden (PN 6h).
- We passen de structuur van de bibliotheekondersteuning aan zodat de slagkracht toeneemt en de kwetsbaarheid afneemt (UP 4.2.5).
- We dragen bij aan het proces om te komen tot een betekenisvolle verbinding tussen de bescherming van de archeologische waarden, het nieuwe natuurgebied, het werelderfgoed-centrum en de toeristisch-recreatieve voorzieningen op het zuidelijk duingebied van Schokland.
- We dragen bij aan de ontwikkelagenda Rijksmonument Waterloopbos (PN 6i).
- We geven opdracht tot het ontwikkelen van een doorgaande leerlijn cultuureducatie voor het vmbo.
- We realiseren een nieuwe traditie voor Flevoland: het tweejaarlijkse evenement Kunst en Techniek.
- Wij werken het onderdeel erfgoed uit in het kader van de Kernopgave 'het Verhaal van Flevoland' van de Omgevingsvisie.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	7.107	9.840	5.318	5.015	4.804	4.728
Baten	-47	0	0	0	0	0
Saldo	7.060	9.840	5.318	5.015	4.804	4.728
Kader (saldo na Perspectiefnota)		9.840	5.219	4.919	4.712	4.637
Verschil t.o.v. kader			100	96	92	90
1. Indexering			100	96	92	90

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.1.1 Cultureel erfgoed	2.156	0	2.156
4.1.2 Kunst	3.163	0	3.163
Totaal	5.318	0	5.318

Bedragen x € 1.000

4.2 Samenleving en sport

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (samenleving)

J. Lodders (sport)

Doel (2015-2019)

Het Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling Flevoland (CMO) heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving.

Activiteiten

- We subsidiëren CMO en geven invulling aan onze rol als opdrachtgever, waarbij we de conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie CMO uit 2017 meenemen en CMO verbinden met het sociaal domein van de Flevolandse gemeenten.
- We werken aan de Kernopgave Krachtige Samenleving zoals in de startnotitie is vastgelegd (PN 6g).

Doelen (2015-2019)

De sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

Activiteiten

We blijven samen met de Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, team Sportservice Flevoland, uitvoering geven aan de Sportnota (UP 4.4.1).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	2.119	1.786	1.702	1.702	1.702	1.702
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	2.119	1.786	1.702	1.702	1.702	1.702
Kader (saldo na Perspectiefnota)		1.786	1.669	1.669	1.669	1.669
Verschil t.o.v. kader			33	33	33	33

Bedragen x € 1.000

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.2.1 Samenleving	1.069	0	1.069
4.2.2 Sport	633	0	633
Totaal	1.702	0	1.702

Bedragen x € 1.000

4.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Lasten	7.107	9.840	5.318	5.015	4.804	4.728
	Baten	-47	0	0	0	0	0
	Saldo	7.060	9.840	5.318	5.015	4.804	4.728
4.2 Natuur en landschap	Lasten	2.119	1.786	1.702	1.702	1.702	1.702
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	2.119	1.786	1.702	1.702	1.702	1.702
Totaal programma 4	Lasten	9.226	11.626	7.021	6.717	6.506	6.430
	Baten	-47	0	0	0	0	0
	Saldo	9.179	11.626	7.021	6.717	6.506	6.430

Bedragen x € 1.000

5 ENERGIE, MILIEU EN KLIMAAT

5.0 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de eerste stappen naar energieneutraliteit en het behouden van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid.

Duurzame Energie

De koers voor duurzame energie richt zich op drie lijnen: energie neutrale steden en dorpen, ruimte voor energie en goed voorbeeld. Deze drie lijnen dragen bij aan het realiseren van de gestelde ambitie om in 2050 een energie neutrale en gasvrije provincie te zijn. Daarvoor wordt ruimte geboden aan windenergie (Regioplan Wind) en ingezet op circa 1.000 hectare grondgebonden zon in het landelijk gebied.

Goede milieukwaliteiten koesteren

Flevoland kan zich nog steeds gelukkig prijzen met zijn goede milieu. Dat draagt er aan bij dat het in Flevoland prettig wonen, werken en recreëren is. Die goede uitgangspositie verdient bescherming. Dat betekent dat we nieuwe ontwikkelingen zorgvuldig willen inpassen, zodat zij zo min mogelijk ten koste gaan van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij zetten we in op die kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij minimaal wordt voldaan aan de wet- en regelgeving.

Maatschappelijk effect

De bewoners en bedrijven van Flevoland profiteren van de energietransitie, de CO₂-uitstoot vermindert en de Flevolandse leefomgevingskwaliteit blijft behouden.

Effect van ons beleid

Flevoland produceert in 2020 evenveel hernieuwbare energie als door bewoners, bedrijven en instellingen exclusief transport aan energie wordt gebruikt, initiatiefnemers hebben de eerste stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 inclusief transport en de leefomgevingskwaliteit is goed afgewogen bij nieuwe ontwikkelingen in de ruimte.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Energie	Percentage hernieuwbare energie ten opzichte van het totale energieverbruik door bewoners, bedrijven en instellingen, exclusief transport (2015: 61%, 2016: geen meting)	90%	100% (in 2020)
	Afspraak met het Rijk over productief vermogen windenergie in MW (2016: 1.188 MW)	n.v.t.	1.390 (in 2020)
	Bewoners en ondernemers in Flevoland krijgen gelegenheid financieel te participeren bij nieuwe windmolens*	Ja	Ja
Milieu	Luchtkwaliteit (aantal inwoners dat is blootgesteld aan hogere waarden dan toegestaan = 0)	0	0

*Volgens partiële herziening van het Omgevingsplan (2016)

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streef- cijfer 2017	Streef- cijfer 2018	2019 - 2021
Emissie broeikasgassen	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) per provincie in absolute aantallen (in tonnen)	2.690.971	2.778.073	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Energie-neutraliteit	Totale productie van hernieuwbare energie in Petajoule (PJ)	6,6	7,9	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
5. Energie, milieu en klimaat	5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	Behoud van goede uitgangspositie omgevingskwaliteit (inclusief geluid en stikstof-depositie)	1.2 Water 2.1. Leefbaarheid Landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe Infrastructuur 6.4 Bestaande Infrastructuur
	5.2 Energie en klimaat	De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
		Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit)	3.1 Ondernemerschap en groei 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteitsbeleid 8.5 Bedrijfsvoering
		De ondergrond is duurzaam beschermd en benut	3.1 Ondernemerschap en groei

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek geeft uitvoering aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Zij draagt daarmee bij aan het behoud van een goede uitgangspositie van de omgevingskwaliteit.

Het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland zorgt voor voldoende financiële middelen voor de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen. Daarmee draagt zij bij aan het behoud van een goede uitgangspositie voor de omgevingskwaliteit.

Stichting DE-on richt zich met behulp van een lening van de provincie op duurzame energie projecten en draagt daardoor bij aan energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond.

5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel (2015-2019)

Behoud van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid zodat het prettig wonen en werken blijft in Flevoland. Hierbij wordt ingezet op die kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij wordt voldaan aan de wetten en regels.

Activiteiten

- We geven opdracht voor de uitvoering van onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving door de regionale uitvoeringsdiensten: de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (NZKG).
- We geven uitvoering aan de Programmatische Aanpak Stikstof 2015-2021 en ontwikkelen, beheren en onderhouden het rekeninstrument AERIUS (UP 5.7.1).
- Vanwege onze nieuwe wettelijke taak bij geluidshinder stellen wij Provinciale Staten voor een geluidsregister vast te stellen op basis van de verkeersintensiteiten in 2018; wij monitoren vervolgens de ontwikkeling van het verkeer (UP 5.6.1).
- Wij stellen het actieplan geluid 2018-2023 vast, als één van de verplichte programma's in het kader van de Omgevingswet (PN 6j).
- Wij dragen bij aan de ontwikkeling van een informatievoorziening over geluid, voor een goede inpassing van de uitbreiding van de luchthaven (UP 7.5.1).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	4.653	5.576	5.418	5.418	5.407	5.407
Baten	-618	-489	-489	-489	-489	-489
Saldo	4.035	5.087	4.929	4.929	4.918	4.918
Kader (saldo na Perspectiefnota)		5.087	4.901	4.901	4.891	4.891
Verschil t.o.v. kader			28	28	28	28

Bedragen x € 1.000

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.1.1 Milieu	871	-489	382
5.1.2 Omgevingsdiensten	4.547	0	4.547
Totaal	5.418	-489	4.929

Bedragen x € 1.000

5.2 Energie en klimaat

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel (2015-2019)

De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt en de uitvoering ligt op schema om het doel voor 2020 te behalen, namelijk 1.390 MW aan opgesteld (windenergie) vermogen.

Activiteiten

We faciliteren het opstellen van rijksinpassingsplannen voor de realisatie van de windparken uit het Regioplan (UP 5.1.2). Hierbij zijn de voorwaarden uit het Regioplan Windenergie Zuidelijk en Oostelijk Flevoland leidend.

Doel (2015-2019)

Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit) en de stimuleringsregeling voor hernieuwbare energie voorziet aantoonbaar in een behoefte.

Activiteiten

- We gaan, samen met partners, de strategische opgave van duurzame energie aanpakken. Hiervoor zetten we gedurende lange termijn een mix van instrumenten en middelen in. Dit is de regionale energieagenda. We gaan onder meer:
 - o voor de ambitie 'energie neutrale steden en dorpen' een aanpak opzetten waarbij we de huishoudens en bedrijven ontzorgen bij de stap naar energieneutraliteit;
 - o met de gemeenten duidelijkheid bieden over de (planologische) ruimte voor duurzame energieopwekking;
 - o ervoor zorgen dat de provinciale organisatie energieneutraal is.Dit doen we zoals opgenomen in de startnotitie (UP 5.2.3, PN 3a).
- We leggen de beleidsuitwerking voor zonne-energie voor, met spelregels die duidelijk maken waar en onder welke condities de provincie initiatiefnemers ruimte biedt voor de ontwikkeling van grondgebonden zon.

Doel (2015-2019)

De ondergrond is duurzaam beschermd en benut.

Activiteiten

- We continueren het beleid van de nota Duurzaam gebruik van de Flevolandse ondergrond (UP 5.5.1).
- We voeren het uitvoeringsprogramma Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016-2020 uit (UP 5.5.3).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.882	2.056	1.620	1.314	1.314	884
Baten	-112	0	-50	0	0	0
Saldo	1.770	2.056	1.570	1.314	1.314	884
Kader (saldo na Perspectiefnota)		2.056	1.545	1.293	1.293	1.293
Verschil t.o.v. kader			26	21	21	-409
1. Bodemsanering			0	0	0	-430
2. Indexering			26	21	21	21

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Bodemsanering

In 2021 eindigt de decentralisatie-uitkering voor bodemsanering (meicirculaire 2017). Daarmee is het uitvoeringsprogramma Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016-2020 (UP 5.5.3) uitgevoerd en worden de uitgavenramingen naar beneden met hetzelfde bedrag bijgesteld.

2. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.2.1 Hernieuwbare energie en energiebesparing	0	0	0
5.2.2 Duurzaamheid, incl. duurzaam bodemgebruik en DE-on	1.620	-50	1.570
Totaal	1.620	-50	1.570

Bedragen x € 1.000

5.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
5.1 Milieu incl. Omgevingsdiensten	Lasten	4.653	5.576	5.418	5.418	5.407	5.407
	Baten	-618	-489	-489	-489	-489	-489
	Saldo	4.035	5.087	4.929	4.929	4.918	4.918
5.2 Energie en klimaat	Lasten	1.882	2.056	1.620	1.314	1.314	884
	Baten	-112	0	-50	0	0	0
	Saldo	1.770	2.056	1.570	1.314	1.314	884
Totaal programma 5	Lasten	6.535	7.632	7.038	6.731	6.721	6.292
	Baten	-730	-489	-539	-489	-489	-489
	Saldo	5.805	7.143	6.499	6.242	6.232	5.803

Bedragen x € 1.000

6 MOBILITEIT

6.0 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste activiteiten beschreven die bijdragen aan de verbetering van de bereikbaarheid van Flevoland.

Programma Mobiliteit en Ruimte

De Mobiliteitsvisie Flevoland heeft het jaar 2030 als horizon. Innovatieve verkeersoplossingen en duurzaamheid zijn belangrijke thema's. De snelle ontwikkelingen in onze samenleving vragen ook bij verkeer om een flexibele planvorming, maar wel met duidelijke uitgangspunten en doelen. Dit biedt ruimte om in de programmering in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen en kansen. De opgaven zijn in het Programma Mobiliteit en Ruimte uitgewerkt, inclusief de opgaven vanuit het coalitieakkoord. Waar het gaat om onze provinciale infrastructuur voeren we (de voorbereiding van) een aantal (grote) infrastructuurprojecten uit, zoals verdubbeling van de Waterlandseweg en voorbereiding van de reconstructie van de Hanzeweg in samenhang met de Roggebotsluis. We houden de bestaande (vaar)wegen kwalitatief op peil.

Innovatie openbaar vervoer

Met de aanbesteding van het openbaar vervoer (OV) voor de periode 2014-2024 en de OV-visie die Provinciale Staten in 2015 hebben vastgesteld, ligt er een goede basis voor het verbeteren van de bereikbaarheid met het OV binnen de financiële kaders. De hernieuwde delegatie van het streek- en stadsvervoer aan de gemeente Almere per eind 2017 draagt daar ook aan bij. We verbeteren de bereikbaarheid van het landelijk gebied door samen met bewoners en organisaties te zoeken naar flexibeler en waar nodig kleinschaliger vervoersvormen om het OV beter te laten aansluiten bij de vervoersvraag.

Maatschappelijk effect

Flevoland is goed bereikbaar, zowel voor regionaal, inkomend als uitgaand verkeer en via openbaar vervoer. Vlotte en veilige bereikbaarheid draagt bij aan de economie en aan de deelname van Flevolandse aan het maatschappelijke leven.

Effect van ons beleid

De bereikbaarheid van Flevoland (ook via openbaar vervoer) is op een duurzame manier verbeterd, waardoor betere randvoorwaarden zijn ontstaan voor wonen, werken en recreëren.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Openbaar vervoer	Stiptheid: % ritten van de concessie IJsselmond dat voldoet aan stiptheidsnormen (2016: 92,1%) <i>Toelichting: De norm van $\geq 85\%$ is vastgelegd in de concessieovereenkomst voor de gehele contractperiode.</i> Klanttevredenheid over het streekvervoer in de concessie IJsselmond- Overijssel/Flevoland 2016: 7,5 ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 7,6	$\geq 85\%$ Landelijk gemiddelde	$\geq 85\%$ Landelijk gemiddelde
Doorstroomtijden provinciale wegen	De norm is een reistijd tijdens de spits die maximaal 1,25 keer de reistijd in de dalperiode is. De reistijden worden gemonitord op de drukste provinciale wegen in Flevoland, gemiddelde 2016: - De stadsautowegen van Almere - Hogering, 1,50 - Tussenring, 1,09 - Buitenring, 1,05 - de Waterlandseweg/Gooiseweg (N305), 1,20 - de Nijkerkerweg (N301), 1,17 - de Ganzenweg/Larserweg (N302), 1,12 - Hanzeweg (Roggebotsluis), 1,36 <i>Toelichting: Op een deel van de Hogering (N702) bij Almere vergroot de provincie de wegcapaciteit. De verwachting is dat de werkzaamheden, die voor de capaciteitsuitbreiding van de Hogering uitgevoerd moeten worden, beginnen in de 2e helft van 2018.</i>	< 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25	< 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25

Indicator	Omschrijving	2018	Later
	<i>Bij de Hanzeweg wordt de normtijd structureel overschreden. Daarom is de Corridor Roggebot opgenomen in het p-MIRT. De uitvoering is voorzien in 2020/2022.</i>		
Ernstige verkeers-slachtoffers	Aantal mensen dat door een verkeersongeval op provinciale wegen wordt opgenomen in een ziekenhuis of overlijdt. <i>Toelichting: In 2013 waren er 19 ernstige verkeersslachtoffers en in 2014: 20. Met ingang van 2015 wordt landelijk een nieuwe definitie voor ernstige verkeersslachtoffers gehanteerd. In 2015 zijn in de nieuwe systematiek 37 ernstige slachtoffers gemeten. Door een nieuwe definitie zijn de jaren onvergelykbaar. Er tekent zich wel een opwaartse landelijke trend af gezien de toename van het aantal ongevallen.</i>	< 37	< 37
Onderhouds-toestand	De provinciale wegen hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (2016: 97%, eerder 92%)	98%	98%
	De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (2016: 92%, eerder 84%)	98%	98%
	De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (2016: 91,3%, eerder 90%)	95%	98%
Doorstroming op vaarwegen	Het aantal sluizen waar de schuttijd meer dan 1,25 keer de normtijd bedraagt. <i>Toelichting: bij de Urkersluis wordt de normtijd structureel overschreden, omdat deze in de praktijk trager geschut (getrapt) wordt in verband met veiligheid voor de recreatievaart.</i>	1	0
Verkeers-veiligheid	De provinciale wegen zijn voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen (2016: 75%, eerder 68%)	80%	100%
	De provinciale wegen zijn bij gladheid binnen 4,5 uur gestrooid (2016: 98%, eerder 97%)	98%	98%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streef-cijfer 2017	Streef-cijfer 2018	2019 - 2021
Waardering openbaar vervoer	Klantenwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de provincies	7,3	7,4	7,5	Lande-lijk gemid-delde	Lande-lijk gemid-delde	Lande-lijk gemid-delde

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
6. Mobiliteit	6.1 Openbaar vervoer	Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie 8.5 Bedrijfsvoering
		Bedrijventerreinen zijn ook via openbaar vervoer goed ontsloten	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie 8.5 Bedrijfsvoering
	6.2 Mobiliteitsbeleid	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	3.1 Ondernemerschap en groei 5.2 Energie en Klimaat 5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten
		De bereikbaarheid van Flevokust Haven, de luchthaven, de oostrand en de maritieme servicehaven is verbeterd	7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		De bediening van bruggen en sluizen veroorzaken zo min mogelijk files	3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie
		De verkeersveiligheid is verbeterd	8.5 Bedrijfsvoering
		Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit	3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie
	6.3 Nieuwe infrastructuur	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	2.2. Natuur en Landschap 3.1 Ondernemerschap en groei 5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten 5.2 Energie en Klimaat 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
	6.4 Bestaande infrastructuur	Kostenefficiënte instandhouding infrastructuur, zodat vlot en veilig verkeer op (vaar-)wegen mogelijk is	5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten 5.2 Energie en Klimaat 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland 8.5 Bedrijfsvoering

Verbonden partij(en)

Geen

6.1 Openbaar vervoer

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel (2015-2019)

Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen. Door bij de reële mobiliteitsvraag aan te sluiten moet 40% kostendekking gehaald worden.

Activiteiten

- We zorgen voor instandhouding, beheer en ontwikkeling van het regulier OV (UP 6.1.1).
- We werken de doelstellingen van de OV-visie 2014-2024 uit (UP 6.1.2).
- We stellen Provinciale Staten voor alternatieve, meer op de vervoervraag afgestemde, vervoersconcepten mogelijk te maken met behoud van werkgelegenheid in de vervoerssector (UP 6.1.3).
- We zetten de mobiliteitscentrale in voor het collectief vraagafhankelijk vervoer (UP 6.1.5).
- We lobbyen voor de uitbreiding van de nachtelijke spoordienstregeling in 2020 vanaf Amsterdam naar Lelystad en Groningen (UP 6.1.6).

Doel (2015-2019)

Bedrijventerreinen zijn ook via openbaar vervoer goed ontsloten.

Activiteiten

- We inventariseren de mogelijkheden om de bereikbaarheid van bedrijventerreinen te verbeteren binnen de bestaande kaders (UP 6.2.1).
- We implementeren samen met het bedrijfsleven de kansrijke verbeteringen in de bereikbaarheid van bedrijventerreinen (UP 6.2.2).
- In samenwerking met de gemeente Lelystad brengen we een snelle non-stop verbinding tot stand tussen station Lelystad en de terminal van Amsterdam Lelystad Airport met hoogwaardige haltes en specifieke shuttlebussen (PN 3b).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	32.541	33.007	33.242	34.173	34.495	34.790
Baten	-32.414	-31.263	-7.780	-7.822	-7.844	-7.866
Saldo	127	1.744	25.463	26.351	26.650	26.924
Kader (saldo na Perspectiefnota)		1.744	25.571	25.941	25.915	26.092
Verschil t.o.v. kader			-108	411	736	832
1. Lasten OV			-7	-153	29	29
2. Lasten Regiotaxi			-452	-452	-452	-452
3. HOV Luchthaven			0	256	422	537
4. Invoering tarievenhuis			244	202	180	157
5. Bijdragen Regiotaxi			-118	-118	-118	-118
6. Indexering			665	673	672	676

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Lasten OV

Op basis van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (p-MIRT) 2018-2022 zijn de lasten voor de diverse concessies (zowel in eigen beheer als gedelegeerd) meerjarig bijgesteld. Daarnaast wordt er voor 2018 rekening gehouden met een lager aantal dienstregelingsuren (DRU's) dan was voorzien. Dit doordat de verwachte groei vanuit de mbo-scholieren met OV-kaart lager is dan verwacht. Voor de jaren 2019 tot en met 2021 wordt voorzichtigheidshalve wel rekening gehouden met meer DRU's.

2. Lagere lasten Regiotaxi

De afgelopen jaren is er een constant bedrag geraamd aan totale kosten voor de Regiotaxi. Uit analyse blijkt dat de gemiddelde totale kosten aanzienlijk lager zijn. De geraamde budgetten zijn daardoor verlaagd naar het gemiddelde niveau. Naast de lagere totaallasten van de Regiotaxi heeft er ook een verschuiving plaatsgevonden van de gemaakte kosten van de provincie Flevoland en gemeente Lelystad naar de andere deelnemende gemeenten. Eén van de oorzaken hiervan is het verplichte OV-advies van de provincie. Dit hangt samen met de hogere te ontvangen bijdragen Regiotaxi (zie onder punt 5).

3. HOV Luchthaven

Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is op basis van verricht onderzoek aangegeven wat de exploitatielasten bedragen voor een hoogwaardige OV verbinding (HOV) met de Luchthaven. De meerjarige effecten waren bij de Perspectiefnota 2017-2021 nog niet in het kader verwerkt. De effecten van deze HOV-verbinding zijn nu verwerkt in de meerjarenraming van deze begroting. Gelet op het uitstel van de eerste vluchten tot 1 april 2019 zijn de kosten geraamd vanaf 2019.

4. Invoering tarievenhuis

Halverwege 2017 is het nieuwe tarievenhuis ingevoerd. Mogelijk leidt dit structureel tot minder opbrengsten doordat reizigers nu gemakkelijker een passend OV-abonnement kunnen afsluiten. Daarom is het kilometertarief verhoogd. Ook is mogelijk dat door aantrekkelijke kortingsproducten meer mensen gebruik maken van het OV, vooral tijdens daluren. De effecten van de invoering van het tarievenhuis worden gemonitord. Daarnaast is er voor de jaren 2018 tot en met 2021 rekening gehouden met een afbouwende compensatieregeling voor bepaalde groepen huidige abonnementhouders, die met de invoering van het nieuwe tarievenhuis duurder uit zijn.

5. Hogere bijdragen Regiotaxi

De provincie heeft in 2016 een verplicht OV-advies ingevoerd voor gebruikers van de Regiotaxi in aanvulling op het reguliere OV. Hierdoor is er als OV-voorziening minder gebruik gemaakt van de Regiotaxi. Daarnaast heeft er een verschuiving van een deel van de kosten tussen de deelnemers aan de Regiotaxi plaatsgevonden. Hierdoor worden de kosten, die hoger zijn dan voorheen, doorbelast aan de deelnemende gemeenten waardoor de door de provincie te ontvangen bijdragen toenemen.

6. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.1.1 Openbaar vervoer	33.242	-7.780	25.463
Totaal	33.242	-7.780	25.463

Bedragen x € 1.000

6.2 Mobiliteitsbeleid

Portefeuillehouder

J. Ladders

Doel (2015-2019)

De knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn in 2019 alle opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan.

Activiteiten

- We voeren de activiteiten behorende bij de Mobiliteitsvisie Flevoland 2016-2030 opgenomen in het Programma Mobiliteit en Ruimte uit.
- We rapporteren over het onderzoek en de analyse naar de resterende doorstromingsknelpunten op provinciale wegen (UP 6.3.1).
- We participeren in de Vervoerregio Amsterdam-Almere 'in oprichting' (UP 6.3.4). Het in 2016 verlengde convenant vormt het kader om de samenwerking vorm te geven.
- We ronden samen met de gemeente Dronten het onderzoek naar de bereikbaarheid van de Oostrand tijdens piektijden en evenementen (UP 6.3.5) af en voeren de eerste maatregelen uit.

Doel (2015-2019)

De verbeteringen in de bereikbaarheid van Flevokust Haven, de luchthaven en de maritieme servicehaven zijn gerealiseerd en/of voorbereid.

Activiteiten

- We onderzoeken wat er nodig is om de verbinding over de baai van Van Eesteren aan te leggen (UP 6.4.1).
- We bevorderen een goede verkeersverbinding met Flevokust Haven, onder meer door te onderzoeken welke maatregelen bijdragen aan optimale ontsluiting van Flevokust Haven (waaronder op lange termijn mogelijk een goederenvervoerlijn) (UP 6.4.2).
- We voeren het convenant Bereikbaarheid Lelystad Airport (MOBLA) uit samen met het Rijk en gemeente Lelystad (UP 6.4.3 en 7.5.2).
- We maken een inpassingsplan voor de verbetering van de provinciale infrastructuur ten behoeve van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (UP 6.4.4).
- Het programmabureau MRA-e voert het werkprogramma MRA-elektrisch 2017-2020 uit (PN 3c).
- We geven uitvoering aan Smart Mobility conform het actieplan Smart Mobility 2017-2020 (PN 3d).

Doel (2015-2019)

De bediening van bruggen en sluizen veroorzaakt zo min mogelijk files.

Activiteiten

Wij voeren het resultaat uit van de lobby bij Rijkswaterstaat voor aanpassing van de bedieningstijden van de Roggebotsluis en de Nijkerkerbrug (UP 6.5.2).

Doel (2015-2019)

De verkeersveiligheid is verbeterd.

Activiteiten

- We verbeteren de verkeersveiligheid op provinciale wegen door middel van het Programma Mobiliteit en Ruimte.
- We voeren gedragsbeïnvloedende campagnes uit die aansluiten bij landelijke campagnes.
- We passen innovatieve oplossingen toe zodat de verkeersveiligheid verbetert, kosten worden bespaard, verkeershinder afneemt en de duurzaamheid toeneemt (UP 6.6.1). We geven hieraan uitvoering in het kader van Smart Mobility.
- We brengen bij communicatie over onderhoud en aanleg van wegen, verkeersveilig gedrag onder de aandacht waar nuttig.

Doel (2015-2019)

Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit.

Activiteiten

- We stellen samen met Almere, Lelystad en Staatsbosbeheer een businesscase op voor de realisatie van een snelfietspad tussen Almere en Lelystad (Airport).
- We stellen samen met de gemeenten een plan van aanpak op voor het verbeteren van zwakke schakels in het regionale fietspadennetwerk c.q. het aanleggen van ontbrekende schakels, zoals beschreven in het Programma Mobiliteit en Ruimte.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	1.133	2.327	1.276	1.131	1.106	1.106
Baten	15	0	0	0	0	0
Saldo	1.148	2.327	1.276	1.131	1.106	1.106
Kader (saldo na Perspectiefnota)		2.327	1.008	885	738	738
Verschil t.o.v. kader			269	246	369	369
1. Smart Mobility			122	48	300	300
2. Uitbreiding Vervoersmanagement			48	150	150	150
3. Indexering			15	14	11	11
Overig			84	34	-92	-92

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Extra lasten Smart Mobility

Begin 2017 is het actieplan Smart Mobility vastgesteld. In aanvulling op de reeds, via de Perspectiefnota 2017-2021, beschikbaar gestelde middelen is er in deze begroting voor de periode 2018-2021 een aanvullend bedrag van € 800.000 opgenomen voor extra ontwikkelingen op gebied van Smart Mobility. Deze middelen zullen worden ingezet voor de benodigde aanpassingen rondom de luchthaven voor zelfrijdend vervoer, het verkennen van een testcentrum voor zelfrijdend vervoer en Smart Mobility oplossingen rondom (evenementen)verkeer Oostrand, Floriade en het Lelystad Airport Businesspark.

2. Uitbreiding vervoersmanagement

De komende jaren staan er diverse projecten en onderzoeken op gebied van vervoersmanagement geraamd. Om deze projecten goed te begeleiden en de onderzoeken uit te kunnen voeren zijn er extra middelen geraamd voor ondersteuning en onderzoek.

3. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.2.1 Mobiliteit en verkeersmanagement	814	0	814
6.2.2 Verkeersveiligheid en verkeershinder	462	0	462
Totaal	1.276	0	1.276

Bedragen x € 1.000

6.3 Nieuwe infrastructuur

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

De oplossing van de knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland wordt voorbereid, zodanig dat in 2019 alle knelpunten opgelost zijn of de voorbereidingen voor het oplossen ervan zijn afgerond.

Activiteiten

- We voeren investeringsprojecten uit van het addendum Provinciaal Investeringsprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (p-MIRT jaarschijf 2018) waaronder:
 - o Aanleg fietsroute Grote Trap;
 - o Verdubbeling Waterlandseweg;
 - o Aanleg meerdere rotondes in verband met verbeteren van de verkeersveiligheid;
 - o Aanleg natuurvriendelijke oevers Zwolse Vaart.

- We bereiden de werkzaamheden voor van de volgende jaarschijven (2019 t/m 2022), waaronder:
 - o Amsterdam Lelystad Airport: voorbereiding halve aansluiting Verbindingsweg met A6;
 - o Voorbereiding Hanzeweg (Roggebotsluis);
 - o Voorbereiding reconstructie Kruispunt Ganzenweg-Knardijk;
 - o Voorbereiding Stedelijke bereikbaarheid Almere: capaciteitsuitbreiding Hogering.
- We voeren het convenant Bereikbaarheid Lelystad Airport (MOBLA) uit samen met het Rijk en gemeente Lelystad (UP 6.4.3 en UP 7.5.2).

Risico

De prioriteiten en investeringsbereidheid van andere stakeholders kunnen afwijkend zijn van onze beleidsdoelen.

Beheersmaatregel

We gaan tijdig in overleg met stakeholders en stemmen de prioriteiten af.

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen op enkele infrastructurele projecten en de daarbij behorende beheersmaatregelen.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	12.326	3.468	8.513	8.590	29.656	4.440
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	12.326	3.468	8.513	8.590	29.656	4.440
Kader (saldo na Perspectiefnota)		3.468	9.715	7.170	28.396	5.168
Verschil t.o.v. kader			-1.202	1.421	1.260	-728
1. Bijdrage busbanen Almere			-1.735	963	1.112	-1.158
2. Bijdrage vaarwegen			-406	-406	-406	-406
3. Kapitaallasten			819	755	490	772
4. Indexering			164	100	53	53
Overig			-44	9	11	11

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Bijdrage busbanen Almere

Met de gemeente Almere is een convenant gesloten ten aanzien van het aanleggen van busbanen. Op basis van de meest recente planning van de gemeente Almere is de bijdrage van de provincie over de verschillende jaren herverdeeld.

2. Bijdrage vaarwegen

In het kader van Europese subsidieregelingen stelt de provincie jaarlijks € 406.000 aan cofinanciering beschikbaar voor het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Deze middelen werden voorheen vanuit de reserve Infrafonds onttrokken en direct in mindering gebracht op de geactiveerde kosten. Met ingang van 2017 is dit volgens het BBV niet meer toegestaan en worden deze middelen toegevoegd aan de reserve Dekking afschrijvingslasten.

3. Kapitaallasten

De geraamde kapitaallasten zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplannen. De stijging van de kapitaallasten wordt voornamelijk veroorzaakt door het aanpassen van de afschrijvingsmethodiek. Door over te gaan op het stelsel van lineaire afschrijving stijgen de komende jaren de afschrijvingslasten, maar in de jaren daarna zullen deze dalen. Het (tijdelijke) begrotingseffect wordt opgevangen binnen de reserve Dekking afschrijvingslasten. Per saldo is het effect over de gehele looptijd neutraal.

4. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	8.513	0	8.513
Totaal	8.513	0	8.513

Bedragen x € 1.000

6.4 Bestaande infrastructuur

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel 2016

De instandhouding van de bestaande provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus, zodanig dat vlot en veilig verkeer op alle provinciale wegen en vaarwegen mogelijk is.

Activiteiten

- We voeren reguliere onderhoudswerkzaamheden uit (onder andere jaarlijks onderhoud, gladheidbestrijding, calamiteitendienst, maaien bermen, bediening bruggen en sluizen).
- We voeren niet-jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen uit (uitvoering van de projecten van de jaarschijf 2018 uit het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur).
Enkele grote projecten zijn:
 - Diverse projecten uit het programma Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen (Friese Sluis, Urkersluis en Noordersluis);
 - Onderhoud aan diverse fietspaden: Domineesweg, Urkerweg, Houtribweg, Spiekweg;
 - Vervangen diverse trajecten oeverbeschoeiing Lage Dwarsvaart en Oostervaart;
 - Onderhoud verharding rijbaan (diverse trajecten waaronder Noorderringweg, Zuidwesterringweg, Hanzeweg, Vogelweg);
 - Diverse boomvervangingen (Buitenring, Nijkerkerweg).
- We dragen bij aan de verduurzaming van de provinciale infrastructuur en de vermindering van CO₂ uitstoot, door bij de uitvoering van een aantal projecten duurzamer materialen toe te passen (PN 3f).
- We bereiden de werkzaamheden voor van de volgende jaarschijven (2019-2022).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	16.733	20.143	20.088	20.566	19.945	17.322
Baten	-795	-2.474	-474	-474	-474	-474
Saldo	15.938	17.669	19.613	20.092	19.471	16.847
Kader (saldo na Perspectiefnota)		17.669	18.926	19.346	18.710	17.591
Verschil t.o.v. kader			688	746	761	-743
1. NJO middelen			0	0	0	-1.853
2. Nieuw areaal			128	156	156	156
3. Kapitaallasten			195	223	253	618
4. Indexering			285	287	272	256
Overig			80	80	80	80

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Terugstorten naar voren gehaalde NJO middelen

In de begroting 2017-2020 werd de storting in de voorziening Niet jaarlijks onderhoud (NJO) Infrastructuur in de jaren 2017-2020 verhoogd ter dekking van de hogere projectkosten voor het programma Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen ten laste van de Egalisatiereserve Vervangingsinvesteringen. In de jaren 2021 en 2022 corrigeren we dit zodat het over de jaren heen budgetneutraal is.

2. Onderhoudskosten bij nieuw areaal

Zoals besloten in de Koepelnota Integraal Infra Beheerplan worden aanvullende middelen voor beheer en onderhoud toegevoegd wanneer nieuw areaal wordt gerealiseerd. Op basis van het nieuwe areaal in het p-MIRT is de hoogte van het bedrag bepaald.

3. Kapitaallasten

Het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI) dient als basis voor de kapitaallasten. Jaarlijks actualiseren wij het MBVI. Het MBVI 2018 is in deze begroting verwerkt. De afschrijvingslasten zijn op basis hiervan gewijzigd.

4. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.4.1 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	20.088	-474	19.613
Totaal	20.088	-474	19.613

Bedragen x € 1.000

6.5 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma- onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
6.1 Openbaar vervoer	Lasten	32.541	33.007	33.242	34.173	34.495	34.790
	Baten	-32.414	-31.263	-7.780	-7.822	-7.844	-7.866
	Saldo	127	1.744	25.463	26.351	26.650	26.924
6.2 Mobiliteit	Lasten	1.133	2.327	1.276	1.131	1.106	1.106
	Baten	15	0	0	0	0	0
	Saldo	1.148	2.327	1.276	1.131	1.106	1.106
6.3 Nieuwe infrastructuur	Lasten	12.326	3.468	8.513	8.590	29.656	4.440
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	12.326	3.468	8.513	8.590	29.656	4.440
6.4 Bestaande infrastructuur	Lasten	16.733	20.143	20.088	20.566	19.945	17.322
	Baten	-795	-2.474	-474	-474	-474	-474
	Saldo	15.938	17.669	19.613	20.092	19.471	16.847
Totaal programma 6	Lasten	62.733	58.946	63.119	64.461	85.202	57.659
	Baten	-33.194	-33.737	-8.254	-8.296	-8.318	-8.341
	Saldo	29.538	25.208	54.865	56.165	76.884	49.318

Bedragen x € 1.000

7 GEBIEDSONTWIKKELING

7.0 Inleiding

In de gebiedsontwikkeling brengen we onze ruimtelijke economische ambities tot uitvoering. Vanuit de gebiedsprogramma's werken we innovatief en ondernemend mee met het Rijk, onze gemeenten en het waterschap. De Europese programma's zetten we in als middel om de beleidsdoelen te behalen en de gebiedsontwikkeling van Flevoland te versterken. Alle gebiedsprogramma's bieden kansen om met kracht aan de slag te gaan met de Omgevingsvisie FlevolandStraks. In dit hoofdstuk staan de (boven)regionale gebiedsprogramma's van de provincie beschreven.

Noordelijk Flevoland

Toen de aanleg van de geplande spoorlijn (de Zuiderzeelijn) niet doorging, heeft het Rijk geld beschikbaar gesteld om Noordelijk Flevoland extra economische impulsen te geven. Dit gebied kent sterke sectoren zoals Agrofood, visserij en High Tech Systems and Materials (onder andere composieten). Vanuit de kracht van dit gebied zetten we de Zuiderzeelijngelden (ZZL/NF-gelden) in. De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland zal een belangrijke bijdrage aan de economische structuurversterking leveren. Om bedrijven in de maritieme sector in Noordelijk Flevoland vast te houden en uitbreidingsmogelijkheden te bieden, maken we de ontwikkeling van deze nieuwe haven mogelijk.

Midden Flevoland

In Midden Flevoland werken we aan drie gebiedsprogramma's: Amsterdam Lelystad Airport/OMALA, Flevokust Haven en Rijksvastgoedstrategie Lelystad. De luchthaven en overslaghaven zijn van bovenregionaal belang en versterken de economische structuur van de regio.

Zuidelijk Flevoland

In de Bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM) zijn afspraken vastgelegd over de uitvoering van de drievoudige ambitie:

- verdere verstedelijking: de verdere groei van Almere met in principe 60.000 woningen;
- verbetering bereikbaarheid: uitbreiding van de weg en het spoor tussen Schiphol, Amsterdam en Almere en een IJmeerverbinding als stip op de horizon;
- uitbreiding natuur- en recreatiemogelijkheden in het Markermeer en IJmeer.

Het programma Floriade Werkt! heeft tot doel om de economische spin off voor de regio zo groot mogelijk te maken.

Nieuwe Natuur

Het programma Nieuwe Natuur verbetert de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in heel Flevoland, met een maximale benutting van de ecologische en economische potenties. Het programma is via een adaptief proces ontstaan en resulteert in nieuwe natuur voor en door Flevolandse.

Maatschappelijk effect

De ruimtelijke economische structuur is versterkt door integrale grootschalige gebiedsprogramma's.

Indicator	Omschrijving	2018	Later
Noordelijk Flevoland	• Besluiten over besteding ZZL/NF-gelden • De maritieme servicehaven is planologisch mogelijk	80% 100%	100% 100%
Midden Flevoland	• Operationele luchthaven • Operationele multimodale overslaghaven • Een gedragen samenwerkingsagenda voor de Rijksvastgoedstrategie Lelystad	0% 100% 100%	100% 100% 100%
Zuidelijk Flevoland	• Een vastgesteld jaarprogramma Almere 2.0 op basis van het meerjarenprogramma • De innovatiewerkplaats Floriade Werkt! is gebouwd en in gebruik • Marker Wadden fase 1 is gerealiseerd	100% 100% 50%	100% 100% 100%
Nieuwe Natuur	• Met de initiatiefnemers van de gehonoreerde projecten zijn overeenkomsten afgesloten	100%	100%

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	Streef- cijfer 2017	Streef- cijfer 2018	2019 - 2021
Ontwikkelde nieuwe natuur	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectares <i>Toelichting: dit betreft compensatie binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)</i>	240	0	27	0	0	0

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
7. Gebieds- ontwikkeling	7.1 Noordelijk Flevoland	De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt	3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme 6.3 Nieuwe infrastructuur
		De maritieme servicehaven is operationeel	3.1 Ondernemerschap en groei 6.2 Mobiliteitsbeleid
	7.2 Midden Flevoland	De luchthaven is operationeel	3.1 Ondernemerschap en groei 6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe infrastructuur 8.1 (Inter)nationale samenwerking
		De overslaghaven is operationeel	3.1 Ondernemerschap en groei 6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe infrastructuur
		Rijksvastgoed in Lelystad is optimaal ingezet	
	7.3 Zuidelijk Flevoland	Realiseren ambities RRAAM m.b.t. de ontwikkeling van Almere	3.1 Ondernemerschap en groei 6.3 Nieuwe infrastructuur
		Floriade Werkt! benut de kansen die zich voordoen met de komst van de Floriade	8.1 (Inter)nationale samenwerking
		In het Markermeer-IJmeer zijn natuur en recreatiemogelijkheden ontwikkeld	2.2 Natuur en landschap 3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie
	7.4 Nieuwe Natuur	Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld	2.2 Natuur en landschap 3.2 Recreatie en toerisme

Verbonden partij(en)

Mede via onze participatie in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. houden wij directe invloed op de ontwikkelingen rondom de luchthaven teneinde de economische, infrastructurele en duurzaamheidsdoelstellingen met betrekking tot deze ontwikkeling te realiseren.

7.1 Noordelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland

Doel (2015-2019)

Versterken van de economische structuur van Noordelijk Flevoland.

Activiteiten

- We beslissen over de besteding van de ZZL/NF-gelden (UP 7.7.2).
- We monitoren de uitvoering van projecten en rapporteren over de voortgang van het programma (UP 7.7.3).

Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland

Doel (2015-2019)

De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is operationeel.

Activiteiten

- We bereiden grondtransacties met het Rijk en het Waterschap Zuiderzeeland voor en ronden deze af (PN 2f).
- We besteden de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland aan (PN 2f).
- We begeleiden de realisatie (PN 2f).
- We positioneren en profileren de Maritieme Servicehaven en Flevokust Haven in het concept '1 port – 2 locations'.

Risico's en beheersmaatregelen

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de risico's en beheersmaatregelen toegelicht.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	3.886	2.595	2.200	2.050	2.050	1.585
Baten	-559	-150	-50	-50	-50	-50
Saldo	3.327	2.445	2.150	2.000	2.000	1.535
Kader (saldo na Perspectiefnota)		2.445	2.000	2.000	2.000	1.535
Verschil t.o.v. kader			150	0	0	0
1. Procesgelden			150	0	0	0

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Procesgelden Noordelijk Flevoland

Het verschil van € 150.000 betreft de procesgelden 2018 van Noordelijk Flevoland en Maritieme Servicehaven, welke worden onttrokken aan de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Dit budget wordt jaarlijks bij de opstelling van de begroting geraamd. Het bedrag betreft, conform vigerend beleid, 75% van het totale procesgeld. De overige 25%, evenals de procesgelden 2019 en verder, blijven beschikbaar in de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.1.1 Noordelijk Flevoland	2.200	-50	2.150
Totaal	2.200	-50	2.150

Bedragen x € 1.000

7.2 Midden Flevoland

Portefeuillehouder

J. Ladders (Amsterdam Lelystad Airport/OMALA, Rijksvastgoed)

J.N.J. Appelman (Flevokust Haven)

Amsterdam Lelystad Airport/OMALA

Doel (2015-2019)

De luchthaven Amsterdam Lelystad Airport is operationeel; de faciliteiten en de benodigde infrastructuur zijn gereed.

Activiteiten

- We nemen deel aan de Alderstafel Lelystad, de Omgevingsraad Schiphol en de Commissie Regionaal Overleg Luchthaven Lelystad.
- Via OMALA stimuleren we het bedrijfsleven zich te vestigen op Lelystad Airport Businesspark.
- We zetten in op verdere verkenning en ontplooiing van economische kansen, onder meer door deelname aan bovenregionale netwerken zoals de Amsterdam Airport Area (AAA).
- We stimuleren en faciliteren het gebruik van Europese fondsen (EFRO, INTERREG) voor een duurzame ontwikkeling van de luchthaven en Lelystad Airport Businesspark (UP 8.3.3).
- We bewaken een goede inpassing van Amsterdam Lelystad Airport in de leefomgeving met betrekking tot gezondheid en milieu (UP 7.5.1).
- We ondersteunen en stimuleren de inzet van Amsterdam Lelystad Airport bij het bereiken van een zo hoog mogelijke ambitie op het punt van duurzaamheid (UP 7.5.3).
- We werken gezamenlijk met de luchthaven, OMALA en andere gebiedspartners aan een programma duurzame ontwikkeling (UP 7.5.4).

Risico's en beheersmaatregelen

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de risico's en beheersmaatregelen toegelicht.

Flevokust Haven

Doel (2015-2019)

De buitendijkse multimodale haven met containerterminal is operationeel.

Activiteiten

- We realiseren de 1e fase van de buitendijkse overslaghaven Flevokust: 400 meter terminalterrein, golfbreker en toegangsvaargeul (UP 7.6.1).
- We bevorderen een goede multimodale ontsluiting, onder meer door aansluiting van de Hanzelijn op Flevokust Haven te onderzoeken (UP 7.6.2).
- We onderzoeken de mogelijkheden om de weginfrastructuur rond Flevokust Haven te optimaliseren.
- We stimuleren de ontwikkeling van het binnendijkse bedrijventerrein door de gemeente Lelystad (UP 7.6.3).
- We onderzoeken het vervoer van ladingstromen om de benutting van Flevokust Haven te optimaliseren (UP 7.6.4).
- We onderzoeken de mogelijke beheer- en organisatie modellen voor de doorontwikkeling van Flevokust Haven.
- We bereiden – afhankelijk van de marktvraag - de doorgroei van de overslaghaven Flevokust voor (UP 7.6.5).
- We faciliteren en stimuleren clustervorming, ketenverbreding en cross-overs door middel van goede samenwerking met marktpartijen en medeoverheden.

Risico's en beheersmaatregelen

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de risico's en beheersmaatregelen toegelicht.

Rijksvastgoed

Doel (2015-2019)

Het leeggekomen Rijksvastgoed in Lelystad is gevuld met nieuwe activiteiten die passen binnen gezamenlijk (Rijk, provincie, gemeente) geformuleerde voorkeursscenario's.

Activiteiten

- We overleggen met het Rijksvastgoedbedrijf over de gehele verzameling aan dossiers waar Rijksvastgoedbedrijf en provincie elkaar ontmoeten.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	217	749	592	480	481	481
Baten	-7	0	-357	-357	-357	-357
Saldo	210	749	235	123	124	124
Kader (saldo na Perspectiefnota)		749	112	113	113	113
Verschil t.o.v. kader			123	11	11	11
1. Procesgelden Amsterdam Lelystad Airport			112	0	0	0
2. Flevokust Haven			10	10	10	10
3. Indexering			1	1	1	1

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Procesgelden Amsterdam Lelystad Airport

Het verschil van € 112.500 betreft procesgelden 2018, welke worden onttrokken aan de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Dit budget wordt jaarlijks bij de opstelling van de programmabegroting geraamd. Het bedrag betreft, conform vigerend beleid, 75% van het totale procesgeld. De overige 25%, evenals de procesgelden 2019 en verder, blijven beschikbaar in de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling.

2. Flevokust Haven

De geraamde baten en lasten zijn aangepast op basis van de geactualiseerde projectplanning van het project Flevokust Haven. Overeenkomstig het investeringsbesluit Flevokust Haven wordt het negatieve exploitatiesaldo (lasten inclusief afschrijvingen hoger dan de pachtinkomsten) in de aanloopfase na oplevering gedekt uit de daartoe getroffen reserve Flevokust Haven. Naar verwachting is dit tot het moment dat het tweede deel van de kade bezet is.

3. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	148	0	148
7.2.2 Concentratie Rijksvastgoed Lelystad	0	0	0
7.2.3 Flevokust Haven	445	-357	87
Totaal	592	-357	235

Bedragen x € 1.000

7.3 Zuidelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J. Lodders (RRAAM/Almere 2.0)

M.A. Rijsberman (Markermeer-IJmeer)

J.N.J. Appelman (Floriade Werkt!)

Almere 2.0

Doel (2015-2019)

Samen met het Rijk en de gemeente Almere realiseren van de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer over de verdere ontwikkeling van Almere, conform de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0.

Activiteiten

- We voeren samen met het Rijk, de gemeente Almere, de provincies Noord-Holland en Utrecht, de gemeente Amsterdam en de Stadsregio Amsterdam de bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM) uit.
- We voeren samen met het Rijk en de gemeente Almere de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 uit.
- Voor het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) werken we vanuit een meerjarenprogramma en jaarlijks vastgestelde jaarprogramma's (UP 7.2.2).
- We voeren (samen met partners) het vastgestelde jaarprogramma FVA uit (UP 7.2.3).

Floriade Werkt!

Doel (2015-2019)

De kansen die de Floriade biedt voor het versterken van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw zijn benut.

Activiteiten

- We focussen in de aanloop naar de Floriade op kennis ontwikkelen en het stimuleren van innovaties op het gebied van de thematiek van de Floriade en daarbinnen vooral op Feeding the City.
- We bouwen een innovatiewerkplaats op het Floriadeterrein, die tijdens de Floriade het Flevolandse paviljoen is (UP 7.3.2).
- We streven naar de realisatie van een Flevo Campus, een kenniscampus op het gebied van Feeding the City (UP 7.3.3).

Markermeer-IJmeer

Doel (2015-2019)

In het Markermeer-IJmeer zijn natuur en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.

Activiteiten

- We stimuleren het op termijn (inschatting 30-50 jaar) realiseren van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) in het Markermeer en IJmeer voor de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Flevoland.
- We leveren een bijdrage aan de totstandkoming van Marker Wadden fase 1 door ondersteuning van het proces.
- We leveren een financiële bijdrage aan de totstandkoming van Marker Wadden fase 1 (UP 7.4.1).
- We zoeken met samenwerkingspartners naar het vergroten van de samenhang tussen de verschillende ontwikkelingen in het Markermeer-IJmeer, mede in relatie tot de ontwikkelingen in het IJsselmeergebied.
- We registreren (en monitoren waar nodig) de effecten van de ruimtelijke ingrepen op het Markermeer-IJmeer (UP 7.4.3).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	5.761	15.281	10.307	964	1.082	782
Baten	-140	-325	-325	-325	-443	-443
Saldo	5.621	14.956	9.982	639	639	339
Kader (saldo na Perspectiefnota)		14.956	3.136	636	636	336
Verschil t.o.v. kader			6.846	3	3	3
1. Procesgelden Markermeer-IJmeer			75	0	0	0
2. FVA			6.768	0	0	0
3. Indexering			3	3	3	3

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Procesgelden Markermeer-IJmeer

Het verschil van € 75.000 betreft procesgelden 2018, welke worden onttrokken aan de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling. Dit budget wordt jaarlijks bij de opstelling van de programmabegroting geraamd. Het bedrag betreft, conform vigerend beleid, 75% van het totale procesgeld. De overige 25%, evenals de procesgelden 2019 en verder, blijven beschikbaar in de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling.

2. Fonds Verstedelijking Almere (FVA)

De provincie heeft vanuit het IFA-programma tot en met 2020 totaal € 31 mln. beschikbaar gesteld voor het FVA, waarvan gemeente Almere fondsbeheerder is (€ 10 mln. uit IFA-2 en € 21 mln. uit IFA-3). De jaarlijkse bijdrage is gebaseerd op projectvoorstellen die voortvloeien uit het meerjarenprogramma en welke ten behoeve van uitvoering zijn opgenomen in een jaarprogramma. De middelen worden onttrokken aan de reserve Almere 2.0 en overgemaakt naar de fondsbeheerder. Voor informatie over de projecten 2018 wordt verwezen naar het jaarprogramma FVA 2018.

3. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.3.1 Zuidelijk Flevoland	9.832	-325	9.507
7.3.2 Markermeer-IJmeer	475	0	475
Totaal	10.307	-325	9.982

Bedragen x € 1.000

7.4 Nieuwe Natuur

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld.

Activiteiten

- We beheren de provinciale eigendommen in het voormalig plangebied OostvaardersWold door zorg te dragen voor onder andere onderhoud en verpachting.
- We borgen de compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden in de te sluiten realisatieovereenkomsten.
- We helpen de projecteigenaren bij het concretiseren van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur (UP 7.8.1).
- We faciliteren blijvend de dynamiek in het programma Nieuwe Natuur en spelen in op ontwikkelingen (UP 7.8.2).

- We staan voor de criteria die aan de projecten zijn gesteld en monitoren de uitvoering van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur (UP 7.8.3).
- We sluiten realisatieovereenkomsten met projecteigenaren.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	3.381	5.689	6.850	129	129	129
Baten	-11.249	-3.150	-3.416	-129	-129	-129
Saldo	-7.868	2.539	3.434	0	0	0
Kader (saldo na Perspectiefnota)		2.539	0	0	0	0
Verschil t.o.v. kader			3.434	0	0	0
1. pachtinkomsten			-71	0	0	0
2. pachtkosten			68	0		0
3. Verstrekken bijdragen projecten			6.500	0	0	0
4. Compensatie-gelden			-3.216	0	0	0
5. Procesgelden			153	0	0	0

Bedragen x € 1.000

Toelichting

Algemeen: het saldo op dit programmaonderdeel wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve Nieuwe Natuur.

1. Actualisatie pachtinkomsten

De omvang van de pachtinkomsten zijn afhankelijk van de jaarlijks met de partners (Staatsbosbeheer en Het Flevo-landschap) te maken afspraken alsmede van de voortgang van het programma Nieuwe Natuur (inzet van grond). De inkomsten worden in eerste instantie conservatief geraamd en vervolgens periodiek geactualiseerd. Voor 2018 zijn de inkomsten bijgesteld op basis van de huidige inzichten van de beschikbare gronden voor verpachting.

2. Actualisatie pachtkosten

Aan het beheer en de verpachting van de gronden zijn kosten verbonden, waaronder lokale heffingen en onderhoud. Evenredig aan de bijstelling van de inkomsten zijn ook de kosten bijgesteld.

3. Verstrekken van bijdragen aan projecten

Na het door Provinciale Staten op 17 december 2014 genomen toewijzingsbesluit is samen met de initiatiefnemers voortvarend toegewerkt naar realisatie van de projecten. Bijdragen aan de projecten worden pas geleverd nadat een realisatieovereenkomst is gesloten binnen de kaders van het door Provinciale Staten genomen toewijzingsbesluit. Voor 2018 wordt vooralsnog uitgegaan van € 6,5 mln. aan bijdragen. Dit zal naar gelang de voortgang bijgesteld worden zodra daar aanleiding toe is.

4. Compensatiegelden

In eerdere jaren hebben wij van Rijkswaterstaat compensatiegelden ontvangen. Deze dienen ter dekking van te realiseren boscompensatieverplichtingen. Binnen het programma Nieuwe Natuur zullen die verplichtingen gerealiseerd worden, waarmee de compensatiegelden onderdeel zijn van het programmakapitaal Nieuwe Natuur. De nog niet bestede middelen zijn op de balans opgenomen als vooruit ontvangen doeluitkering. Een deel van de middelen wordt nu via de exploitatie ingezet voor projecten waarbinnen compensaties in 2018 gerealiseerd worden.

5. Procesgelden Nieuwe Natuur

De pachtinkomsten dienen in eerste instantie ter dekking van de pachtkosten en kapitaallasten. Conform voorgaande jaren wordt het surplus beschikbaar gesteld voor procesgelden om de realisatie van het programma Nieuwe Natuur mogelijk te maken. Daarnaast is binnen de reserve Nieuwe Natuur een reservering hiervoor opgenomen. Dit budget wordt voornamelijk ingezet om de initiatiefnemers te ondersteunen in het proces tot realisatie.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.4.1 Nieuwe Natuur	6.850	-3.416	3.434
Totaal	6.850	-3.416	3.434

Bedragen x € 1.000

7.5 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma- onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
7.1 Noordelijk Flevoland	Lasten	3.886	2.595	2.200	2.050	2.050	1.585
	Baten	-559	-150	-50	-50	-50	-50
	Saldo	3.327	2.445	2.150	2.000	2.000	1.535
7.2 Midden Flevoland	Lasten	217	749	592	480	481	481
	Baten	-7	0	-357	-357	-357	-357
	Saldo	210	749	235	123	124	124
7.3 Zuidelijk Flevoland	Lasten	5.761	15.281	10.307	964	1.082	782
	Baten	-140	-325	-325	-325	-443	-443
	Saldo	5.621	14.956	9.982	639	639	339
7.4 Nieuwe Natuur	Lasten	3.381	5.689	6.850	129	129	129
	Baten	-11.249	-3.150	-3.416	-129	-129	-129
	Saldo	-7.868	2.539	3.434	0	0	0
Totaal programma 7	Lasten	13.245	24.314	19.949	3.624	3.742	2.978
	Baten	-11.956	-3.625	-4.148	-861	-979	-979
	Saldo	1.290	20.689	15.801	2.763	2.763	1.999

Bedragen x € 1.000

8 KWALITEIT OPENBAAR BESTUUR

8.0 Inleiding

Algemeen

In dit programma wordt ingegaan op relevante aspecten en ambities in de ontwikkeling van de kwaliteit van het bestuur van deze provincie. De rol van de overheid en die van de provincie in het bijzonder is aan het veranderen. De rol van een 'middenbestuur', de bestuurslaag tussen de gemeenten en het Rijk, wordt steeds minder beleefd vanuit de vanzelfsprekende hiërarchie. Steeds meer gaat het om wat een bestuurslaag daadwerkelijk kan bijdragen aan de ontwikkeling en bloei van het eigen gebied: de toegevoegde waarde. Overheden zoeken nieuwe manieren om inhoud te geven aan hun rol en taken in deze veranderende omgeving. Het denken hierover ontwikkelt zich op alle bestuurlijke niveaus. Ook de publicatie van de nota *Maak verschil* in het voorjaar van 2016 heeft het debat over samenwerking rond regionale opgaven geïntensiveerd. Zo is in onze regio de 'Proeftuin Metropool Regio Amsterdam' ontwikkeld om als netwerk vanuit de lokale basis regionaal samen te werken aan de kracht van de regio's. Hoe deze netwerken er uitzien wordt bepaald door de specifieke opgave; de opgaven zijn leidend. Duidelijk is wel dat regio's op verschillende manieren worden ingevuld en doorgaans niet samenvallen met provinciegrenzen.

De positie van de provincie is niet meer vanzelfsprekend. Zij moet haar relevantie aantonen door actief op zoek te gaan naar hoe en waarin zij de meeste meerwaarde kan leveren. Dat doen de provincies gezamenlijk in IPO-verband, maar vooral ook binnen de specifieke situatie van het eigen gebied. De provincie profileert zich daarin steeds meer als een regionale speler, een medeoverheid die bij uitstek geschikt is om de regionale belangen te behartigen, verbindingen te leggen tussen lokale, regionale en (inter)nationale opgaven. Het denken in dergelijke opgaven stimuleert op regionale schaal de samenwerking tussen provincie en gemeenten.

Samen werken aan ontwikkeling

Flevoland is als jongste provincie nog volop in ontwikkeling. Tegelijkertijd is er ook al veel tot stand gebracht. Daarin is een nieuwe fase aangebroken. De Omgevingsvisie verwoordt dit als de fase waarin Flevoland meer dan voorheen door de inwoners wordt ontwikkeld. Samen met de gemeenten, inwoners en andere belanghebbenden hebben we ons in de afgelopen jaren verdiept in wat de belangrijke opgaven voor deze regio zijn. Deze zijn verwoordt in de Omgevingsvisie, die een kader en een toekomstperspectief biedt voor de gezamenlijke aanpak van de benoemde regionale hoofdoggaven.

Provinciale Staten geven hieraan richting en de provincie faciliteert deze ontwikkeling van onze regio in de concrete uitvoering. Zo is er een intensieve samenwerking met de Flevolandse gemeenten in gebiedsprojecten. Met een aantal gemeenten is een gebiedsagenda opgesteld zodat er een verbinding kan worden gelegd tussen de verschillende opgaven binnen een gemeente en daarbuiten. Daarnaast zorgt de Omgevingsvisie voor een nieuwe bestuurlijke dynamiek waarin voor de aanpak van opgaven de inbreng vanuit de maatschappij cruciaal is. Door partnerschap en een meer horizontale aansturing ontstaan nieuwe verhoudingen. Werken op basis van de Flevo-principes vraagt een andere bestuurlijke benadering en zo'n omslag kost tijd. Deze principes zijn: werk opgave gericht, verrijk met eigenheid, draag bij en doe mee, durf te vernieuwen, wees betekenisvol en mensen maken Flevoland.

Meerwaarde verbonden partijen

In een aantal gevallen is onze samenwerking vastgelegd in een meer hiërarchische vorm: de verbonden partij. Deze verbonden partijen zijn van grote waarde omdat ze, met de juiste aansturing, een grote bijdrage kunnen leveren aan onze doelen. In 2016 is een evaluatie uitgevoerd naar verbonden partijen. Op basis daarvan hebben we de relatie met iedere verbonden partij heroverwogen; bij een aantal verbonden partijen zullen wij tot aanpassingsvoorstellen over gaan.

Europa

Ook Europa is voor ons een belangrijke partner. De afgelopen jaren hebben wij de nodige ambitie en bestuurlijke inzet gepleegd in de ontwikkelingen op Europese schaal. In de eerste plaats houden we ons bezig met de plannen van de Europese Unie na 2020 die voor onze regio van belang kunnen zijn. Verder brengen we de gevolgen van de Brexit voor onze regio in kaart. Daarnaast proberen wij voor concrete programma's en projecten in Flevoland aandacht en middelen te vragen in Europa. In algemene zin behartigen we Flevolandse belangen in diverse Europese netwerken. Zo is de commissaris van de Koning actief binnen het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa en op het gebied van radicalisering, regionale democratie en mensenrechten.

Bestuursstijl

In ons Coalitieakkoord hebben we niet alleen onze inhoudelijke ambities beschreven, maar ook hoe we willen werken aan de verwezenlijking daarvan. Met een bestuursstijl die past bij de opgaven waarvoor we staan: open en constructief, samen met onze partners, vanuit vertrouwen. Dat doen we door:

- Constructieve samenwerking: de provincie is goed in het bij elkaar brengen van belangen. Binnen en buiten onze regio zoeken we voortdurend de juiste partners om de krachten te bundelen en zoveel mogelijk slagkracht te organiseren rond de belangrijkste maatschappelijke opgaven in ons gebied;
- Openheid en transparantie: in onze beleidsprocessen zoeken we actief de dialoog met de samenleving. We vragen betrokken inwoners, experts, stakeholders en partners om met ons mee te denken bij de voorbereiding van belangrijke besluiten. Deze aanpak zetten wij graag breed in. De Omgevingsvisie is daarvan een belangrijk voorbeeld;
- Tijdige betrokkenheid: we intensiveren de dialoog met Provinciale Staten. Vroegtijdig en met andersoortige bijeenkomsten worden de belangrijkste ontwikkelingen al in een vroege fase met de Staten besproken. We hebben in het kader van het artikel 217A onderzoek 'Voor een constructieve dialoog', met Provinciale Staten enkele prioriteiten afgesproken die gezamenlijk worden uitgewerkt. De opbrengst van dit proces passen wij in de praktijk toe.

Ter ondersteuning van deze stijl van besturen pakken we de komende tijd activiteiten op rond de thema's bestuurlijke vernieuwing, belemmerende regelgeving en participatie van de samenleving, bijvoorbeeld bij de uitwerking van de Omgevingsvisie FlevolandStraks.

Provinciale Staten / Statengriffie

Ruimte voor de politiek: de ingezette koers van maximale transparantie, weinig belemmerende regels en optimale kennisdeling wordt in 2018 voortgezet en op nieuwe manieren verder uitgebouwd.

Het project 'digitalisering ondersteuning staten' loopt door en richt zich op toegankelijkheid van informatie gecombineerd met gebruiksgemak en efficiëntie.

Een focus op majeure dossiers, waaronder intensivering van de strategisch inhoudelijke advisering op deze dossiers door de Statengriffie, draagt bij aan positionering van de Staten.

De griffie investeert in samenwerking in (kennis)netwerken, zowel binnen als buiten Flevoland. Verder staat 2018 in het teken van de voorbereiding op de Provinciale Statenverkiezingen in 2019.

Maatschappelijk effect

Flevoland wordt goed bestuurd.

Effect van ons beleid

Een verbeterde (inter)nationale positie van Flevoland.

Beleidsindicatoren BBV

Indicator	Omschrijving	2014	2015	2016	2017	Streef-cijfer 2018	2019 - 2021
Gemeenten onder preventief financieel toezicht	Aantallen gemeenten onder preventief toezicht	0	0	0	0	0	0
Opkomst bij verkiezingen	De opkomstcijfers van verkiezingen tweede kamer / provinciale staten / gemeenteraden weergegeven in percentage kiezers / stemgerechtigden	52,2% (GR)	45,6% (PS)	Geen verkiezingen	79,3% (TK)	n.n.b.	n.n.b.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
8. Kwaliteit openbaar bestuur	8.1a Provinciale Staten / Statengriffie	Optimaal gefaciliteerde Staten in haar verschillende rollen	
		Optimaal ondersteunde besluitvorming	
		Kwalitatief goed functionerende Statengriffie	
	8.1b (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	De belangenbehartiging van de provincie Flevoland is versterkt	3.1 Ondernemerschap en groei
		Flevoland is een actieve regionale partner in de EU	
		Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen	3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme, incl. gebiedspromotie 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten	
	8.2 Bestuurszaken	Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur	
		Een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht	
	8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Een solide financieel beleid en een efficiënte begroting	
	8.4 Onvoorzien en stelposten		
	8.5 Bedrijfsvoering	Het inkoop- en aanbestedings-beleid is verder verduurzaamd	Alle programmaonderdelen
	8.6 Reserves		

Verbonden partij(en)

De Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) is het samenwerkingsverband van de twaalf provincies. Het IPO is belangenbehartiger op de kerntaken van de provincies richting het Rijk en andere koepelorganisaties. In IPO-verband werken de provincies op diverse onderdelen intensief samen en zorgen voor inbreng in wetgevingsprocessen en profilering van de provinciale belangen op regionaal en (inter)nationaal niveau. Daarnaast zorgt het IPO voor de coördinatie en uitvoering van gezamenlijke projecten en databestanden.

De provincie is aandeelhouder van de Bank Nederlandsche Gemeenten N.V. (BNG). Deze bank is door het Rijk aangewezen als systeembank. Via de BNG verzorgen decentrale overheden hun betalingsverkeer. Ook het schatkistbankieren loopt via deze instelling.

De Randstedelijke Rekenkamer onderzoekt de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. De missie van de Randstedelijke Rekenkamer is het verbeteren van het functioneren van het provinciaal bestuur (van de provincies in de Randstad) en de daarmee verbonden organen en het versterken van de publieke verantwoording.

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

A. Provinciale Staten / Statengriffie

Beoogd effect:

- a) Optimaal gefaciliteerde Staten: kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol
- b) Optimaal ondersteunde besluitvorming door Provinciale Staten
- c) De Statengriffie garandeert haar going concern taken op benodigd kwaliteitsniveau

Doel (a)

- Ondersteunen inzet van instrumenten Provinciale Staten.
- Provinciale Staten faciliteren in het 'van buiten naar binnen' opereren.
- Positioneren Provinciale Staten op majeure dossiers.

Activiteiten

- Rapporteren over en toetsen van door Provinciale Staten in te zetten (vergader) instrumenten.
- Faciliteren werkbezoeken, beeldvorming, statenacademie en burgerparticipatie.
- Focus op strategisch inhoudelijke advisering in overleg met agendacommissies.
 - o Grip/sturing op regionalisering (MRA, regio Zwolle) en gemeenschappelijke regelingen
 - o P&C, (onder meer) begroting als sturingsinstrument
 - o Omgevingsvisie (inclusief 8 startnotities) en Omgevingswet
 - o Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland
 - o Economisch Programma
 - o Openbaar Vervoer
 - o Oostvaardersplassen
 - o Vitaal platteland

Doel (b)

Stateninstrumenten digitaal ondersteund, daar waar dit meerwaarde heeft in efficiency en voor de eindgebruiker.

Activiteiten

Het project 'digitalisering ondersteuning staten' (DOS) loopt in 2018 door. Het jaar 2017 stond in het teken van de beschrijving van de vergaderprocessen en de realisatie van de eerste digitale producten. Reeds opgeleverd: 'digitaal verantwoorden' (fractievergoedingen), digitaal declareren en een aangepaste website. Op grond van de beschreven processen gaat de digitalisering verder met de producten behorend bij de vergaderingen van commissies en Provinciale Staten (moties en amendementen, lijsten Moties en Toezeggingen, Lange Termijn Planning).

Doel (c)

Formatie, taakverdeling en competenties afgestemd op going concern en behoefte Provinciale Staten.

Activiteit

Na de aandacht voor de kernwaarden, formatie, het functiehuis en de taakverdeling, wordt de aandacht verlegd naar de doorontwikkeling van het bijbehorende vakmanschap. Hierbij is extra aandacht voor kennisvergaring en deling (netwerkontwikkeling en opleidingen).

B. (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Europa, INTERREG)

J.N.J. Appelman (EFRO)

A.M. Meijer (POP3)

Doel (2015-2019)

De mogelijkheden om via samenwerking met andere overheden de belangenbehartiging van de provincie Flevoland te versterken zijn benut.

Activiteiten

- We behartigen onze belangen en zetten in op onze prioritaire thema's (zoals duurzaamheid, energietransitie en economische ontwikkelingen in de topsectoren en het MKB).
- Met de Randstad-provincies werken we nauw samen in onze Europese belangenbehartiging op de lobbythema's vastgesteld in de Europastrategie Regio Randstad. Het accent ligt op lobby voor regionale investeringsfondsen na 2020. We stemmen beleid af met onze samenwerkingspartners en waar gewenst en mogelijk opereren we gezamenlijk in Den Haag en Brussel (UP 8.1.2).
- Het IPO is namens de gezamenlijke provincies gesprekspartner voor het Rijk en andere overheden en beïnvloedt wet- en regelgeving.
- We participeren in regionale en nationale samenwerkingsverbanden die bijdragen aan de ontwikkeling van dit gebied, waaronder de Metropoolregio Amsterdam en de regio Zwolle (UP 8.1.4).

Doel (2015-2019)

Flevoland is een actieve regionale partner in de Europese Unie.

Activiteiten

- We voeren lobby om de regelgeving en wetgeving te beïnvloeden en richten ons met name op de thema's zoals deze worden bepaald in de Europa-strategie (UP 8.2.1).
- Flevoland participeert in diverse instituten en netwerken, waaronder het Comité van de Regio's, Purple en de Assembly of European Regions (AER) (UP 8.2.2). Daarnaast is Flevoland lid geworden van de Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR).
- We lobbyen om relevante structuurfondsen zo in te richten dat ze gunstig zijn voor Flevoland in de programmaperiode na 2020 (UP 8.2.3). Voor Flevolandse projecten worden de mogelijkheden voor Europese bijdragen maximaal verkend.
- We participeren met een integraal lobbyprogramma in de Europese Week van Regio's en Steden.
- We leggen werkbezoeken af aan Straatsburg en Brussel (Open Days) en we nemen deel aan de AER Conferentie Cohesiebeleid 2020.
- We dragen bij aan de ERAC studie naar de benutting van EU-programma's.

Doel (2015-2019)

Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen.

Activiteiten

- We benutten de thematische- en structuurfondsen optimaal en zodanig dat met name aanvragen op het gebied van onze zes topsectoren en MKB worden ingediend (UP 8.3.1).
- We steunen EFRO/Kansen voor Flevoland-projecten, waarmee we een innovatieve en duurzame impuls aan de regionale economie geven en het MKB ondersteunen (UP 8.3.2).
- We werken aan INTERREG-projecten (innovatieprojecten en projecten ter verduurzaming van de Europese economie), waarmee we grensoverschrijdende (MKB-)samenwerking en regionale ontwikkeling bevorderen (UP 8.3.3).
- Wij stimuleren het gebruik en verstrekken POP3-subsidies, waarmee we de agrarische sector stimuleren, de bodem- en waterkwaliteit verbeteren en lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland versterken (UP 8.3.4 en PN 5a).
- We sluiten aan bij de kaders van het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied en streven zo veel mogelijk naar een maximaal multipliereffect (UP 8.3.5).

Doel (2015-2019)

Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten.

Activiteiten

- Wij gaan periodiek in gesprek met Provinciale Staten over de resultaten van Europese belangenbehartiging (UP 8.4.2). Daartoe wordt op kwartaalbasis gerapporteerd over de Europese lobbyactiviteiten.
- We werken de door Provinciale Staten vastgestelde Europastrategie Regio Randstad en Europastrategie Flevoland uit in een jaarlijks lobbyplan.
- De Statenwerkgroep Europa brengt in P4 verband een verdiepend werkbezoek aan de Europese instellingen (Brussel).
- We maken informatie over de EU lobby toegankelijk via de provinciale site.
- Voor de Provinciale Staten van de vier Randstadprovincies organiseren wij een seminar Forum Europa.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	7.333	7.420	7.661	7.827	6.830	6.863
Baten	-3.177	-1.063	-1.080	-1.081	-1.015	-952
Saldo	4.156	6.357	6.581	6.747	5.814	5.911
Kader (saldo na Perspectiefnota)		6.357	5.843	6.123	5.867	5.804
Verschil t.o.v. kader			738	623	-53	107
1. GLB pijler 1 Waterprogramma			550	550	0	0
2. Digitalisering Statenwerk			150	0	0	0
3. Opleiding leden GS			0	0	-129	0
4. Indexering			38	42	34	34
Overig			0	31	42	73

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. GLB pijler 1 Waterprogramma

Het verschil van € 550.000 in 2018 en in 2019 betreft de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst POP3 Water Flevoland en de Regionale Programmering POP3 Water Flevoland 2017. Deze middelen worden ingezet voor het uitvoeren van projecten die betrekking hebben op de waterkwaliteit en -kwantiteit en komen ten laste van de reserve Strategische projecten. In deze reserve is op basis van de Perspectiefnota 2017-2021 in totaal € 3 mln. voor het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) geormerkt.

2. Digitalisering Statenwerk

In het verleden is binnen de reserve Strategische projecten totaal € 400.000 geormerkt als ontwikkelbudget voor Provinciale Staten. Eind 2016 is gestart met het project Digitalisering Statenwerk. Inmiddels is het deelproject digitaal verantwoord opgeleverd. In 2017 wordt het deelproject digitaal declareren opgeleverd. Tevens is een aanvang gemaakt met het deelproject digitaal vergaderen (onder meer digitale moties en amendementen). Dit deelproject kent een doorloop in 2018. De omvang van de verdere digitalisering ten behoeve van Provinciale Staten hangt onder meer af van een nog op te stellen businesscase. Vooralsnog wordt voor 2018 uitgegaan van een benodigd budget van € 150.000, waarna in de reserve Strategische projecten nog een oormerk resteert van € 100.000.

3. Opleiding leden Gedeputeerde Staten

In de Perspectiefnota 2016-2020 is besloten om jaarlijks € 32.000 beschikbaar te stellen voor opleidingen van de leden van Gedeputeerde Staten. In de jaarschijf 2020 was abusievelijk nog het eenmalige budget voor de totale vierjaarsperiode opgenomen.

4. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.1.1 Provinciale Staten	1.745	0	1.745
8.1.2 Gedeputeerde Staten	958	-27	931
8.1.3 (Inter)nationale bestuurlijke samenwerking	708	0	708
8.1.4 Europees programma: POP3 Flevoland	3.081	0	3.081
8.1.5 Europees programma: Kansen voor West	1.114	-941	173
8.1.6 Europees programma: Interreg	54	-111	-57
Totaal	7.661	-1.080	6.581

Bedragen x € 1.000

8.2 Bestuurszaken

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Bestuurlijke zaken)

L. Verbeek (Kwaliteit openbaar bestuur (rijkstaak))

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Activiteiten

- We intensiveren de bestuurlijke samenwerking in de regio (UP 8.5.1) en ondersteunen initiatieven daartoe. Als overheden in de regio treden we in bestuurlijke opgaven in toenemende mate gezamenlijk op en vullen elkaar daarbij aan.
- In het kader van een transparante en open overheid komen we met een aanpak om inhoud te geven aan de betekenis van 'open overheid' voor Flevoland (UP 8.5.3). We onderzoeken wat we samen met de gemeenten kunnen oppakken. Het onderdeel 'open data' is opgenomen in het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB, zie ook de paragraaf 8.5 Bedrijfsvoering).
- Wij verkennen de mogelijkheden om Provinciale Staten op een andere manier te betrekken bij de vormgeving van het planning en control instrumentarium, waarbij we ons laten inspireren door voorbeelden van andere overheden (UP 8.5.2). De Intervisiegroep Planning en Control wordt vooraf betrokken. Zie ook programmaonderdeel 8.5.
- Vanuit zijn rijkstaken draagt de commissaris van de Koning zorg voor de bestuurlijke verhoudingen en integriteit in de provincie. Het onderwerp integriteit wordt regelmatig besproken in overleggen met colleges, raden en burgemeesters.
- We participeren in het convenant Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC) Midden Nederland in de aanpak van de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit en delen daarin informatie (PN 6k).
- We zetten in op een verdere professionalisering van de provinciale rol op veiligheid. Onze focus is een weerbare overheid en het tegengaan van ondermijning van overheidsinzet.

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	58	93	146	146	146	146
Baten	-16	0	0	0	0	0
Saldo	42	93	146	146	146	146
Kader (saldo na Perspectiefnota)		93	143	143	143	143
Verschil t.o.v. kader			2	2	2	2

Bedragen x € 1.000

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.2.1 Kabinet, openbare orde en veiligheid, rechtsbescherming	127	0	127
8.2.2 Interbestuurlijk toezicht	18	0	18
Totaal	146	0	146

Bedragen x € 1.000

8.3 Algemene dekkingsmiddelen

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel 2015-2019

Een degelijk en solide financieel beleid zodanig dat er jaarlijks een sluitende begroting wordt aangeboden en dat onze reserves op een verantwoord niveau blijven.

Activiteiten

- We passen de zeventien 'Financiële uitgangspunten provincie Flevoland' toe die zijn opgenomen in het Coalitieakkoord 2015-2019.
- We implementeren de vijf nieuwe uitgangspunten van het risicomanagement zoals deze in de nota Risicomanagementbeleid 2016 zijn beschreven (PN 6I).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	314	87	34	34	34	34
Baten	-155.186	-150.898	-155.383	-158.266	-160.712	-159.833
Saldo	-154.872	-150.811	-155.350	-158.232	-160.678	-159.799
Kader (saldo na Perspectiefnota)		-150.811	-151.603	-154.086	-156.702	-158.032
Verschil t.o.v. kader			-3.747	-4.145	-3.976	-1.767
1. Meicirculaire PF			-1.911	-2.163	-1.847	481
2. Opcenten MRB			-1.800	-1.950	-2.100	-2.250
Overig			-36	-32	-29	2

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Meicirculaire provinciefonds

Op grond van de Meicirculaire 2017 treden er mutaties op in de geraamde uitkeringen voor 2018 en volgende jaren. Deze hangen vooral samen met ontwikkelingen in de rijksuitgaven welke volgens de geldende normeringsmethodiek (trap-op, trap-af) van invloed zijn op de omvang van het provinciefonds. Voor alle jaren is het effect hiervan positief, wat een toename van de begrotingsruimte ten opzichte van het kader tot gevolg heeft. In 2021 is de uitkering lager dan in het kader was verwerkt, maar dat wordt veroorzaakt door het aflopen van de decentralisatie-uitkering voor het actieprogramma Regionaal OV (AROV) van € 3,0 mln. Hiertegenover staat het vervallen van de uitgaven in dit kader, zodat ook in 2021 het netto begrotingseffect van de meicirculaire 2017 per saldo positief is. Een nadere toelichting is opgenomen in par. 2.1.1. van onderdeel IV Financiële begroting.

2. Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

De raming in de Perspectiefnota 2017-2021 was gebaseerd op het voertuigenoverzicht van 1 januari 2017. Op basis van het voertuigenoverzicht per 1 juli 2017 (waarin sprake is van een toename van het aantal voertuigen met ruim 2%) en de ontvangsten in de eerste helft van 2017 kan de raming structureel worden verhoogd met € 1,5 mln. Daarnaast was in de Perspectiefnota 2017-2021 wel rekening gehouden met een hogere opbrengst uit opcenten MRB als gevolg van een toename van het aantal leaseauto's in onze provincie, maar was daarbij het effect van de indexering van het tarief met 1% per jaar over deze meeropbrengst (€ 150.000 per jaar, cumulerend vanaf 2017) nog niet verwerkt. Deze beide zaken verklaren de meerjarige toename ten opzichte van het kader.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	34	-155.383	-155.350
Totaal	34	-155.383	-155.350

Bedragen x € 1.000

8.4 Onvoorzien en stelposten

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	0	4.025	6.686	10.793	13.746	16.407
Baten	0	0	0	0	0	0
Saldo	0	4.025	6.686	10.793	13.746	16.407
Kader (saldo na Perspectiefnota)		4.025	6.867	10.389	13.549	14.829
Verschil t.o.v. kader			-180	404	196	1.578
1. Loon- en prijsontwikkeling			-2.219	-1.425	-561	181
2. Nieuw Beleid			2.039	1.829	757	1.397

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Stelpost Loon- en prijsontwikkeling

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2018 is een deel van de stelpost ingezet om de begroting en meerjarenramingen op het prijspeil 2018 te brengen. Vervolgens is de stelpost weer op het juiste niveau gebracht op basis van de prijsontwikkelingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan 2017 van het Centraal Planbureau. In onderdeel IV Financiële begroting (paragraaf 1.1.5, deel c3) is deze post nader toegelicht.

2. Stelpost Nieuw Beleid

Naar aanleiding van de voorstellen bij de Perspectiefnota 2017-2021 en gedurende het begrotingsproces is deze stelpost gemuteerd. Ook het effect van de Meicirculaire 2017 is hierin verwerkt. De stelpost wordt voornamelijk ingezet voor de realisatie van de intensiveringen en ambities zoals gepresenteerd in de Perspectiefnota 2017-2021. In onderdeel IV Financiële begroting (paragraaf 1.1.5, deel c1) is deze post nader toegelicht.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.4.1 Onvoorzien en stelposten	6.686	0	6.686
Totaal	6.686	0	6.686

Bedragen x € 1.000

8.5 Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder

A.M. Meijer
L. Verbeek
M.A. Rijsberman

In het programmaonderdeel Bedrijfsvoering zijn de genoemde doelen en activiteiten opgenomen uit het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 en is een overzicht gegeven van de begrote middelen en bijhorende verschillenanalyse. Meer informatie over de bedrijfsvoering is terug te vinden in de daarvoor wettelijk voorgeschreven paragraaf Bedrijfsvoering.

Doel (2015-2019)

Ons inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd, zodat de CO₂-voetafdruk van aan ons te leveren diensten, werken en producten één van de afwegingscriteria is en zodat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden betrokken.

Activiteiten

- We realiseren binnen de financiële mogelijkheden die we hebben dat provinciale inkopen en aanbestedingen bijdragen aan de toename van hernieuwbare energieproductie, minder energieverbruik, het minimaliseren van de milieubelasting, de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van de bio- en circulaire economie (UP 8.10.2).
- We richten onze aanbestedingen zodanig in, dat we vergeleken met de huidige situatie verbeteringen bereiken in het gebruik van materialen en energie (UP 8.10.3).
- We betrekken de uitvoering van de Participatiewet bij de uitvoering van inkopen en aanbestedingen (UP 8.10.4).
- We dragen als provincie bij aan verduurzaming door onze provinciale gebouwen van zonnepanelen te voorzien (PN 3e).

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Activiteiten

Wij verkennen in samenwerking met de intervisiegroep de mogelijkheden voor het verder ontwikkelen van het instrumentarium voor de planning en control cyclus en het verbeteren van onze ramingen van kosten en baten en werken de voorstellen verder uit (CUP 8.5.1).

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	42.587	50.917	46.182	46.440	46.649	46.067
Baten	-2.836	-3.501	-3.280	-3.237	-3.237	-3.237
Saldo	39.751	47.416	42.903	43.203	43.412	42.829
Kader (saldo na Perspectiefnota)		47.416	41.882	42.069	42.279	42.203
Verschil t.o.v. kader			1.020	1.134	1.133	626
1. Salarislasten			930	1.013	1.026	1.077
2. Kapitaallasten			-19	14	-1	-559
3. Indexering			109	107	108	108

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. De salarislasten zijn toegenomen als gevolg van de nieuwe cao

In 2017 is een nieuwe cao gesloten met een looptijd tot en met 2018. In de cao is afgesproken dat de salarissen en toelagen per 1 juli 2017 2% stijgen. Per 1 januari 2018 komt hier 1,3% bovenop. Daarnaast wordt de systematiek rond beoordelen en belonen. Medewerkers krijgen 0,75% extra Individueel Keuze Budget (IKB), maar de variabele beloning per jaareinde bij goed presteren komt daarmee te vervallen. Deze

wijzigingen leiden per saldo tot een lastenstijging van € 0,93 mln. in 2018 en verder. Het overige verschil heeft betrekking op de kosten voor uitvoering van de Participatiewet, overeenkomstig het voorstel bij de Perspectiefnota 2014-2018.

2. Lagere kapitaallasten in 2021 door wisselend investeringsvolume

Als gevolg van een ICT-landschap dat aan wijzigingen onderhevig is, is er de afgelopen jaren sprake geweest van schommelende investeringsvolumes. Als gevolg hiervan zijn de geraamde kapitaallasten in de jaren 2018 tot en met 2020 hoger dan na deze periode. Per 2021 zijn de kapitaallasten weer op het reguliere niveau.

3. Indexering

De budgetten 2018 en verder zijn gecompenseerd voor prijsontwikkelingen.

Voor een overzicht van de totale kosten van overhead van de provincie wordt verwezen naar paragraaf 1.1.4 van onderdeel IV Financiële begroting.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.5.1 Personeel en organisatie	36.901	-2.306	34.596
8.5.2 Financiën	84	0	84
8.5.3 Communicatie	102	0	102
8.5.4 Bestuurlijk- juridische zaken	217	0	217
8.5.5 Facilitaire zaken en Financiële administratie	5.271	-974	4.297
8.5.6 Informatievoorziening	3.606	0	3.606
Totaal	46.189	-3.280	42.909

Bedragen x € 1.000

8.6 Reserves

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Middelen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	78.935	77.407	30.236	34.066	36.672	35.809
Baten	-31.670	-67.712	-30.726	-21.037	-42.984	-16.187
Saldo	47.265	9.695	-490	13.028	-6.312	19.622
Kader (saldo na Perspectiefnota)	47.265	9.695	9.235	14.529	-5.331	20.016
Verschil t.o.v. kader	0	0	-9.726	-1.501	-980	-394
1. Strategische projecten			-698	-1.874	-1.863	-3.114
2. Procesgeldten gebiedsontwikkeling			-338	0	0	0
3. Infrafonds			-987	829	1.006	1.006
4. Activ. Vervangings-investeringen			-196	-225	-255	1.233
5. Nieuwe Natuur			-3.434	0	0	0
6. Almere 2.0			-6.768	0	0	2.500
7. Mobiliteit			-1.058	-4.582	-8.885	-10.370
8. Dekking afschrijvingslasten			3.763	4.361	9.040	8.374
Overig			-10	-10	-23	-23

Bedragen x € 1.000

Toelichting

1. Strategische projecten

De mutaties betreffen hogere onttrekkingen en zijn met name het gevolg van de nadere invulling van voorstellen uit de Perspectiefnota 2017-2021 alsmede de aanwending van enkele reeds in de reserve opgenomen oormerken. De mutatie 2018 heeft betrekking op POP GLB pijler 1 Waterprogramma (€ -0,55 mln.), procesgeld Nationaal Park Nieuw Land (€ -0,27 mln.) en digitalisering statenwerk (€ -0,15 mln.). Daarnaast zijn de onttrekkingen voor MOBLA (€ 0,26 mln.), SBA (€ -0,97 mln.), verkeersmanagement ooststrand (€ 1,00 mln.) en regiefunctie luchthaven (€ -0,02 mln.) aangepast op basis van het geactualiseerde p-MIRT en MBVI.

2. Procesgelden gebiedsontwikkeling

Dit betreft de onttrekking aan de reserve ter dekking van de procesgelden voor Noordelijk Flevoland, Amsterdam Lelystad Airport, Markermeer/IJmeer en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland.

3. Infrafonds

Als gevolg van het wijzigingsbesluit BBV is de noodzaak tot het aanhouden van de reserve Infrafonds vervallen. Bij de Zomernota 2017 wordt daarom voorgesteld deze reserve in 2017 op te heffen en de resterende middelen over te brengen naar de bestaande reserve Mobiliteit. Anticiperend daarop zijn de toekomstige stortingen en onttrekkingen reeds gecorrigeerd.

4. Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen

Dit betreft de instandhouding van bestaande provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus (zie programmaonderdeel 6.4). De ramingen zijn aangepast op basis van de geactualiseerde investeringsplanning en staat van activa.

5. Nieuwe Natuur

Dit is de onttrekking aan de reserve ter dekking van de kosten voor het ontwikkelen van toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie in het programma Nieuwe Natuur (zie programmaonderdeel 7.4).

6. Almere 2.0

De provincie heeft vanuit het IFA-programma tot en met 2020 totaal € 31 mln. beschikbaar gesteld voor het Fonds Verstedelijking Almere, waarmee de provincie samen met het Rijk en de gemeente Almere de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer wil realiseren. De raming 2018 betreft de dekking van de geraamde provinciale bijdrage zoals opgenomen het jaarprogramma 2018 (zie programmaonderdeel 7.3 en het jaarprogramma 2018 van het Fonds Verstedelijking Almere). Op basis van de uitvoeringsovereenkomst is naar de partners uitgesproken dat voor de periode na 2020 uitgegaan wordt van een gemiddelde jaarlijkse bijdrage die gelijk is aan de voorafgaande periode, zijnde gemiddeld € 6,7 mln. per jaar. Om dat te realiseren is de jaarlijkse storting in de reserve Almere 2.0 met ingang van 2021 structureel met € 2,5 mln. verhoogd, van € 4,2 mln. naar € 6,7 mln. De jaarlijkse storting in de reserve Strategische projecten is vanaf 2021 met hetzelfde bedrag (€ 2,5 mln.) verlaagd.

7. Mobiliteit

Sinds 2016 wordt het niet bestede deel van de decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer gestort in deze reserve. Met ingang van 2017 is de decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer opgegaan in de algemene uitkering Provinciefonds. In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met een jaarlijks gelijkblijvend budget voor Mobiliteit, zoals dat ook in het verleden het geval was met de BDU-uitkering en de decentralisatie-uitkering. Deze reserve heeft als doel om de uitgaven en ontvangsten voor Mobiliteit te egaliseren. Het verschil tussen de beschikbare middelen voor Mobiliteit uit het Provinciefonds en de daaruit te dekken mobiliteitsbudgetten en -projecten wordt geëgaliseerd via deze reserve. De afgelopen jaren heeft de provincie gespaard en de komende jaren zullen deze middelen worden besteed aan OV, verkeersmanagement en investeringen in nieuwe infrastructuur. De voor deze investeringen in het p-MIRT geraamde bedragen worden overgeheveld naar de reserve Dekking afschrijvingslasten. De ramingen zijn aangepast op basis van het p-MIRT 2018-2022.

8. Dekking afschrijvingslasten

Als gevolg van het wijzigingsbesluit BBV is het niet meer toegestaan bijdragen uit reserves aan investeringen direct in mindering te brengen op het te activeren bedrag. Omdat hierdoor de geactiveerde waarde van de investeringen op de balans toeneemt, liggen de afschrijvingslasten gedurende de levensduur van de activa hoger dan voorheen. Ter dekking van deze hogere afschrijvingslasten zijn de middelen die hiervoor waren gereserveerd in bestemmingsreserves met ingang van 2017 overgebracht naar deze nieuwe reserve. De extra afschrijvingslasten van nieuwe investeringen vanaf 2017 worden gedekt uit deze reserve.

Voor meer inzicht in de reserves wordt verwezen naar deel IV Financiële begroting en bijlage B Overzicht reserves en voorzieningen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.6.1 Mutaties reserves	30.236	-30.726	-490
Totaal	30.236	-30.726	-490

Bedragen x € 1.000

8.7 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma- onderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
8.1 (Inter)nationale samenw. & bestuurl. positionering	Lasten	7.333	7.420	7.661	7.827	6.830	6.863
	Baten	-3.177	-1.063	-1.080	-1.081	-1.015	-952
	Saldo	4.156	6.357	6.581	6.747	5.814	5.911
8.2 Bestuurszaken	Lasten	58	93	146	146	146	146
	Baten	-16	0	0	0	0	0
	Saldo	42	93	146	146	146	146
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	314	87	34	34	34	34
	Baten	-155.186	-150.898	-155.383	-158.266	-160.712	-159.833
	Saldo	-154.872	-150.811	-155.350	-158.232	-160.678	-159.799
8.4 Onvoorzien en stelposten	Lasten	0	4.025	6.686	10.793	13.746	16.407
	Baten	0	0	0	0	0	0
	Saldo	0	4.025	6.686	10.793	13.746	16.407
8.5 Bedrijfsvoering	Lasten	42.587	50.917	46.182	46.440	46.649	46.067
	Baten	-2.836	-3.501	-3.280	-3.237	-3.237	-3.237
	Saldo	39.751	47.416	42.903	43.203	43.412	42.829
8.6 Reserves	Lasten	78.935	77.407	30.236	34.066	36.672	35.809
	Baten	-31.670	-67.712	-30.726	-21.037	-42.984	-16.187
	Saldo	47.265	9.695	-490	13.028	-6.312	19.622
Totaal programma 8	Lasten	129.227	139.950	90.944	99.306	104.076	105.325
	Baten	-192.885	-223.174	-190.469	-183.620	-207.948	-180.209
	Saldo	-63.659	-83.224	-99.525	-84.314	-103.872	-74.884

Bedragen x € 1.000

III Paragrafen

De indeling van de provinciale begroting is voor een belangrijk deel voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

De begroting moet bestaan uit een beleidsbegroting en uit een financiële begroting. De beleidsbegroting telt een aantal programma's (door de provincie vrij te bepalen) en een zevental verplichte paragrafen.

In de paragrafen worden onderwerpen behandeld (als dwarsdoorsnede van de begroting) die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie.

De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. Ook de onderwerpen die in de afzonderlijke paragrafen beschreven moeten worden, zijn in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV. Het gaat om de volgende paragrafen:

1. Lokale heffingen;
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
3. Onderhoud kapitaalgoederen;
4. Financiering;
5. Bedrijfsvoering;
6. Verbonden partijen;
7. Grondbeleid.

1 Lokale heffingen

1.1 Beleid ten aanzien van heffingen

De provincie kent in 2018 de volgende heffingen:

- Algemene heffing: Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
- Bestemmingsheffingen: Leges, Grondwaterheffing en Nazorgheffing

1.1.1 Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincie heft een opslag (de zogenoemde opcenten) op de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks de maximale hoogte vast. Dit maximumtarief wordt jaarlijks geïndexeerd. Het maximumtarief voor 2018 bedraagt naar verwachting 111,8 opcenten. De provincie bepaalt met inachtneming hiervan zelf het tarief. Het tarief voor de opcenten kan jaarlijks worden aangepast.

Met ingang van 1 januari 2018 zal het tarief voor Flevoland 79,0 bedragen. Het tarief is ten opzichte van 2017 verhoogd met 1% wegens indexering in verband met loon- en prijsontwikkelingen, overeenkomstig het Coalitieakkoord 2015-2019.

De geraamde MRB-inkomsten bedragen in 2018 totaal € 70,1 mln. De zogenoemde onbenutte belasting-capaciteit (het verschil tussen de opbrengst bij het huidige tarief en de opbrengst bij het maximaal toegestane tarief) bedraagt dan circa € 29,1 mln.³

In de begroting en meerjarenraming wordt verondersteld dat er in 2018 en latere jaren geen sprake zal zijn van groei of krimp in het voertuigenbestand binnen de provincie. Voorts wordt rekening gehouden met een jaarlijkse indexering met 1%.

1.1.2 Leges

De provincie heft leges voor diverse diensten en producten (op basis van de Legesverordening provincie Flevoland). Bij de tariefstelling in de legesverordening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de leges voor vergunningen, ontheffingen en dergelijke zijn zoveel mogelijk gebaseerd op het gemiddeld tijdsbeslag dat met het verlenen hiervan is gemoeid, vermenigvuldigd met het gemiddelde uurtarief van de daarmee belaste medewerkers;
- Bij de berekening van de tarieven wordt maximaal een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten;
- De tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen);
- Er wordt, indien dat nodig wordt geacht, aanvullend getoetst op kostendekkendheid naast de indexering van de tarieven.

1.1.3 Grondwaterheffing

De provincie belast het onttrekken van grondwater aan de bodem op basis van de Grondwaterheffingsverordening 2010. Deze verordening heeft de Waterwet als wettelijke grondslag. De provincie belast onttrekkingen vanaf 20.000 m³. Vanaf 20.000 m³ wordt de heffing verminderd met 10.000 m³. Het tarief is enerzijds gebaseerd op een raming van de lasten van het grondwaterbeheer op langere termijn en anderzijds op een inschatting van het volume van de jaarlijkse grondwateronttrekkingen. Sinds 1 januari 2010 bedraagt het tarief € 1,41 per 100 m³.

Voor zover de gerealiseerde opbrengst uit de grondwaterheffing afwijkt van de daaraan toerekenbare kosten, wordt het verschil toegevoegd of onttrokken aan de Voorziening grondwaterbeheer. Hiervan is in de Programmabegroting 2018 geen sprake. In bijlage B Overzicht reserves en voorzieningen wordt het verloop van deze voorziening toegelicht.

³ De 'onbenutte' ruimte ten opzichte van het landelijk gemiddelde tarief (80,7 opcenten) bedraagt circa € 1,5 mln.

1.1.4 Nazorgheffing

De provincie Flevoland heeft te maken met drie afvalstortplaatsen, te weten: Het Friese Pad (Emmeloord), Zeeasterweg (Lelystad) en Braambergen (Almere). De provincie heeft een 'eeuwigdurende' nazorgplicht voor afvalstortplaatsen die zijn gesloten (afgedicht). Voor dit doel is het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen (hierna Nazorgfonds) opgericht.

De stortplaatsexploitanten dragen de lasten via een jaarlijkse nazorgheffing. Deze heffing wordt door de provincie in het Nazorgfonds gestort. Het college van Gedeputeerde Staten vormt het bestuur van dit fonds (zie ook de paragraaf Verbonden partijen). Het is de bedoeling dat het fonds op het moment dat de afvalstortplaats wordt gesloten, voldoende financiële middelen heeft om eeuwigdurend het onderhoud aan de stortplaats te kunnen bekostigen. De hoogte van de nazorgheffing is afhankelijk van het benodigde doelvermogen en de beleggingsresultaten van het Nazorgfonds. Het benodigde doelvermogen wordt gebaseerd op de kosten die voortvloeien uit de door de stortplaatsexploitanten ingediende nazorgplannen. De nazorgheffing is een voorlopige heffing. Voorafgaand aan het afgeven van de sluitingsverklaring wordt de definitieve heffing opgelegd en voldaan, om zeker te stellen dat het doelvermogen is bereikt. Tot het moment van definitieve sluiting ligt het (financiële) risico dus bij de exploitant.

Het Friese Pad is een gesloten stortplaats waarvoor geen nazorgheffing meer wordt ontvangen. Voor Braambergen is inmiddels het doelvermogen bereikt en wordt geen heffing meer opgelegd. Deze stortplaats is nog niet gesloten, waardoor er nog wel een eindheffing plaats zal kunnen vinden. Voor de Zeeasterweg is op basis van het ingediende nazorgplan het te realiseren doelvermogen vooralsnog vastgesteld op € 41,24 mln. en de jaarlijkse nazorgheffing bepaald op € 400.000.

Begin 2017 zijn de rekenmodellen voor het bepalen van onder andere de te verwachten onderhoudskosten in IPO-verband geactualiseerd. De stortplaatsexploitant heeft nieuwe beheerplannen aangekondigd maar die zijn nog niet beschikbaar. Naar aanleiding van het toepassen van de nieuwe rekenmodellen en het actualiseren van de beheerplannen is het mogelijk dat de nazorgheffing voor de nog niet gesloten stortplaatsen vanaf 2017 wijzigt. De effecten voor 2018 zijn op dit moment nog niet bekend. Het doelvermogen en daarmee de heffing is daarom vooralsnog niet aangepast.

1.2 Overzicht tarieven

Tabel 1.1: Heffingstarieven

Lokale heffing ⁴	Tarief	2017	2018	2019	2020	2021
Opcenten MRB	per 1-1	78,2	79,0	79,8	80,6	81,4
Grondwaterheffing	per 100 m ³	1,41	1,41	1,41	1,41	1,41
Nazorgheffing	Friese Pad (gesloten)	0	0	0	0	0
	Braambergen (open)	0	0	0	0	0
	Zeeasterweg (open)	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000

1.3 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de lokale heffingen bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. De legesverordening kent een zogenaamde hardheidsclausule. Hierin is geregeld dat het college van Gedeputeerde Staten tegemoet kan komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de toepassing van de verordening kunnen voordoen.

⁴ De individuele legesstarieven zijn terug te vinden in de Legesverordening provincie Flevoland.

1.4 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale belastingen en heffingen zich verhouden tot de tarieven in de andere provincies. Voor de opcenten MRB is de situatie in 2017 en 2018 weergegeven in onderstaande tabel 1.2.

Tabel 1.2: Provinciale opcenten MRB

Provincie	2017	2018 (voorlopig)	Stijging in %
Noord-Holland	67,9	67,9	0,0
Friesland	69,4	70,8	2,0
Utrecht	72,6	72,6	0,0
Noord-Brabant	76,1	76,1	0,0
Limburg	77,9	77,9	0,0
Flevoland	78,2	79,0	1,0
Overijssel	79,9	79,9	0,0
Zeeland	82,3	82,3	0,0
Gelderland	89,2	89,2	0,0
Groningen	88,6	89,3	0,8
Zuid-Holland	91,4	91,4	0,0
Drenthe	92,0	92,0	0,0
Gemiddeld	80,5	80,7	0,2

Van laag naar hoog gerangschikt neemt Flevoland in 2018 de zesde plaats in voor wat betreft het tarief van de opcenten MRB. Het landelijke gemiddelde tarief is in 2018 naar verwachting 80,7 opcenten.

Voor de grondwaterheffing lopen de tarieven tussen de provincies uiteen van € 0,85 per 100 m³ tot € 3,17 per 100 m³. Het tarief in Flevoland bedraagt per 1 januari 2010 € 1,41 per 100 m³, waarmee Flevoland van laag naar hoog gerangschikt de vierde plaats inneemt. De hoogte van de uiteindelijk opgelegde heffing is niet alleen afhankelijk van de hoogte van het tarief, maar ook van een mogelijk minimum bedrag en vrijstellingen. In Flevoland is geen minimum bedrag vastgesteld en zijn onttrekkingen kleiner dan 20.000 m³ grondwater vrijgesteld van de provinciale grondwaterheffing.

Voor interprovinciale vergelijking zijn alleen de opcenten MRB en de grondwaterheffing relevant vanwege de omvang en/of de hoogte van de heffing. De activiteiten waarvoor leges worden gevraagd (zoals toezending provinciale documenten) verschillen tussen de provincies, waardoor vergelijking niet goed mogelijk is. Gelet op het specifieke karakter van de nazorgheffing is een vergelijking met andere provincies evenmin zinvol.

1.5 Opbrengst van de lokale heffingen

Tabel 1.3: Opbrengst lokale heffingen

Lokale heffing	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijz.	Begroting 2018	2019	2020	2021
Opcenten MRB	-51.845	-66.768	-70.068	-70.718	-71.398	-72.078
Leges; mandaat OFGV	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; overig	-31	-30	-30	-30	-30	-30
Grondwaterheffing	-457	-470	-470	-470	-470	-470
Nazorgheffing	-400	-400	-400	-400	-400	-400
Totaal	-52.733	-67.668	-70.968	-71.618	-72.298	-72.978

Bedragen x € 1.000

Leges; mandaat Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV)

Vanaf 2013 is mandaat gegeven aan de OFGV om de leges te heffen op het gebied van Ontgrondingen, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Elektriciteitswet. Zij leggen de aanslag op en verzorgen de inning van de leges. Conform afspraak wordt er een subsidie verstrekt aan de OFGV onder aftrek van de legesopbrengst. Deze heffing komt daarom vanaf 2013 niet meer in de boekhouding van de provincie voor.

Leges; overig

Het betreft hier leges voor de behandeling van een aanvraag om ontheffing, op grond van hoofdstuk 7 van de verordening voor de fysieke leefomgeving Flevoland 2012. De kostendekkendheid is 100%.

Kostendekkendheid leges in 2018

De uitvoering van de vergunningverlening en handhaving is opgedragen aan de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek en is opgenomen in de lumpsum bekostiging waar tot en met 2017 mee wordt gewerkt. Op 28 juni 2017 is de kostprijsystematiek vastgesteld, waar vanaf 2018 mee zal worden gewerkt. De kostendekkendheid verandert niet door het hanteren van de kostprijsystematiek. Op basis van een raming van de omgevingsdienst van de uitvoeringskosten voor grondwaterbeheer en ontgrondingen zijn de in 2018 te verwachten legesopbrengsten kostendekkend. De begrote legesopbrengsten 2018 bedragen € 98.390 en de hiermee gepaard gaande externe kosten bedragen € 98.390. Dit betekent dat de begrote kostendekkendheid van de opgelegde leges in 2018 100% bedraagt. Uitgangspunt bij de legesverordening zijn 100% kostendekkende leges tarieven.

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Inleiding

De provincie heeft in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP) ambities geformuleerd en wil haar doelstellingen realiseren. In een aantal gevallen zijn er risico's en onzekerheden die ervoor kunnen zorgen dat doelen niet of niet geheel kunnen worden bereikt. Deze risico's zijn opgenomen in het programmaplan van deze begroting. In deze paragraaf wordt beschreven in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële effecten van de risico's die de provincie loopt op te kunnen vangen. Risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten in de begroting/jaarrekening, worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten. De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt tweemaal per jaar (bij begroting en jaarrekening) geactualiseerd.

Leeswijzer

In paragraaf 2.2 komen het risicobeleid en de ontwikkelingen op het gebied van risicomanagement aan de orde. Het risicoprofiel van de provincie Flevoland wordt in paragraaf 2.3 weergegeven. In paragraaf 2.4 wordt verder ingegaan op het weerstandsvermogen, uit te drukken in de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's. In paragraaf 2.5 worden de belangrijkste financiële risico's toegelicht. Tot slot worden in paragraaf 2.6 overige niet financiële risico's genoemd.

Korte samenvatting

Het actief toepassen van risicomanagement draagt bij aan het lerend vermogen (risico's worden sneller geïdentificeerd en beter ingeschat) en maakt ook dat er meer aandacht besteed wordt aan het beheersbaar maken en houden van risico's. Deze ontwikkelingen kunnen zowel een opwaarts als een neerwaarts effect hebben op de hoogte van het risicoprofiel. De hoogte van het weerstandsvermogen is naast het risicoprofiel afhankelijk van de belastingcapaciteit en de vrije ruimte binnen de Algemene reserve. Door een gestegen risicoprofiel is de dekkingsgraad ten opzichte van de Jaarstukken 2016 gedaald. De dekkingsgraad is 1,2 geworden maar ligt echter nog steeds binnen de met Provinciale Staten afgesproken bandbreedte van 1,1 tot 2,0.

Met het vaststellen van de Perspectiefnota 2017-2021 hebben Provinciale Staten ingestemd met vijf nieuwe uitgangspunten inzake risicomanagement. Deze uitgangspunten zijn betrokken bij de verdere uitwerking in deze paragraaf.

2.2 Risicobeleid en risicomanagement

De provincie heeft als doel zich te ontwikkelen tot een risicovolwassen organisatie. Concreet betekent deze ambitie dat risicomanagement integraal onderdeel uitmaakt van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Een van de uitgangspunten in dit beleid is dat risico's op een verantwoorde manier in de besluitvorming worden betrokken. De provincie wil bewust met risico's omgaan en ze in beeld brengen. Om ook goed zicht te hebben op de mate waarin de risico's beheerst worden, worden bij de risico's ook de gehanteerde beheersmaatregelen in beeld gebracht. Bij het vaststellen van de kadernotitie Risicomanagementbeleid (vastgesteld op 27 november 2013) is door Provinciale Staten gevraagd om een voortgangsrapportage over de implementatie. In deze paragraaf wordt de huidige stand van zaken weergegeven.

Activiteiten op het gebied van risicomanagement in 2017-2018

- In 2017 hebben Provinciale Staten enkele wijzigingen doorgevoerd in de bestuurlijke uitgangspunten van het risicomanagementbeleid. Die zijn via de Perspectiefnota 2017-2021 aan Provinciale Staten voorgelegd. De belangrijkste wijzigingen die effect hebben op deze paragraaf zijn hieronder opgenomen:
 - o Een verbeterd classificatieschema (onder andere voor inschatting van de kans) met een vijfpuntsschaal (was een driepuntsschaal). De vijfpuntsschaal is beter toepasbaar bij het analyseren van risico's.

- o Een berekeningswijze waarbij voortaan de financiële gevolgen worden ingeschat en niet meer worden gemaximeerd tot en met € 7.500.000.
- o Structurele risico's kennen een vermenigvuldigingsfactor van drie. Voor een periode van drie jaar wordt voldoende incidentele weerstandscapaciteit aangehouden om, als het risico zich aandient, de financiële effecten daarvan te kunnen verwerken.
- o Ook niet financiële risico's (gekwantificeerd) kunnen een onderdeel vormen van deze risicoparagraaf.
- o Afromen van de beschikbare weerstandscapaciteit. Om te voorkomen dat de weerstandscapaciteit zich langdurig boven de bovengrens bevindt, wordt dit indien van toepassing na drie aaneengesloten jaren afgeroomd tot factor 2.
- Een plan van aanpak voor verdere implementatie van risicomanagement wordt in het najaar 2017 samengesteld.
- De nota Risicomanagementbeleid 2017 is breed gedragen door de organisatie, zowel de ambtelijke als de bestuurlijke organisatie zijn door middel van presentaties geïnformeerd over de effecten van het nieuwe risicomanagementbeleid.
- De nota Risicomanagementbeleid 2017 is gepresenteerd in de commissie Bestuur.
- De bewustwording van risicomanagement in de organisatie is toegenomen. De risicomanager wordt steeds vaker "gevonden" als het gaat om advies en begeleiding (zowel bestuurlijk als ambtelijk).
- Er hebben risicosessies met afdelingen plaatsgevonden volgens het nieuwe beleid en er zijn workshops risicomanagement gegeven.

2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel is een actueel overzicht van verschillende risico's die de provincie loopt. Het is uiteraard een momentopname, omdat de risico's in de loop van de tijd veranderen. Het geschetste risicoprofiel is een actualisatie van het risicoprofiel uit de Jaarstukken 2016, gebaseerd op gesprekken met directie, management en programmamanagers.

De omvang van de risico's wordt bepaald door de combinatie van kans en impact. Door aan de mogelijke impact een bedrag te koppelen, kunnen de risico's gekwantificeerd worden, zodat er op basis van omvang een volgorde in de risicolijst wordt aangebracht. Dit leidt uiteindelijk tot een "top zeven" van risico's die groter of gelijk aan € 0,3 mln. zijn. De kwantificering is een instrument om gewicht te geven aan de genoemde risico's en dit af te zetten tegen de weerstandscapaciteit. Als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal van geval tot geval worden gezien op welke wijze hiermee zal worden omgegaan. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities, het opvangen van de financiële effecten binnen de bestaande budgetten of het inzetten van de weerstandscapaciteit.

Het classificatieschema voor de kwantificering van de kans wordt in onderstaande tabel (2.1) weergegeven.

Tabel 2.1: Classificatieschema kanspercentage

Score impact	Percentage
Zeer klein	10%
Klein	25%
Matig	50%
Groot	75%
Zeer groot	90%

De kwantificering van financiële maar ook niet financiële impact van de risico's zijn gebaseerd op het classificatieschema in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Classificatieschema impact

Score impact	Schades (financieel/ juridisch)	Imago (het bereik ervan)	Informatieveiligheid	Veiligheid (letsel)	Proces
1 Zeer klein	< € 250.000	Enkele personen binnen de provincie	Openbaar: alle informatie die algemeen toegankelijk is voor eenieder. Er is geen schending van deze classificatie mogelijk.	EHBO	Weinig tot geen vertraging in het proces
2 Klein	≥ € 250.000 – < € 500.000	Gehele provincie	Bedrijfsvertrouwelijk: informatie die toegankelijk mag of moet zijn voor alle medewerkers van de eigen organisatie(s). Vertrouwelijkheid is gering. Schending van deze classificatie kan enige (in)directe schade toebrengen.	Gering letsel	Lichte vertraging in het proces
3 Matig	≥ € 500.000 – < € 3.000.000	Plaatselijke pers	Vertrouwelijk: informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor een beperkte groep gebruikers. De informatie wordt ter beschikking gesteld op basis van vertrouwen. Schending van deze classificatie kan serieuze (in)directe schade toebrengen	Blijvend invalide	Hinderlijke vertraging in het proces
4 Groot	≥ € 3.000.000 – < € 7.500.000	Regionale pers	Zeer vertrouwelijk: dit betreft gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan zeer grote schade toebrengen.	Catastrofaal (enkel persoon)	Ernstige vertraging in het proces
5 Zeer groot	≥ € 7.500.000	Landelijke pers	Geheim: dit betreft zeer gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan catastrofale schade toebrengen.	Catastrofaal (meerdere personen)	Het proces stopt

Op basis van de hierboven beschreven werkwijze is de lijst met de belangrijkste financiële risico's samengesteld, welke in tabel 2.3 zijn opgenomen. Het is een momentopname en geeft de huidige stand van zaken weer. Een nadere toelichting op deze risico's is terug te vinden in paragraaf 2.5.

Tabel 2.3: Risicoprofiel, de risico's

Nr	Risico PB* 2018	Financiële impact	Kans van optreden	Incidenteel/ structureel (factor 3)	Risicobedrag $K^* \times I^* \times F^*$ PB 2018	Risicobedrag $K \times I$ JV* 2016	Opmerking
1.	Auto Lease Maatschappijen	€ 6,5	25%	Structureel	€ 4,90	€ 2,25	
2.	Maritieme Service Haven Noordelijk Flevoland (specifiek bepaald)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 4,00	n.v.t.	Monte Carlo methode
3.	Flevokust Haven (specifiek bepaald)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 2,10	€ 2,10	Monte Carlo methode
4.	Informatie-voorziening	€ 7,5	10%	Incidenteel	€ 0,75	€ 0,75	
	Reserves inzetten als revolverende middelen				Nu onderdeel van nr. 8	€ 0,75	Bedrag kleiner geworden
5.	Hogering / grote projecten	€ 7,5	10%	Incidenteel	€ 0,75	€ 0,75	
6.	Nazorgfonds	€ 1,4	50%	Incidenteel	€ 0,70	€ 1,50	
7.	OMALA	€ 4,9	10%	Incidenteel	€ 0,49	€ 0,30	
8.	Overige risico's	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 0,89	€ 0,81	
Totaal					€ 14,58	€ 9,21	

* PB=Programmabegroting, JV=Jaarverslag, K=kans, I=impact
F=factor x 3 (indien structureel risico)

Bedragen x € 1 mln.

Het totale risicoprofiel van provincie Flevoland is € 14,58 mln. De weging van de risico's in tabel 2.3 is bepaald door de verwachtingswaardemethode (uitzonderingen zijn Flevokust Haven en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland, deze zijn gebaseerd op een Monte Carlo-simulatie). Bij de verwachtingswaarde methode (waarbij geen sprake is van simulatie) wordt gerekend met de formule: kans x bedrag. Indien het een structureel risico betreft wordt de uitkomst van de kans x impact vermenigvuldigd met de factor 3.

Mutaties

De mutaties van de risico's ten opzichte van de Jaarstukken 2016, bestaande uit nieuwe en gewijzigde risico's, betreffen:

Nieuwe risico's

Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland: Gezien de significante impact op het weerstandsvermogen is in afwijking van de peildatum van de begroting, zoals beschreven in de Leeswijzer (1 mei 2017), het risico dat voortvloeit uit het op 19 juli 2017 genomen Investeringsbesluit wel reeds meegenomen in deze begroting. Wanneer de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten en kan het zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn. Daarnaast is er een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben.

Gewijzigde risico's

- Auto Lease maatschappijen: Als gevolg van de wijziging van het risicomanagementbeleid is door de vermenigvuldigingsfactor 3 (in verband met structurele karakter) de hoogte van de financiële gevolgen toegenomen.
- Revolverende middelen: een groot gedeelte van het risico van revolverende middelen bestond uit verstrekte leningen aan OMALA. Dit risico is nu verantwoord onder het risico van OMALA waardoor een integraal inzicht ontstaat. Hierdoor is het resterend risico van revolverende middelen zodanig laag geworden dat het niet meer als top risico wordt gezien. Het resterend risico is nu opgenomen onder overige risico's (zie tabel 2.3).
- Nazorgfonds: als gevolg van de wijziging van het risicomanagementbeleid is de berekening van de financiële impact gewijzigd (lager geworden).

- OMALA: het risico van OMALA heeft nu betrekking op de volledige kapitaalverstrekking (aandelen en leningen) en is daardoor hoger geworden.
- Oostvaardersplassen: een niet financieel risico (imago). Dit risico was reeds eerder vermeld (Jaarstukken 2016) maar is nu gekwantificeerd met kans en impact.

In vergelijking met de Jaarstukken 2016 is het risicoprofiel van de provincie Flevoland gestegen van € 9,21 mln. naar € 14,58 mln. De post Overige risico's betreft de som van de overige financiële risico's welke elk lager dan € 0,3 mln. liggen. De impact van deze risico's is niet meer apart in dit hoofdstuk weergegeven. De in het risicoprofiel opgenomen risico's betreffen risico's die veelal het gevolg zijn van externe factoren. Hiertegen kan de provincie slechts in relatief beperkte mate beheersmaatregelen nemen. Voor risico's waarop de provincie meer invloed heeft, worden passende beheersmaatregelen genomen, waarbij een afweging gemaakt wordt tussen de kosten hiervan en de mate waarin het risico verkleind kan worden.

2.4 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Deze is op te delen in incidentele en structurele middelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die eenmalig beschikbaar zijn om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit het vrije deel van de Algemene reserve en de post voor onvoorziene uitgaven. Dit betreft middelen die eenmalig beschikbaar zijn.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de hoeveelheid middelen die op structurele wijze beschikbaar kan komen om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit⁵.

Tabel 2.4: Weerstandscapaciteit

Onderdeel	PB 2015	JV 2014	PB 2016	JV 2015	PB 2017	JV 2016	PB 2018
Incidenteel							
Algemene reserve (vrij deel)	20,1	19,0	19,4	20,5	21,6	14,7	16,1
Bestemmingsreserves (vrij deel)	0	0	0	0	0	0	0
Aandelenbezit	0	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Incidentele weerstandscapaciteit	20,3	19,2	19,6	20,7	21,8	14,9	16,3
Structureel (jaarlijks)							
Belastingcapaciteit	22,6	21,2	1,9	1,9	1,8	2,0	1,5
Structurele weerstandscapaciteit	22,6	21,2	1,9	1,9	1,8	2,0	1,5
Totaal	42,9	40,4	21,5	22,6	23,6	16,9	17,8

Bedragen x € 1 mln.

De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de Jaarstukken 2016 gestegen. Dit heeft te maken met:

- verhoging van de Algemene reserve (€ 1,4 mln. reguliere storting in 2017);
- vermindering van belastingcapaciteit met € 0,5 mln. (lager verschil met landelijk gemiddelde door verhoging tarief).

⁵ Met ingang van de Programmabegroting 2016 bestaat de belastingcapaciteit uit het verschil tussen de huidige opcenten in Flevoland en het landelijke gemiddelde. Hiervoor betrof dit het maximum.

Weerstandsvermogen

Door de beschikbare weerstandscapaciteit af te zetten tegen de benodigde weerstandscapaciteit (voor het afdekken van risico's) kan een uitspraak gedaan worden over het weerstandsvermogen.

Tabel 2.5 Weerstandsvermogen

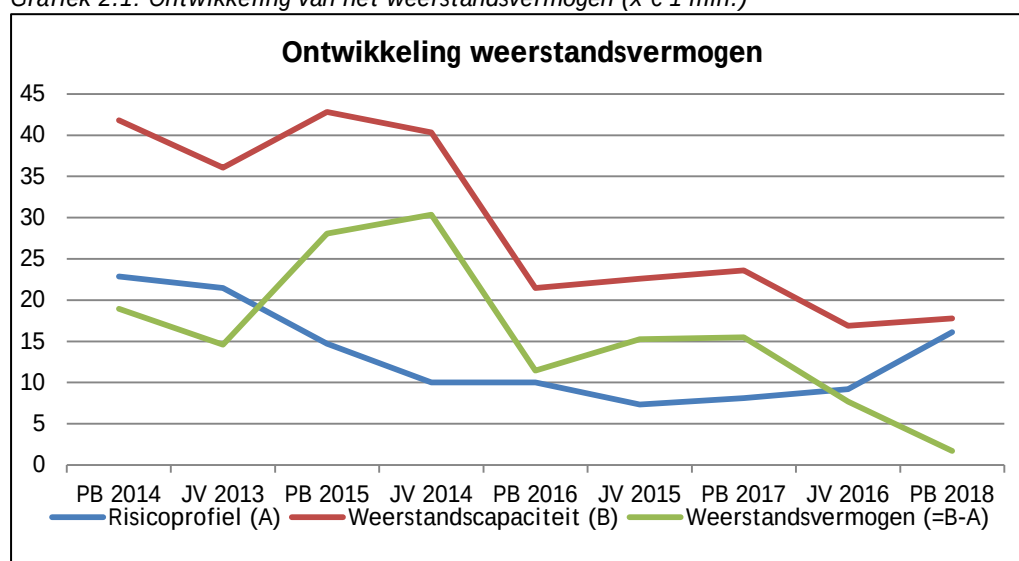
	PB 2015	JV 2014	PB 2016	JV 2015	PB 2017	JV 2016	PB 2018
Risicoprofiel (A)	14,7	10,1	10,1	7,4	8,1	9,2	14,6
Weerstandscapaciteit (B)	42,8	40,4	21,5	22,6	23,6	16,9	17,8
Weerstandsvermogen (=B-A)	28,1	30,3	11,5	15,2	15,5	7,7	3,2
Dekkingsgraad (=B/A)	2,9	4,0	2,1	3,1	2,9	1,8	1,2

Bedragen x € 1 mln.

De dekkinggraad van het weerstandsvermogen bij de Programmabegroting 2018 is 1.2.

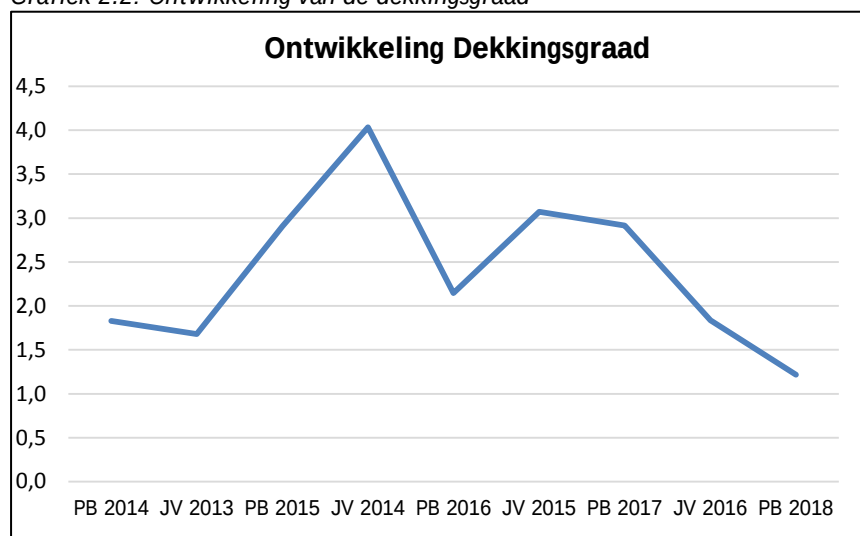
Tabel 2.5 is grafisch weergegeven in de grafieken 2.1 en 2.2.

Grafiek 2.1: Ontwikkeling van het weerstandsvermogen (x € 1 mln.)

Door een gestegen risicoprofiel is de dekkinggraad en het weerstandsvermogen ten opzichte van de Jaarstukken 2016 gedaald. De dekkinggraad geeft aan dat er voor iedere euro aan risico's € 1,20 beschikbaar is om dit risico mee te dekken. De dekkinggraad (1,2) ligt binnen de in de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 aangegeven bandbreedte van 1,1 tot 2,0. De ontwikkeling van de dekkinggraad is in grafiek 2.2 geschetst.

Grafiek 2.2: Ontwikkeling van de dekkinggraad

2.5 Toelichting op de risico's

1. Autoleasemaatschappijen

Provinciale opcenten worden geheven bij de in de provincie wonende of gevestigde houders van personenauto's en motorrijwielen. Dit zijn auto's en motorrijwielen in bezit van particulieren, bedrijven en van grootwagencapiteelhouders (leasemaatschappijen). Om die reden is het financieel interessant om autoleasemaatschappijen binnen de provincie te hebben. Een autoleasemaatschappij kan ervoor kiezen om een vestigingsplaats in een andere provincie te kiezen. Hiervoor kunnen meerdere redenen zijn, waarvan de hoogte van het provinciale belastingtarief ten opzichte van andere provincies er één is. Indien autoleasemaatschappijen de provincie verlaten, zal dat leiden tot een derving aan inkomsten uit de opcenten MRB.

Het provinciefonds kent een belastingmaatstaf. Deze heeft een compenserende invloed op de uitkering provinciefonds. Hoe lager de belastingcapaciteit van de provincie, hoe hoger de uitkering uit het provinciefonds. Bij vertrek van een autoleasemaatschappij daalt de belastingcapaciteit van de provincie. Als gevolg van de lagere belastingcapaciteit zal de provinciefondsuitkering toenemen. Deze toename is echter onvoldoende om de lagere belastingopbrengsten volledig te compenseren. Dit komt omdat het rekestarief voor het provinciefonds lager is dan het werkelijke opcenten tarief dat de provincie hanteert. Op basis van de tarieven voor 2018 zou de compensatie circa 83% van de gederfde MRB-inkomsten bedragen. Een tweede effect is dat ook de onbenutte belastingcapaciteit daalt. Immers, als er minder belastbare voertuigen zijn is ook de opbrengst van een tariefsverhoging kleiner. In de berekening van het risico zijn beide effecten meegenomen.

Kans: 25%

Financieel: € 6.500.000 (structureel)

Beheersmaatregelen

Door een gematigd opcenten tarief te hanteren kan de provincie de vestigingsplaatskeuze van autoleasemaatschappijen proberen te beïnvloeden.

2. Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)

Provinciale Staten hebben in juli 2017 besloten om de buitendijkse ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland risicodragend te ontwikkelen. Momenteel wordt de aanbesteding voorbereid. De verwachting is dat de haven in 2020/2021 opgeleverd kan worden. Wij onderkennen een aantal risico's die betrekking hebben op twee periodes, namelijk in de ontwikkelingsfase en de exploitatiefase. Wanneer de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten en kan het zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn. Daarnaast is er een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben.

De omvang en impact van de risico's zijn geanalyseerd aan de hand van een Monte Carlo risicoanalyse. Medio 2018 zal het aanbestedingsresultaat bekend zijn. Op dat moment actualiseren wij de risicoanalyse omdat de risico's inzake de aanbesteding dan bekend zijn. Er blijven dan nog wel risico's over voor de realisatiefase. De specifieke risicoanalyse is vanwege marktgevoelige informatie geheim, de uitkomst uit de actualisatie zal wel worden opgenomen in de financiële rapportages.

Kans: n.v.t.

Financieel: € 4.000.000 (specifiek bepaald)

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals:

- Aanbestedingsfase:
 - er is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met het consortium van de beoogde gebruikers van de haven voor de voorbereiding van het project tot aan de aanbesteding;
 - afspraken met de huidige grondeigenaren en de beoogde gebruikers worden voor gunning contractueel vastgelegd;
 - er zal niet gegund worden bij een aanbestedingsresultaat dat boven budget is.

- Realisatiefase:
 - o monitoring van de financiële en fysieke voortgang van de ontwikkeling door een contractbeheersteam;
 - o het inzetten van technische specialisten die de ontwikkeling van de haven monitoren en specifieke toets werkzaamheden uitvoeren;
 - o periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project MSNF aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.
- Exploitatiefase:
 - o de haven zal in erfpacht worden uitgegeven aan één contract partij (MSNF BV), waarin de beoogde eindgebruikers zich hebben verenigd. In deze MSNF BV zit een exploitatiebuffer, waarmee gedeeltelijke leegstand door de MSNF BV richting de provincie gedekt wordt;
 - o Hier bovenop is in het risicodossier rekening gehouden met tijdelijke gedeeltelijke leegstand.

3. Flevokust Haven

Provinciale Staten hebben besloten om te investeren in de buitendijkse ontwikkeling van de multimodale overslaghaven Flevokust. De ontwikkeling (bouw) van de haven is eind 2016 gestart. Wij onderkennen een aantal risico's die betrekking hebben op twee periodes, namelijk in de ontwikkelingsfase en de exploitatiefase. Wanneer de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten en kan het zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn. Daarnaast is er een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben.

De omvang en impact van de risico's zijn geanalyseerd aan de hand van een Monte Carlo risicoanalyse. Medio 2018 zal de haven in gebruik genomen worden. Op dat moment actualiseren wij de risicoanalyse omdat de risico's inzake de ontwikkeling dan niet meer spelen. De specifieke risicoanalyse is vanwege marktgevoelige informatie geheim, de uitkomst uit de actualisatie zal wel worden opgenomen in de financiële rapportages.

Kans: n.v.t.

Financieel: € 2.100.000 (specifiek bepaald)

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals:

- monitoring van de financiële en fysieke voortgang van de ontwikkeling door het contractbeheersteam;
- het inzetten van technische specialisten die de ontwikkeling van de haven monitoren en specifieke toets werkzaamheden uitvoeren;
- het plegen van acquisitie voor het vinden van aanvullende exploitanten;
- samenwerking met de gemeente Lelystad in positionering en profilering van Flevokust Haven;
- samenwerking met de gemeente Lelystad in actieve positionering en profilering van Flevokust Haven bij private en publieke partijen;
- periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project Flevokust Haven aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

4. Informatievoorziening

De komende jaren komt een groot aantal ontwikkelingen op de provincie af. Dit betreft onder andere digitalisering van de dienstverlening, basisregistraties, informatiehuizen in het kader van de omgevingswet, open overheid en privacywetgeving. Gezien deze externe ontwikkelingen moet in de huidige digitale infrastructuur geïnvesteerd worden om de basis beter op orde te krijgen. Ook zijn er intern de nodige aandachtspunten op IT-gebied, waaronder wensen/behoefte van afdelingen, noodzakelijke rationalisatie van het systeemlandschap, informatieveiligheid en privacy en de implementatie van de nieuwe strategie op het gebied van IT-sourcing. Deze ontwikkelingen vragen daarom het nodige van de afdeling Informatievoorziening (IV) en van de organisatie als geheel. Kwetsbare punten hierbij zijn capaciteit en kennis binnen de organisatie. Om een samenhangend infrastructuur/applicatielandschap te creëren is intern de nodige kennis en kunde op IT-gebied nodig. Het niet tijdig en/of volledig reageren op ontwikkelingen zal leiden tot gebrekkige IT bij alle afdelingen met alle risico's van dien, zoals niet transparante dienstverlening, onjuiste data of inbreuken in systemen.

Kans: 10%

Financieel: € 7.500.000

Beheersmaatregelen

Door middel van het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) wordt de basis op orde gebracht en ingespeeld op de hiervoor genoemde interne en externe ontwikkelingen. Het 1^e plateau van het programma MAB is afgerond (mei 2017) en heeft de nodige inzichten en resultaten opgeleverd. Het plan voor plateau 2 (tot december 2017) is vastgesteld door Provinciale Staten. De uitvoering is inmiddels in volle gang.

In juli 2016 is besloten om de IT-activiteiten van de provincie te bundelen en onder één (professionele) sturing te brengen in een nieuwe afdeling IV met een eigen afdelingshoofd. Hiermee kan de realisatie voor het programma MAB met meer kracht worden aangepakt en is een goede 'landingsbaan' voor borging van de resultaten van het programma gecreëerd. Per 1 april 2017 werkt de afdeling in de nieuwe structuur. In dat kader zijn alle medewerkers benoemd in hun (nieuwe) functies, de managementposities ingevuld en zijn/worden extern ingehuurde experts vervangen door vaste medewerkers.

5. Aanleg Hogering / grote projecten

De provincie voert een aantal grote infrastructurele projecten uit de komende jaren. Vanwege de omvang van enkele grote projecten en programma's (> € 20 mln.) zijn hier substantiële financiële risico's aan verbonden. De financiële risico's van de reguliere projecten en de grote projecten tot € 20 mln. kunnen binnen het budget van het p-MIRT opgevangen worden, maar de financiële risico's van de grootste projecten en programma's niet. Indien deze financiële risico's bij de grote projecten en programma's optreden, bestaat de kans dat het beschikbare p-MIRT-budget fors wordt overschreden en de uitvoer van andere p-MIRT projecten in gevaar komt. Daarom worden de risico's van de projecten en programma's boven de € 20 mln. opgenomen in de weerstandsparagraaf (voor project Hogering is dat reeds gedaan). In de volgende begroting zal het bedrag van deze risico's volgens nieuwe rekenmethodieken worden bepaald, overeenkomstig het recent geactualiseerde risicomanagementbeleid. Dit zal dan niet alleen voor het project Hogering plaatsvinden, maar voor alle Infrastructurele projecten en programma's boven de € 20 mln. (dus ook voor de N307 Roggebot-Kampen, het programma infrastructuur luchthaven en het programma bruggen en sluisen).

Kans: 10%

Financieel: € 7.500.000

Beheersmaatregelen

Een grondige (integrale) voorbereiding met stakeholders zorgt voor een beheerste voorbereiding en uitvoering van de projecten. Daarnaast worden de projecten risico gestuurd gemanaged en zijn ervaren projectteams geformeerd om de projecten voor te bereiden en te realiseren.

6. Nazorgfonds

Op basis van de wet Milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Via bij de exploitant opgelegde heffingen wordt vermogen opgebracht om deze nazorg te bekostigen. Dit vermogen is ondergebracht in het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland (Nazorgfonds) en dient voldoende te renderen om de toekomstige uitgaven zeker te stellen. Het Nazorgfonds heeft (langjarig) een doelrendement van gemiddeld 4,4%. Wij onderkennen een risico dat het werkelijke rendement lager is waardoor het vermogen van het Nazorgfonds niet toereikend zal zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Dit risico is in tweeledig en ziet toe op de:

1. lange termijn (eeuwigdurend); en de
2. korte termijn (begrotingshorizon).

Indien op lange termijn de rendementsdoelstelling niet haalbaar is, moet er een kapitaalstorting plaatsvinden om er voor te zorgen dat het vermogen over de totale looptijd toereikend is om de onderhoudskosten te dekken. Voor de reeds gesloten stortplaatsen (nu alleen Het Friese Pad) is de provincie risicodragers voor dergelijke tekorten. Wij gaan er van uit dat over de lange termijn, namelijk een eeuwigdurende beleggingshorizon, het benodigde gemiddelde rendement van 4,40% haalbaar is.

Voor de korte termijn kunnen lagere rendementen leiden tot (tijdelijke) verliezen en daarmee tot een negatief eigen vermogen van het fonds. De rendementsinkomsten zijn dan ontoereikend om de jaarlijkse nazorgkosten en/of de benodigde aangroei van de voorziening te dekken. Gezien de huidige kapitaalmarkten en de restricties aan het beleggingsprofiel van het fonds bestaat voor deze begrotingsperiode (2018-2021) het risico dat het doelrendement niet gerealiseerd kan worden waardoor de provincie het eigen vermogen

Friese Pad dient aan te vullen. Voor het kwantificeren van dit risico wordt voor de jaren 2018-2021 uitgegaan van een rendement van gemiddeld 1,00% met een grote kans van optreden.

Kans: 50%

Financieel: € 1.400.000

Beheersmaatregelen

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een deskundig vermogensbeheerder (ABN Amro MeesPierson). Samen met deze vermogensbeheerder wordt binnen de (wettelijke) kaders die gesteld zijn aan het beleggingsprofiel en risico gezocht naar een optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille om gegeven de huidige marktomstandigheden een optimaal rendement te realiseren.

7. OMALA

OMALA NV is een verbonden partij van provincie Flevoland. De handelsnaam is Lelystad Airport Businesspark (LAB). Wij hebben twee financiële belangen, namelijk het verstrekte aandelenkapitaal en verstrekte leningen voor de financiering van het werkkapitaal. De ontwikkeling van LAB is vertraagd door de latere besluitvorming omtrent het luchthavenbesluit en door de landelijke economische situatie. De ontwikkeling betreft zowel de verwerving als de ontwikkeling en verkoop van gronden.

Wij onderkennen het risico dat er door de vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit bestaat uit twee onderdelen, namelijk:

- de verkoop van de gronden wordt niet of later gerealiseerd, en
- de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd.

Wanneer het risico zich voordoet kan het gevolg daarvan zijn dat de waardering van het door de provincie verstrekte kapitaal en de leningen naar beneden bijgesteld moet worden vanwege incurantheid of lagere marktwaarde.

De kans is ingeschat op klein, wat onderbouwd wordt door een aantal recente ontwikkelingen. Door de verkoop van gronden aan Inditex is de achterstand in de grondexploitatie voor een groot deel ingehaald. Daarnaast is er zekerheid dat Amsterdam Lelystad Airport vanaf 2019 open gaat voor groot commercieel verkeer, doordat de Raad van State de besluitvorming van het luchthavenbesluit onomkeerbaar heeft gemaakt. De samenwerking met Schiphol Real Estate (SRE) in de ontwikkeling van het gebied is bekrachtigd door een getekende overeenkomst. Dit betekent dat de realisatiekans van de kavel Flight District (tegenover de terminal) ook verder is toegenomen.

Kans: 10%

Financieel: € 4.900.000

Beheersmaatregelen

Om risico's te beperken, zijn de volgende beheersingsmaatregelen ingesteld:

- de bedrijventerreinen rond Amsterdam Lelystad Airport hebben de status 'bijzonder terrein' gekregen, waardoor er ruimere mogelijkheden zijn voor ontwikkeling;
- er zijn concrete beheersingsafspraken gemaakt tussen de betrokken aandeelhouders. Zo moeten alle investeringsbeslissingen betreffende grondverwerving en bouwrijp maken, vooraf worden goedgekeurd door de aandeelhouders;
- de kosten in de grondexploitatie zijn versoberd, onder andere het onderdeel bedrijfsvoering;
- de grondexploitatie wordt periodiek (met behulp van externe deskundigen) geactualiseerd en vervolgens door de bestuurders en aandeelhouders geëvalueerd;
- voor het verstrekken van leningen is een plafond overeengekomen;
- per kwartaal wordt er door OMALA gerapporteerd aan de aandeelhouders over de voortgang en de financiële positie. Deze rapportages worden zowel ambtelijk als bestuurlijk geëvalueerd en besproken;
- SRE heeft een aandeel overgenomen in Flight District, wat leidt tot risicobeperking voor de provincie.

2.6 Niet financiële risico's

Naast de hiervoor beschreven financiële risico's zijn er ook bestuurlijk relevante niet-financiële risico's te identificeren.

Beheer Grote Grazers/Dierenwelzijn/initiatiefvoorstel Oostvaardersplassen

In de Oostvaardersplassen leven onder andere grote grazers (heckrunderen, konikpaarden en edelherten.) Staatsbosbeheer is als eigenaar van het gebied Oostvaardersplassen belast met de uitvoering van het beheer van de grote grazers. Gedeputeerde Staten zijn – met inachtneming van de toepasselijke regelgeving – verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van dierenwelzijn en zien toe op de uitvoering van het beheer van de grote grazers door Staatsbosbeheer. In bepaalde omstandigheden, zoals een strenge winter, kunnen genomen besluiten en maatregelen als impopulair ervaren worden. Het risico bestaat dat bij onvolledige, onduidelijke of niet tijdige communicatie de 'impopulaire' maatregelen leiden tot imagoschade van het gebied, Staatsbosbeheer en de provincie.

Kans: 10%

Impact: Zeer groot, Imago

Beheersmaatregelen

De provincie Flevoland neemt dit uiterst serieus en zorgt ervoor dat de communicatie bij maatregelen helder, tijdig en juist is. Er wordt gewerkt aan de uitvoering van het Initiatiefvoorstel Richtinggevende uitspraken Beleidskader beheer Oostvaardersplassen, waar het dierenwelzijn onderdeel van uitmaakt.

2.7 Financiële kengetallen BBV

Onderstaand zijn conform de voorschriften van het BBV de financiële kengetallen weergegeven. Voor een toelichting op deze kengetallen wordt verwezen naar paragraaf 2.8 Financiële kengetallen van onderdeel IV Financiële begroting.

Financiële kengetallen BBV

Kengetal	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	-60%	-41%	-33%	-23%	-4%	-3%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte langlopende leningen	-80%	-61%	-54%	-41%	-20%	-17%
Solvabiliteit	71%	73%	77%	82%	80%	83%
Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	26%	21%	0%	1%	0%	0%
Opcenten	94%	97%	98%	99%	99%	100%

3 Onderhoud kapitaalgoederen

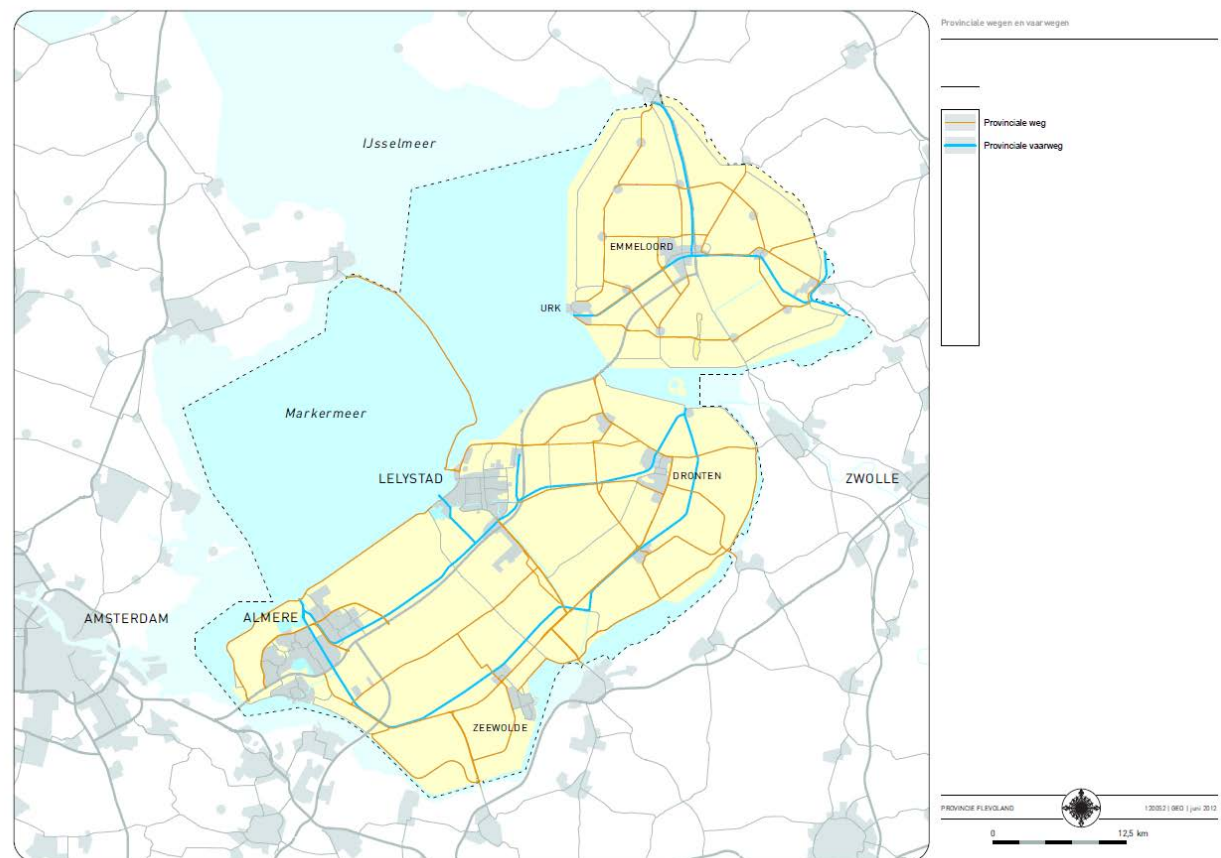
3.1 Algemeen

De provincie is verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. De wegen hebben als primaire functie het regionale verkeer tussen de dorpen en steden af te wikkelen; een kerntaak van de provincie. De bermen bepalen mede het landschappelijk karakter van de provincie.

De vaarwegen betreffen de vaarwegbak, de oeverbeschoeiing, de afmeervoorzieningen (steigers) en de oevers langs vaarten (talud, plasberm en natuurvriendelijke oevers). Het provinciale areaal omvat onder andere:

Tabel 3.1: provinciaal areaal (afgerond)

Wegen	Weg	700 km
	Fietspad	300 km
	Rotondes	60 stuks
	Bruggen (civiele kunstwerken)	110 stuks
	Verkeerslichten	40 stuks
	Lichtmasten	2.000 stuks
Water	Vaarweg	160 km
	Beweegbare bruggen	5 stuks ⁶
	Sluizen	11 stuks
Groen	Berm	1.050 hectare
	Bomen	35.000 stuks

⁶ Twee beweegbare bruggen van derden zijn bij de provincie in beheer en onderhoud.

De kwaliteit van de provinciale infrastructuur (kapitaalgoederen), bestaande uit het wegennet en het vaarwegennet, wordt gewaarborgd door alle onderdelen op goede wijze in stand te houden. In stand houden is het dagelijks beheer (exploitatie), onderhoud (jaarlijks en niet-jaarlijks) en vervanging. Door een gestructureerde planmatige meerjaren aanpak zetten we de beschikbare middelen zo kostenefficiënt mogelijk in (assetmanagement). Dit wordt mede ondersteund door sinds 2015 gebruik te maken van een integraal beheersysteem waarin onder andere schouwresultaten, inspectieresultaten en meldingen als basis dienen om afgewogen keuzes (programming) te maken.

3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud

3.2.1 Infrastructuur

Voor alle onderdelen van de provinciale infrastructuur zijn medio 2013 de Strategische Uitvoeringsplannen (SUP's) vastgesteld door het college. De SUP's zijn een middel om keuzes over het niveau van beheer en onderhoud voor de komende jaren inhoudelijk en procesmatig te concretiseren. De SUP's hebben een looptijd van maximaal 5 jaar en beschrijven uniform het onderhoud per thema: het beleid, het areaal, de functies, de keuzemogelijkheden en de kosten. Deze SUP's en het inzicht in de stille lasten problematiek hebben geresulteerd in een Koepelnota Integraal Infra Beheerplan, waarin de kwaliteitsniveaus zijn gerelateerd aan de toekomstige onderzoeksbudgetten. Op 29 januari 2014 hebben Provinciale Staten onderhoudsniveaus vastgesteld op basis van de SUP's.

In totaal zijn zes strategieën (SUP's) opgesteld:

- Weginfrastructuur;
- Kunstwerken;
- Groen langs provinciale wegen;
- Openbare verlichting;
- Verkeersregelinstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen;
- Vaarwegen.

Binnen de SUP's zijn verschillende onderdelen benoemd. Per onderdeel is een onderhoudsniveau vastgesteld. We maken onderscheid tussen 3 verschillende niveaus:

- minimumniveau (kostenefficiënt, voldoet aan wat wettelijk is vastgelegd en wordt zodanig uitgevoerd dat schadeclaims worden geminimaliseerd);
- basisniveau (minimumniveau aangevuld met maatregelen die overlast voor gebruikers beperken);
- plusniveau (basisniveau aangevuld met maatregelen die de kwaliteit van de infrastructuur voor de gebruikers verhoogt).

Tabel 3.2: Weergave vastgestelde keuzes Provinciale Staten

SUP / Thema	Onderdeel	Vastgesteld ambitieniveau
		1 minimum 1+ minimum met onderdelen van basis 2 basis 3 plus
Weginfrastructuur	Kwaliteit wegen en fietspaden	1+
	Inrichting wegen en fietspaden	2
	Bebording en bewegwijzering	2
	Recreatieve voorzieningen	2
	Bushalteplaatsen	2
	Carpoolplaatsen	2
	Gladheidbestrijding	2
	Calamiteitenafhandeling	2
Kunstwerken	Vaste bruggen en viaducten	2
	Fietsbruggen	2
	Tunnels en onderdoorgangen	2
	Duikers	1

SUP / Thema	Onderdeel	Vastgesteld ambitieniveau
		1 minimum
		1+ minimum met onderdelen van basis
		2 basis
		3 plus
Groen langs provinciale wegen	Bomen	2
	Landschappelijke beplanting	2
	Bermen	1
	Sloten	1
	Rotondes	2
	Natuurmaatregelen	3
Openbare verlichting	Verlichting wegen	1
	Verlichting fietspaden	1
Verkeersregelininstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen	Verkeersregelininstallaties	1+
	Verkeer sturende middelen	1+
Vaarwegen	Vaarwegbak	2
	Oeverconstructies	1
	Objecten	2
	Afmeervoorzieningen	2
	Taluds en plasbermen	1
	Bediening objecten	1
	Nautisch toezicht	1

Achterstallig onderhoud

Als definitie voor achterstallig onderhoud hanteren we: onderhoud dat niet op tijd is uitgevoerd waardoor een onderhoudsrichtlijn is overschreden en niet wordt voldaan aan het gestelde kwaliteitsniveau.

De provincie Flevoland conformeert zich als weg- en vaarwegbeheerder aan de wettelijke vereisten, maar ook aan het voorkomen van claims en onveilige situaties. Dit gebeurt enerzijds door regelmatige controle van het provinciale areaal door de provinciale toezichthouders op allerlei aspecten waaronder staat van onderhoud en verkeersveiligheid. Mocht een verkeersonveilige situatie zich voordoen dan kan en wordt direct ingegrepen. Tevens worden, door uitvoering te geven aan het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI), onder andere verkeersveiligheid bevorderende maatregelen genomen.

Doorlopend onderzoek is nodig om te controleren of het provinciale areaal voldoet aan de met Provinciale Staten afgesproken kwaliteitsniveaus per thema. Gedurende het jaar worden Provinciale Staten geïnformeerd over de voortgang van het MBVI. Dit gebeurt bij de begroting en jaarrekening op basis van de vastgestelde prestatie-indicatoren:

- *verkeersveiligheid* (percentage van de provinciale wegen welke zijn voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen en percentage van de provinciale wegen welke bij gladheid binnen 4,5 uur zijn gestrooid);
- *kwaliteit wegen* (percentage van de provinciale wegen welke ten minste het onderhoudsniveau minimum heeft);
- *kwaliteit kunstwerken* (percentage van de provinciale kunstwerken welke ten minste het onderhoudsniveau basis heeft);
- *kwaliteit oeverconstructies* (percentage van de provinciale oeverconstructies welke ten minste het onderhoudsniveau minimum heeft);
- *doorstroming vaarwegen* (aantal sluizen waarbij de schutttijd meer dan maximaal 1,25 keer de normschutttijd (in minuten) bedraagt).

Alle indicatoren zijn terug te vinden in Programma 6 Mobiliteit.

3.2.2 Provinciehuis en vestigingen

In 2017 is het Meerjaren Onderhoudsplan Provinciehuis (MJOP) voor de periode 2018 tot en met 2021 vastgesteld. Met dit plan wordt gewaarborgd dat het gebouw, de daarin aanwezige installaties en apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. In het plan zijn een 3-tal zaken geïnventariseerd, namelijk het jaarlijks onderhoud, het meerjaren ofwel niet-jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Tevens wordt dit onderhoud uitgevoerd om te voldoen aan wet- en regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het meerjaren onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, de installaties, apparatuur en inrichting. Dit onderhoud omvat onder andere schilderwerk, vervanging verlichtingsarmaturen, zonwering en dakbedekking. De uitvoering vindt plaats variërend tussen 5 en 20 jaar, afhankelijk van de voorgeschreven vervangingstermijn. De normering die de Rijksgebouwendienst hanteert voor dit type gebouwen is de leidraad.

In het MJOP zijn de vervangingsinvesteringen meegenomen. De vervanging is begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn), maar op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt ook bezien of het investeringsgoed langer mee kan. De afschrijvingstermijnen voor de investeringen zijn vastgelegd in de Financiële verordening provincie Flevoland. Voorbeelden hiervan zijn de vervanging van de audiovisuele installaties, meubilair en apparatuur voor de repro en keuken.

De lasten van het jaarlijks onderhoud zijn opgenomen in de exploitatie. Het meerjaren onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de daarvoor gevormde voorziening gebracht. Om de voorziening op het juiste peil te houden, worden hieraan jaarlijks middelen toegevoegd.

Op basis van het MJOP 2018-2021 is geopteerd voor het doteren van € 500.000 per jaar. Het jaarlijks onderhoud aan het provinciehuis, alsmede de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis, maken onderdeel uit van de kosten van de bedrijfsvoering.

Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is met betrekking tot het onderhoud van de vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord een planmatige aanpak naar analogie van het Provinciehuis vastgesteld. Bij besluitvorming zijn eenmalig middelen aan de voorziening Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen toegevoegd.

3.2.2 Voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum

De provincie heeft in 2016 besloten een deel van het vastgoed van het Nieuw Land Erfgoedcentrum over te nemen van de Gemeenschappelijke Regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land. Om de conditie van dit vastgoed te waarborgen is een voorziening gevormd voor het uitvoeren van het niet-jaarlijks onderhoud (voorziening Niet jaarlijks onderhoud NLE). Deze is bij de overname van het vastgoed gevoed met € 602.000, welke over is gekomen uit de hiervoor bestemde voorziening bij de latende partij. Daarnaast wordt jaarlijks € 180.000 in deze voorziening gestort.

3.3 Middelen

In onderstaande tabellen is weergegeven welke kosten geraamd zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provincie, gebaseerd op de daaraan ten grondslag liggende onderhoudsplannen.

Jaarlijks onderhoud

Het jaarlijks onderhoud komt ten laste van de jaarlijks daartoe in de exploitatie opgenomen onderhoudsbudgetten.

Tabel 3.3: Jaarlijks onderhoud (ten laste van de exploitatie)

Jaarlijks onderhoud	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Landwegen	5.447	5.481	6.052	6.064	6.064	6.064
Vaarwegen	1.929	1.847	1.875	1.875	1.875	1.875
Provinciehuis	408	420	420	420	420	420
Vestigingen	0	101	101	101	101	101
NLE	0	103	103	103	103	103
Totaal	7.784	7.952	8.551	8.563	8.563	8.563

Bedragen x € 1.000

Niet jaarlijks onderhoud (NJO)

Voor de bekostiging van het onderhoud wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen NJO (dotatie). De kosten van het niet jaarlijks onderhoud worden vervolgens rechtstreeks ten laste van deze voorzieningen gebracht⁷.

Tabel 3.4: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Infrastructuur

Infrastructuur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	14.201	16.153	14.625	13.797	7.746	9.930
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	8.843	12.247	11.569	11.711	10.703	7.714
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	6.891	13.775	12.397	17.762	8.519	7.337
Stand per 31/12	16.153	14.625	13.797	7.746	9.930	10.307

Bedragen x € 1.000

Tabel 3.5: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis

Provinciehuis	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	1.702	1.927	2.080	2.125	1.846	2.149
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	351	316	465	465	465	465
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	126	163	420	744	162	1000
Stand per 31/12	1.927	2.080	2.125	1.846	2.149	1.614

Bedragen x € 1.000

Tabel 3.6: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen

Vestigingen	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	0	0	568	247	198	-14
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	0	745	85	85	85	85
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	0	177	406	133	297	23
Stand per 31/12	0	568	247	198	-14	48

Bedragen x € 1.000

Tabel 3.7: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud NLE

NLE	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	0	0	427	319	178	9
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	0	783	181	181	181	181
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	0	356	289	322	350	223
Stand per 31/12	0	427	319	178	9	-33

Bedragen x € 1.000

⁷ Op basis van de geraamde onderhoudskosten is het toegestaan dat een onderhoudsvoorziening maximaal één jaar een negatief saldo heeft. In de praktijk wordt altijd bezien of geplande onderhoudswerkzaamheden daadwerkelijk (op dat moment) nodig zijn.

4 Financiering

De Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de ministeriële Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden (Ruddo) stellen voorwaarden aan het financieringsgedrag van provincies. Deze regeling is vertaald in het door Provinciale Staten vastgestelde treasurystatuut.

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de treasuryfunctie van de provincie. Treasury is gericht op de financiering van de activiteiten die binnen de provincie worden uitgevoerd ter realisatie van het beleid en de bedrijfsvoering. De belangrijkste activiteit van de treasuryfunctie is het uitzetten van overtollige of het aantrekken van benodigde middelen. De basis hiervoor vormt een (meerjarige) liquiditeitenplanning voor de periode van 10 jaar.

4.1 Algemene ontwikkelingen

Door het jaar heen worden de actuele zaken en ontwikkelingen binnen het vakgebied gevolgd. Dit vindt onder andere plaats door deelname aan het Vakberaad Treasury Provincies. Op deze wijze staan wij open voor (toegestane) mogelijkheden die zich aandienen. Dit uiteraard binnen de grenzen van de liquiditeitenplanning voor de lange termijn.

In 2018 zal er door het ministerie van Financiën een beleidsdoorlichting Schatkistbankieren plaatsvinden. Ter voorbereiding hierop is in 2017 door het ministerie van Financiën een enquête Schatkistbankieren afgenomen. De resultaten uit deze enquête zullen onderdeel uitmaken van de beleidsdoorlichting.

4.2 Treasurybeleid

Mede als gevolg van investeringen en het verstrekken van bijdragen in grote projecten daalt de beschikbare hoeveelheid middelen de komende jaren. Het voorspellen van de renteopbrengsten in de toekomst is in beperkte mate mogelijk en afhankelijk van de feitelijke ontwikkeling van de rentestand en de liquiditeitenomvang.

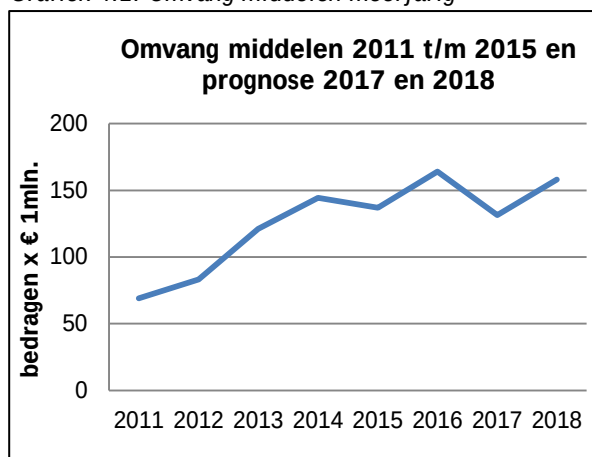
Voor de inschatting van het rendement over 2018 zijn we uitgegaan van de volgende aannames en uitgangspunten:

- de gemiddelde omvang van de liquide middelen in 2018 bedraagt € 123 mln.;
- daarnaast is gemiddeld € 22,3 mln. uitgeleend aan gemeenten (lopende contracten) tegen een gemiddeld rendement van 0,7% en gemiddeld € 13,1 mln. aan leningen verstrekt vanuit de publieke taak tegen een gemiddeld rendement van 0,2% (waarvan een deel renteloos).
- de beschikbare liquide middelen zullen worden uitgezet op basis van de liquiditeitenplanning;
- de rentevisie voor 2018 is:
 - o 0,00% per jaar voor rente rekeningcourant bij de schatkist;
 - o 0,10% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 1 jaar;
 - o 0,60% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 5 jaar/fixe;
 - o 1,20% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/fixe;
 - o 0,90% per jaar voor rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/lineair.

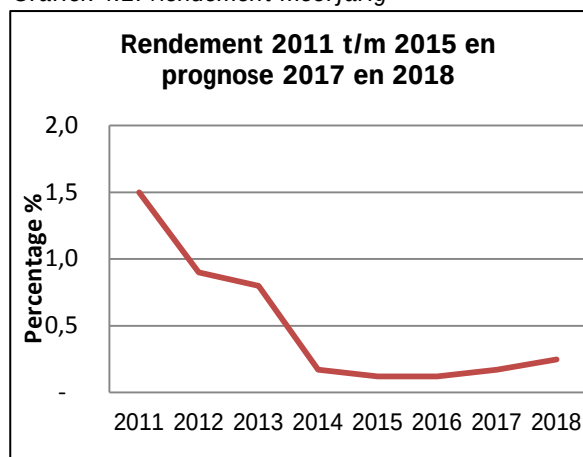
Op grond van deze aannames gaan wij voor het jaar 2018 uit van een totaalsaldo aan middelen van € 158 mln. en een renteopbrengst van € 151.000 (leningen aan gemeenten) en € 212.000 (leningen vanuit publieke taak), gebaseerd op lopende leencontracten.

De grafieken 4.1 en 4.2 geven meerjarig inzicht in de omvang van de middelen en het rendement.

Grafiek 4.1: Omvang middelen meerjarig

Grafiek 4.2: Rendement meerjarig

Risicobeheer

Het vigerende beleid binnen de provincie Flevoland geeft aan dat wij prudent omgaan met de financiële middelen. Wij trekken geen gelden aan om deze tegen een hoger rendement uit te zetten (bankieren), wat blijkt uit het feit dat er geen vlottende of vaste schulden in combinatie met vlottende dan wel vaste activa zijn (uitzettingen met looptijd < of > 1 jaar) en een positief rekening courant saldo.

In het huidige treasurystatuut worden vier risico's onderkend waarbij de volgende maatregelen zijn getroffen:

Tabel 4.1: Risico's en maatregelen

Risico	Omschrijving	Maatregel
Renterisico	De kans dat rentewijzigingen nadelige financiële gevolgen hebben.	Dit gebeurt door gedurende het jaar de ruimte boven/onder de limiet te monitoren. <u>Kasgeldlimiet</u> : 7% van de omvang van de Programma- begroting 2018 bedraagt € 14,3 mln. <u>Kasgeldoverschot</u> : gemiddelde omvang vlottende middelen, dit bedraagt € 123 mln. Dit bedrag plus de kasgeldlimiet van € 14,3 mln. levert een ruimte onder de limiet op van € 137,3 mln. Gezien deze ruimte is er van een risico nagenoeg geen sprake. <u>Renterisiconorm</u> : niet van toepassing omdat er geen gelden worden geleend.
Valutarisico	Positieve dan wel negatieve gevolgen van koersschommelingen wanneer er gehandeld wordt met andere munteenheden dan de euro.	Er wordt uitsluitend gehandeld met de euro als munteenheid. Dit risico is dan ook uitgesloten.
Krediet risico	De kans dat een debiteur de hoofdsom niet terugbetaalt als gevolg van betalingsproblemen en/of een faillissement.	Sinds 2014 worden al onze middelen, op het drempelbedrag van ca. € 1,6 mln. na, aangehouden bij de schatkist dan wel zijn/worden deze in het kader van onderling lenen uitgeleend aan medeoverheden. Het risico van niet terugbetalen is hierbij (nagenoeg) nihil. Voor reguliere debiteuren wordt een adequate incassoprocedure toegepast. Waar zich financiële risico's voordoen worden deze tijdig afgedekt.
Liquiditeit risico	De kans dat er op korte en/ of lange termijn te weinig liquide middelen voorhanden zijn om te kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen.	Uitgaven en inkomsten zoveel mogelijk op elkaar afstemmen (plannen) door een liquiditeitenplanning voor de komende 10 jaren te maken.

4.3 Uitvoering treasurybeleid

De liquiditeitenplanning voor de lange termijn (10 jaar) geeft inzicht in de ontwikkeling van de omvang van deze middelen voor de komende periode. Daarbij houden wij rekening met de verwachte uitgaven en inkomsten c.q. voorgenomen investeringen en een gefaseerde uitvoering van de projecten uit de investeringsagenda.

Uitzettingen

Er is een aantal onderhandse leningen verstrekt aan gemeenten met een langere looptijd (8-10 jaar). Met het aangaan van nieuwe onderhandse leningen zal, mede gezien de verwachte (lage) rentevergoedingen, zeer terughoudend worden omgegaan. Leidend hierbij is de ruimte voor nieuw te verstrekken onderhandse leningen binnen de meerjarige liquiditeitenplanning.

Kasbeheer

Voor de (zeer) korte termijn worden overschotten verplicht op rekening courant geplaatst bij de schatkist.

Cashflow

Vanuit de liquiditeitenplanning voor de lange termijn (10 jaar) is onderstaand cashflowoverzicht voor 2018 opgesteld. Hieruit blijkt dat, naar verwachting, onze middelen dit jaar met zo'n € 24 mln. zullen afnemen.

Tabel 4.2: Cashflowoverzicht 2018

	Bedragen
Liquiditeitenomvang per 31-12-2017	135
Bijdrage aan EMU saldo	-26
Aanvullend effect Investeringsagenda 2017-2026	-12
Leningen/aflossingen	5
Mutaties doeluitkeringen	-2
Planningsoptimisme	11
Liquiditeitenomvang per 31-12-2018	111

Bedragen x € 1 mln.

Bijdrage aan EMU saldo

De berekening van dit saldo wordt jaarlijks (verplicht) opgenomen in de begroting en geeft een goede indicatie van de verwachte in- en uitgaande geldstromen. Voor dit jaar wordt een tekort verwacht van € 26 mln. Voor de berekening van het EMU saldo wordt verwezen naar onderdeel IV Financiële begroting.

Aanvullend effect Investeringsagenda 2017-2026

Deze agenda kent zowel geprogrammeerde als agenda zettende onderdelen. De geprogrammeerde onderdelen zijn verwerkt in de begroting en dus opgenomen in het EMU saldo, echter de andere categorie niet. Deze verwachte uitgaven (negatief effect van € 12 mln.) worden bij dit onderdeel weergegeven.

Leningen/aflossingen

Het betreft hier met name de te ontvangen aflossingen op leningen die zijn verstrekt vanuit het onderling lenen. Daarnaast worden er ook aflossingen ontvangen op leningen die zijn verstrekt vanuit de publieke zaak (dit geeft een positief effect van € 5 mln.).

Mutaties doeluitkeringen

De doeluitkeringen van derden worden in de begroting op hetzelfde niveau geraamd als de daarmee samenhangende uitgaven en daarmee dus neutraal in het EMU saldo verwerkt. In de praktijk wijken de werkelijke uitgaven echter af van de geraamde bijdragen. De verschillen komen ten gunste/laste van de balans (onderdeel vooruit ontvangen doeluitkeringen). Deze verschillen leiden tot liquiditeitseffecten aanvullend op het EMU saldo dat op basis van de begroting is berekend. Het effect voor 2018 is begroot op € 2 mln.

Planningsoptimisme

In de praktijk blijken uitgaven, zowel exploitatie als investeringen, altijd achter te blijven bij de ramingen. In dit overzicht is dan ook een indicatieve correctie op de uitkomsten verwerkt van € 11 mln. Dit is gebaseerd op globale ervaringscijfers uit voorgaande jaren.

4.4 Renteschema

Met ingang van dit begrotingsjaar wordt onderstaand renteschema opgenomen uit de notitie Rente 2017 van de commissie BBV.

Conform voorschriften uit het BBV wordt met dit renteschema inzicht gegeven in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Omdat de provincie thans niet over (rentedragende) externe financiering beschikt beperkt dit overzicht zich tot de rentebaten.

Tabel 4.3: Renteschema 2018

Omschrijving	Bedragen	Bedragen
De externe rentelasten over de korte en lange financiering		0
De externe rentebaten (idem)		-/- 363
Saldo rentelasten en rentebaten		-/- 363
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- 0	
De rente van de projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- 0	
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+ / + 0	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0
Rente over eigen vermogen		+ / + 0
Rente over voorzieningen		+ / + 0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		-/- 363
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-/- 0
Renteresultaat op het taakveld Treasury		-/- 363

Bedragen x € 1.000

Externe rentebaten

Het betreft hier rentebaten uit leningen verstrekt aan gemeenten en uit leningen verstrekt vanuit de publieke taak. De overige componenten zijn niet aan de orde.

5 Bedrijfsvoering

5.1 Algemeen

Voor een adequate uitvoering van de provincietaken is een goede bedrijfsvoering onontbeerlijk en tegelijk niet altijd even zichtbaar. Een goede bedrijfsvoering is niet alleen kwalitatief op orde, maar is ook efficiënt; het legt zodoende geen groter beslag op de beschikbare middelen dan strikt noodzakelijk is. Op dit punt kan worden gewezen op de constatering van de externe accountant bij de Interimcontrole 2016 dat de interne beheersing bij de provincie Flevoland van een goed niveau is. De opdracht aan het management is dan ook de kwaliteit en efficiëntie van de bedrijfsvoering te borgen en te optimaliseren. Dat is geen eenmalig project, maar vraagt voortdurende aandacht en inzet. Nieuwe ontwikkelingen, opgaven en wettelijke verplichtingen zorgen ervoor dat we permanent investeren in de bedrijfsvoering. Daarom wordt ook het komende jaar langs diverse trajecten gewerkt aan de kwaliteit en efficiency van de bedrijfsvoering. Een aantal van die ontwikkelingen komt in deze paragraaf aan de orde.

5.2 Samenwerking

Flevoland werkt met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht (P4) samen aan het verbeteren van de bedrijfsvoering. Dit gebeurt in expertgroepen voor het delen van specialistische kennis en expertise, het uitwisselen van personeel en gezamenlijke aanbesteding. De samenwerking heeft diverse concrete resultaten opgeleverd, zoals gezamenlijke activiteiten op het gebied van management development, risicomanagement en het delen van vacatures.

De samenwerking van de P4-provincies is in 2014 gestart met een projectmatige aanpak. Inmiddels is de projectomgeving beëindigd en functioneren de expertgroepen als reguliere, intercollegiale samenwerkingsverbanden.

5.3 HRM

Provincies en provinciemedewerkers werken in een snel veranderende maatschappelijke omgeving die zich ontwikkelt naar een netwerksamenleving. Dit stelt andere eisen aan de provincie en haar medewerkers. Met de cao 2017-2018 spelen de provincies in op deze veranderingen en wordt de koers bepaald voor het personeelsbeleid in de komende jaren.

Om meer opgabegericht te kunnen werken komt er een nieuw interprovinciaal functiegebouw dat het voor medewerkers eenvoudiger maakt te wisselen van functie of opdrachten. De verplichte cyclus van drie planningsgesprekken per jaar komt te vervallen. In plaats daarvan voeren leidinggevend en medewerkers tenminste één keer per jaar het 'goede gesprek'. Met ingang van 2017 vervalt de huidige beoordelings- en beloningscyclus met de incidentele beloning van 3% of 7%. Er is meer ruimte voor het toekennen van incidentele beloning aan individuele medewerkers of teams, als waardering voor bijzondere prestaties.

De traditionele arbeidsverhoudingen tussen werkgever en werknemer zijn veranderd. Medewerkers zijn steeds meer verantwoordelijk voor hun scholing en loopbaanontwikkeling. Met ingang van 2018 krijgen alle provinciemedewerkers de beschikking over een persoonlijk ontwikkelbudget van € 5.000 voor een periode van vijf jaar.

Beter ramen

Een optimale en efficiënte benutting van de personeelsbudgetten vraagt een goede en strakke sturing. In deze begroting zijn maatregelen opgenomen die het voorspellend vermogen van de personeelsbegroting verbeteren. In paragraaf 2.1 van onderdeel IV Financiële begroting is daarvoor een korte uiteenzetting opgenomen.

Ziektekosten

Eind 2016 is besloten de compensatieregeling ziektekosten af te bouwen. Over de besteding van de vrijkomende middelen vindt overleg plaats met het Georganiseerd Overleg en de Ondernemingsraad. Het voornemen is deze middelen aan te wenden voor additionele maatregelen op het gebied van de duurzame inzetbaarheid van medewerkers.

Eigenrisicodrager Ziektewet

Per 1 juli 2017 is de provincie eigenrisicodrager voor de Ziektewet. Daarmee is zij als werkgever verantwoordelijk voor uitbetaling van de ziektewetuitkering, de verzuimbegeleiding en de re-integratie van medewerkers die ziek uit dienst gaan. De instroom in de ziektewet na uitdiensttreding komt zelden voor. De uitvoering van deze taken vereist specialistische kennis, de betreffende administratie en begeleiding zijn derhalve uitbesteed aan een externe partij.

Participatiewet

De implementatie van de Participatiewet verloopt voorspoedig. De aanpak met een adequate begeleiding van de geplaatste kandidaten blijkt goed te werken. Met het aantal kandidaten dat thans bij de Provincie Flevoland werkzaam is loopt de provincie voor op het daarvoor afgesproken tijdsschema. Conform de quotumafspraken met het IPO dienen eind 2018 totaal 6 fte⁸ uit de doelgroep een dienstverband te hebben bij provincie Flevoland, per 1 juli 2017 waren dit reeds 8,84 fte.

5.4 Doorontwikkeling planning en control cyclus

Provinciale Staten geven regelmatig aan dat zij veel waarde hechten aan een goede positie van de Staten in sturing en verantwoording. Daarom willen zij actief betrokken zijn bij de ontwikkeling van planning (sturing) en control (beheersing). Periodiek bespreekt de portefeuillehouder Financiën in de vorm van een intervisiegroep over onderwerpen die met de doorontwikkeling van de planning en control cyclus te maken hebben. De bestaande cyclus is daarbij het vertrekpunt. De veranderde perspectiefnota is een bouwsteen in de verdere ontwikkeling van de documenten in de planning en control cyclus. Andere vormen van beleid, verantwoording (digitalisering) en adequate budgettering (methoden, raming en planning) komen aan de orde.

5.5 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering

Sinds 2016 wordt gewerkt aan systematische verbetering van de kwaliteit van de informatievoorziening. Vanwege het strategische belang wordt dit uitgevoerd in de vorm van een meerjarig programma, de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB). Het programma heeft 3 doelstellingen:

1. Provincie Flevoland is op informatievoorzieningsgebied een betrouwbare en veilige (keten-) partner;
2. Bedrijven kunnen digitaal zaken doen met de provincie Flevoland;
3. Bij de provincie Flevoland is de informatie duurzaam, vindbaar en toegankelijk.

In fase 1, die in maart 2017 werd afgerond, is de basis gelegd voor de gewenste verbetering. In deze fase is onderzoek gedaan naar de gewenste organisatorische inbedding van een aantal kritische functies binnen de informatievoorziening en is gewerkt aan kennis en kunde van de medewerkers die zich bezighouden met informatievoorziening. Een aantal grote veranderingen op het gebied van de informatievoorziening werd voorbereid (Omgevingswet, Digitale Keten Natuur, Digitale Omgevingsvisie Flevoland). Er is beleid ontwikkeld op het gebied van datamanagement en informatiebeheer. Het informatie- en applicatielandschap van de provincie is in kaart gebracht en onderzocht is hoe de ICT-omgeving van de provincie kan worden heringericht op een wijze die past bij deze ontwikkelingen.

In fase 2, die loopt tot en met december 2017, worden de eerste stappen gezet om uitvoering te geven aan de resultaten van fase 1. De nieuwe afdeling Informatievoorziening, die per 1 april 2017 is opgericht, voert in deze fase meerdere projecten uit. De digitale dienstverlening van Flevoland is verbeterd door drie e-formulieren te ontwikkelen op de website van de provincie. Er wordt een basisvoorziening ontwikkeld voor

⁸ Voor de quotumafspraken telt een baan als een volledige baan (fte) als die een omvang heeft van 25,5 uur per week.

de digitale uitwisseling van bestanden met ketenpartners. De Omgevingswet wordt vertaald naar concrete aanpassingen in het informatie- en applicatielandschap. Leveranciers kunnen digitale facturen volledig geautomatiseerd naar de provincie sturen. Waar mogelijk worden softwarepakketten omgezet naar een cloudversie, waardoor technisch applicatiebeheer deels kan worden uitbesteed. In samenwerking met een aantal andere overheden is een proef gedaan met het beschikbaar stellen van open data. Op het gebied van informatiebeheer zijn belangrijke stappen gezet. Er is een nieuwe archiefverordening opgesteld. In samenwerking met Het Flevolands Archief is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een digitaal archief (e-depot). Ter voorbereiding op die ontwikkeling is het Document Management Systeem (DMS) van de provincie heringericht.

In 2018 begint fase 3 van de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering. Het plan voor deze derde fase zal separaat van deze programmabegroting ter goedkeuring aan Provinciale Staten worden voorgelegd. De projectresultaten van projecten uit fase 2 die inmiddels zijn afgerond, worden in fase 3 in beheer genomen. Enkele kritische functies op het gebied van informatievoorziening die tot op heden ad interim zijn ingevuld, worden blijvend belegd binnen de interne organisatie (datamanager, security officer en privacy officer). De digitale ondersteuning van de Omgevingswet wordt gerealiseerd. Meer provinciale diensten en producten worden digitaal aangeboden. Het omzetten van software naar cloudversies wordt voortgezet en de digitale vaardigheden van de gehele organisatie worden in deze fase verbeterd via een gericht trainingsprogramma.

5.6 Inkoop en aanbesteding

In 2017 is ons inkoop- en aanbestedingsbeleid geactualiseerd en vastgesteld. De nieuwe aanbestedingen stimuleren, waar mogelijk, de productie van hernieuwbare energie, de bio- en circulaire economie en de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, en minimaliseren het energieverbruik en de belasting van het milieu.

We hebben onze aanbestedingen zodanig ingericht, dat we verbeteringen hebben bereikt in het gebruik van materialen en energie. We betrekken de Participatiewet bij de uitvoering van inkopen en aanbestedingen en voldoen momenteel aan de vereiste normering. We zullen in het komende jaar nagaan in hoeverre aanpassing van het inkoop- en aanbestedingsbeleid kan bijdragen aan een energie neutrale provincie en een energiearme infrastructuur.

6 Verbonden partijen

6.1 Algemeen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) rechtspersonen waarin we een bestuurlijk en een financieel belang hebben. Een financieel belang houdt in dat we financiële middelen ter beschikking hebben gesteld aan een verbonden partij en we deze middelen niet meer kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat. Een bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

De indeling van de verbonden partijen wordt in lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de notitie verbonden partijen in vijf categorieën gesplitst. Dit zijn de categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, overige verbonden partijen en de organisaties met een maatschappelijk belang. Hiermee wijken we af van de indeling in de balans. Alle deelnemingen die op de balans staan vallen in de categorie vennootschappen en coöperaties.

Visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

Op 28 oktober 2015 is de geactualiseerde Kadernota verbonden partijen 2015 vastgesteld. De Nota verbonden partijen van 2008 is herzien en aangevuld op de aspecten governance (sturing en beheersing) en bestuurlijke vertegenwoordiging. Ook de positie van Provinciale Staten is verduidelijkt. De nota schetst een visie en een beeld van de beleidsvoornemens die bij het al dan niet aangaan of aanhouden van een verbonden partij een rol spelen. Met de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer (RRK) in het onderzoek naar verbonden partijen in de vier Randstedelijke provincies is rekening gehouden in de Kadernota verbonden partijen. Op 11 november 2016 zijn de uitkomsten van de evaluatie per individuele verbonden partij aan Provinciale Staten verstuurd. De belangrijkste conclusies uit deze evaluatie zijn dat stichting DE-on en de Randstedelijke Rekenkamer geen verbonden partij zijn. Van stichting DE-on was dit al bekend, echter wordt deze wel opgenomen om Provinciale Staten te informeren en omdat de provincie momenteel de enige financier is. De Randstedelijke Rekenkamer is geen verbonden partij en is dan ook niet meer in deze paragraaf opgenomen.

In de benadering van verbonden partijen gaan wij uit van de diversiteit aan verbonden partijen. Waar sprake is van een aandeelhoudersbelang is de positie van Flevoland beperkt. Onze invloed in dergelijke partijen is navenant gering en onze inzet is gericht op het uitoefenen van invloed op specifieke maatschappelijke of strategische onderwerpen. In die gevallen waar wij een groot aandeel hebben of alle zeggenschap hebben plegen wij grote inzet, alleen of samen met anderen om te zorgen dat de verbonden partij de opdracht optimaal uitvoert. Dit vraagt ook de nodige ambtelijke inzet en kwaliteit.

Lijst van verbonden partijen

Vennootschappen en coöperaties	Gemeenschappelijke regelingen (GR)
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
OMALA N.V.	Het Flevolands Archief
Airport Garden City C.V.	
N.V. Afvalzorg Holding	Overige verbonden partij(en)
Vitens N.V.	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	
Alliander N.V.	
Stichtingen en verenigingen	Organisatie(s) met een maatschappelijk belang
Interprovinciaal Overleg (IPO)	Stichting DE-on

Wijzigingen in de lijst met verbonden partijen

Er is een viertal wijzigingen in de lijst met verbonden partijen ten opzichte van de begroting 2017 en jaarrekening 2016. Enexis Holding N.V. is met ingang van 2017 geen verbonden partij meer door de afwikkeling van de verkoop en Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen is per 1-1-2017 opgeheven en derhalve ook geen verbonden partij meer. Op basis van intern onderzoek uit 2016 is gebleken dat de Randstedelijke Rekenkamer een 'gemeenschappelijk orgaan' is en geen rechtspersoonlijkheid bezit. Hierdoor is het geen verbonden partij en van deze lijst verwijderd. In 2017 (per 1 juli) is de ontvlechting van het Openbaar Lichaam Nieuw Land Erfgoedcentrum en Stichting Batavialand een feit. Daarbij is de gemeenschappelijke regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land (NLE) omgevormd naar de gemeenschappelijke regeling het Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief (HFA) voor de uitvoering van de archief wettelijke taken.

6.2 Overzicht verbonden partijen

6.2.1 Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.

Naam verbonden partij	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	B.V.
Website	www.omfl.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Bevorderen werkgelegenheid
Bestuurlijke belang (zegenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	J.N.J. Appelma

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	113	113
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Verwachte omvang eigen vermogen	n.n.b.**	n.n.b.
Verwachte omvang vreemd vermogen	n.n.b.	n.n.b.
Verwacht financieel resultaat		-1
Verwacht dividend		0

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

** n.n.b. = nog niet bekend

Aanvullende informatie

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) is destijds door de provincie opgericht en voert op economisch, recreatief toeristisch en sportief vlak activiteiten uit voor de provincie. De provincie is de enige aandeelhouder van de OMFL. Daarnaast is de OMFL aandeelhouder in diverse Flevolandse fondsen, zoals het MKB-fonds en het Technofonds. Met deze fondsen worden Flevolandse bedrijven ondersteund.

Risico's

Een groot deel van het eigen vermogen van de OMFL is belegd in fondsen. Vanuit deze fondsen wordt het Flevolandse MKB ondersteund via aandelen of leningen. Er bestaat het risico dat de bedrijven, waarin wordt geparticipeerd, niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen of failliet gaan.

Beheersmaatregelen

- Vanuit de fondsen worden bedrijven zorgvuldig geselecteerd om de risico's te beperken.
- Vanuit de aandeelhoudersrol houdt de directeur van de OMFL toezicht op de fondsen-BV's.
- De provincie houdt vanuit de aandeelhoudersrol toezicht op de OMFL en daarmee indirect op de fondsen.

6.2.2 OMALA N.V.

Naam verbonden partij	OMALA N.V.
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	N.V.
Website	www.omala.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport
Bestuurlijke belang (zegenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	J. Lodders & J.N.J. Appelman

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	25	25
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	225	225
Verwachte omvang vreemd vermogen	89	89
Verwacht financieel resultaat		7
Verwacht dividend		0

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

OMALA N.V. is de enig beherend vennoot van Ontwikkeling Maatschappij Airport Garden City (AGC). Vanaf 2016 handelen OMALA NV en AGC CV onder de handelsnaam Lelystad Airport Businesspark (LAB). Omdat het luchthavenbesluit is genomen kan Amsterdam Lelystad Airport zich ontwikkelen tot luchthaven voor Low Cost Carriers, zakenvluchten, lesvluchten en onderhoudsvluchten. De aanleg van provinciale infrastructuur en de aansluiting van een halve afslag op de A6 versterken de ruimtelijke positionering van het OMALA-gebied.

Risico's en beheersmaatregelen

Deze deelneming is nauw verbonden met Airport Garden City C.V. (6.2.3). Derhalve zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen voor beide verbonden partijen van toepassing.

Wij onderkennen het risico dat er door de vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit bestaat uit twee onderdelen, namelijk:

- de verkoop van de gronden wordt niet of later gerealiseerd, en
- de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd.

In 2017 is een deel van de gronden reeds verkocht en is een versnelling ingezet van de ontwikkelingswerkzaamheden. Mede daardoor schatten wij de mogelijke financiële impact van het risico voor de provincie laag in. Zie voor een verdere toelichting op het risico en de beheersmaatregelen de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

6.2.3 Airport Garden City C.V.

Naam verbonden partij	Airport Garden City C.V.
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	C.V.
Website	www.omala.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	J. Lodders & J.N.J. Appelman

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	1.000	1.000
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	5.653	3.853
Verwachte omvang eigen vermogen	3.001	3.001
Verwachte omvang vreemd vermogen	18.433	18.433
Verwacht financieel resultaat		0
Verwacht dividend		0

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De beherend vennoot van Airport Garden City C.V. is OMALA N.V. Voor deze partij zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen van toepassing als bij OMALA N.V. welke zijn toegelicht onder 6.2.2.

6.2.4 N.V. Afvalzorg Holding

Naam verbonden partij	N.V. Afvalzorg Holding
Vestigingsplaats	Assendelft
Juridische vorm	N.V.
Website	www.afvalzorg.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	4	4
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	52.278	52.278
Verwachte omvang vreemd vermogen	127.167	127.167
Verwacht financieel resultaat		3.897
Verwacht dividend		125

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Het publiek belang van afvalverwerking en milieuzorg komt voort uit de voormalige nutsbedrijven. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.5 Vitens N.V.

Naam verbonden partij	Vitens N.V.
Vestigingsplaats	Utrecht
Juridische vorm	N.V.
Website	www.vitens.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Drinkwatervoorziening
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	250	250
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	526.300	525.700
Verwachte omvang vreemd vermogen	1.223.800	1.233.900
Verwacht financieel resultaat		13.000
Verwacht dividend		20

* Verwachting op basis van een opgave van Vitens d.d. 18 augustus 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie belang in deze organisatie. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.6 N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Naam verbonden partij	N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten
Vestigingsplaats	Den Haag
Juridische vorm	N.V.
Website	www.bng.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Financiële dienstverlening
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	572	572
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	4.486.000	4.486.000
Verwachte omvang vreemd vermogen	149.514.000	149.514.000
Verwacht financieel resultaat		300.000
Verwacht dividend		60

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De bank is door de Rijksoverheid als de vijfde systeembank van Nederland aangemerkt.

De bankinstelling voldoet aan de hoogste (AAA) tot een na hoogste rating (AA) van drie ratingbureaus (S&P-AAA, Moody's-Aaa en Fitch-AA+). Daarnaast geven de aandelen een goed rendement. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.7 Alliander N.V.

Naam verbonden partij	Alliander N.V.
Vestigingsplaats	Arnhem
Juridische vorm	N.V.
Website	www.alliander.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	201	201
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	3.864.000	3.864.000
Verwachte omvang vreemd vermogen	3.871.000	3.871.000
Verwacht financieel resultaat		106.000
Verwacht dividend		39

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie. Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie Flevoland nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhoudersrisico in verband met het zeer beperkte aandeel in de energiemaatschappij en netwerkbedrijven. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

6.2.8 Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Naam verbonden partij	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling
Website	www.ofgv.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Milieu
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks Bestuur
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	2.015	2.015
Verwachte omvang vreemd vermogen	2.100	2.100
Verwacht financieel resultaat		0

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) voert taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor provincies en gemeenten. Naast de verplichte milieutaken heeft de provincie ook de vergunningverlening-, toezicht en handhavingstaken op een breed terrein van bodem, ontgronding en water ingebracht bij de OFGV. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.9 Het Flevolands Archief

Naam verbonden partij	Openbaar lichaam Het Flevolands Archief
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling
Website	www.hetflevolandsarchief.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Archiefbeheer
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks Bestuur
Betrokken bestuurder	L. Verbeek

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	0	0
Verwachte omvang vreemd vermogen	1.296	1.296
Verwacht financieel resultaat		0

* De gewijzigde Gemeenschappelijk Regeling is per 1 juli 2017 van kracht.

Bedragen x €1.000

Verwachting op basis van concept beginbalans.

Aanvullende informatie

Per 1 juli 2017 is de Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Land Erfgoedcentrum gewijzigd in Gemeenschappelijke Regeling Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief. Het Flevolands Archief beheert de overgebrachte archieven van de gemeenten Dronten, Lelystad, Urk en Zeewolde, het waterschap Zuiderzeeland en de provincie Flevoland.

6.2.10 Interprovinciaal Overleg

Naam verbonden partij	Inter Provinciaal Overleg
Vestigingsplaats	Den Haag
Juridische vorm	Vereniging
Website	www.ipo.nl www.bij12.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Samenwerking en belangenbehartiging
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	1.600	1.600
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	0	0
Verwachte omvang vreemd vermogen	960	840
Verwacht financieel resultaat		0

* prognose op basis van de jaarrekening 2016 en begroting(wijzigingen) 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De provincie loopt geen substantiële risico's. Aan de hand van financiële (jaarrekening en halfjaarlijkse rapportages) en inhoudelijke rapportages (prioritaire IPO-agenda/Bestuurlijke cockpit, Europese prioritaire agenda en Midyear Reviews) wordt de voortgang gevolgd.

6.2.11 Stichting DE-on

Naam verbonden partij	Stichting DE-on
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Stichting
Website	www.deon-flevoland.org
Openbaar belang dat behartigd wordt	Duurzame energievoorziening
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Geen
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	6.500	6.500
Verwachte omvang eigen vermogen	0	0
Verwachte omvang vreemd vermogen	6.776	6.776
Verwacht financieel resultaat		0

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Met Provinciale Staten is afgesproken dat DE-on wordt behandeld als ware het een verbonden partij. DE-on draagt bij aan de ontwikkeling van duurzame energie in Flevoland. Deze bijdrage vindt plaats door het financieren van projecten gericht op zowel besparing en/of het duurzaam opwekken van energie, in die delen van de markt welke zich autonoom onvoldoende ontwikkelen.

Risico's en beheersmaatregelen

Jaarlijks wordt over de inzet gerapporteerd. In de subsidievoorwaarden zijn voorwaarden opgenomen voor het tempo van investeringen. Indien niet aan de voorwaarden is voldaan kan (een deel van) de lening worden teruggevorderd. Om het risico af te dekken dat de lening niet wordt terugbetaald, is binnen de reserve Strategische projecten een bedrag van € 6,5 mln. geormerkt.

6.2.12 Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland

Naam verbonden partij	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	Publiek rechtspersoon op basis van Wet milieubeheer
Website	www.flevoland.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en milieubeheer
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	College vormt Dagelijks- en Algemeen Bestuur
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer & J.N.J. Appelman (Dagelijks Bestuur) Voltallige college (Algemeen Bestuur)

	Verwachting 1-1-2018*	Verwachting 31-12-2018*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	575	324
Verwachte omvang vreemd vermogen	23.439	24.546
Verwacht financieel resultaat		-251

* Verwachting op basis van de jaarrekening 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Financiële risico's

Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn. Dit risico speelt alleen voor de gesloten stortplaats Het Friese Pad.

Beheersmaatregelen

- Bij het bepalen van de hoogte van de jaarlijkse nazorgheffingen betrekken we het beleggingsrendement van het Nazorgfonds.
- Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats.
- We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen.
- De nazorgplannen en rekenmodellen voor de nog niet gesloten stortplaatsen zullen worden geactualiseerd aan de hand van de IPO checklist en het rekenmodel RINAS 4.
- In december 2016 is besloten om de beleggingsmix van de portefeuille van het Nazorgfonds in 2017 te wijzigen, met het doel het rendement over het beleggingsfonds te verbeteren.

7 Grondbeleid

In de provincie wordt grondbeleid ingezet ten behoeve van het realiseren van doelen op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling, infrastructuur, de ecologische hoofdstructuur en de gebiedsontwikkeling van het landelijk gebied. De provincie voert grondbeleid enerzijds als grondeigenaar en grondbeheerder (taakgebonden grondbeleid) en anderzijds als gebiedsontwikkelaar (gebiedsgericht grondbeleid). In beide gevallen is het grondbeleid een instrument om provinciaal beleid te realiseren en geen doel op zich.

Hierbij is het taakgebonden grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op de realisatie van nieuwe, dan wel de aanpassing van bestaande, provinciale infrastructuur en is het gebiedsgerichte grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op het realiseren van provinciale strategische doelen, zoals vastgelegd in het omgevingsplan. Uitgangspunt is dat per ontwikkelingsproject zal worden bezien welk grondbeleidsinstrumentarium daartoe zal worden ingezet.

We hebben ons grondbeleid doorvertaald in verschillende provinciale kaderdocumenten, zoals het Omgevingsplan 2006, het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013 (p-MJP) en aankoopstrategieplannen (ASP's). In de Kadernota Grondbeleid, die op 2 december 2010 is vastgesteld door Provinciale Staten, zijn zowel het bestaande beleid als de volgende beleidsuitgangspunten neergelegd:

- Voor de grondverwerving ten behoeve van infrastructurele werken wordt in samenloop met elke minnelijke onderhandeling tevens een aanvang gemaakt met de administratieve fase van de onteigeningsprocedure. Het definitieve besluit om over te gaan tot onteigenen – dat onderdeel is van de administratieve procedure – wordt pas genomen als het minnelijke traject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.
- Per concreet project of programma de inzet van provinciale middelen ten aanzien van het actieve grondbeleid en daarbij behorende projectmatige aanpak te bepalen. Een voorbeeld hiervan is het programma Nieuwe Natuur, waarvoor in het besluit ten behoeve van een werkbudget voor grondverwerving aanvullende voorwaarden zijn opgenomen voor deze grondhandelingen.

We beschouwen de bouwgrondexploitatie in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van gemeenten en private partijen. Indien het provinciale belang dit vereist kan – met instemming van Provinciale Staten – van dit uitgangspunt worden afgeweken. De provincie participeert in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V., waarin (toekomstig) wel bouwgrondexploitaties plaatsvinden.

Met het provinciale grondbeleid beogen we tegen aanvaardbare prijzen tijdig gronden beschikbaar te krijgen of te laten krijgen voor de realisering van ruimtelijke doelen. Aanvaardbare prijzen zijn in de regel marktconforme prijzen, waarbij we in overleg met andere overheden zodanig opereren dat marktverstoringen (prijsoptdrijving) zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gronden in eigendom

De provincie heeft een beperkte hoeveelheid grond in eigendom ten behoeve van het gebiedsgerichte grondbeleid (niet zijnde ondergrond van infrastructuur en dergelijke). In totaal betreft dit circa 296 hectaren. Deze gronden zijn oorspronkelijk grotendeels aangekocht ten behoeve van het voormalig plangebied OostvaardersWold. De boekwaarde van deze gronden bedroeg op 1-1-2017 totaal € 2 mln. (exclusief voorziening). Deze gronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, bestaande uit de aankoopprijs voor de grond en opstellen vermeerderd met de kosten voor schadeloosstelling en verminderd met ontvangen bijdragen van derden (waaronder rijksbijdragen). Omdat deze gronden zich niet in een transformatieproces bevinden, veelal een (tijdelijke) vaste bestemming kennen en zijn aangekocht ten behoeve van natuurontwikkeling worden deze in de jaarrekening gepresenteerd als Materieel Vast Actief met Maatschappelijk Nut. Aan deze gronden worden na initiële activering (bij aanschaf) geen rente of overige kosten toegerekend.

Inzet gronden

Begin 2013 (Provinciale Staten van 20 maart 2013) heeft de provincie ervoor gekozen om de verbindingsfunctie van het voormalig plangebied OostvaardersWold los te laten. Hiervoor in de plaats is het programma Nieuwe Natuur ingesteld met de opdracht om 'bottom up' in de hele provincie een uitvraag voor alternatieve projecten te organiseren. Op 17 december 2014 heeft Provinciale Staten 22 projectvoorstellen binnen alle Flevolandse gemeentegrenzen gehonoreerd. Gelijktijdig is het tot dan toe geldende moratorium beëindigd. Bij de uitwerking van de gehonoreerde projecten wordt duidelijk op welke wijze deze gronden optimaal kunnen worden ingezet ten einde de beoogde projecten te kunnen realiseren. Met deze informatie is in 2015 en 2016 gewerkt aan het uitwerken van een grondhandelingskader en het opstellen van een grondstrategie. Deze strategie wordt toegepast bij het sluiten van de realisatieovereenkomsten voor de te realiseren projecten teneinde de beoogde programmadoelen optimaal te ondersteunen.

Naast de gronden die in bezit zijn van de provincie, zijn er gronden in het programma ingebracht door terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer en Het Flevo-landschap). Deze gezamenlijk ingebrachte gronden vormen samen de programmagronden die binnen het programma Nieuwe Natuur ingezet worden voor ruiling, verkoop of directe inzet voor de doelstellingen. In 2017 is onder regie van de provincie een grondruiling gerealiseerd waarmee beschikbare programmagronden zijn geruild tegen gronden van het Rijksvastgoedbedrijf. Deze ruiling had geen betrekking op programmagronden die in bezit waren van de provincie. De programmagronden die nog ingezet moeten worden voor de doelstellingen zijn op dit moment in tijdelijke pacht uitgegeven. De pachtinkomsten komen (na aftrek van kosten) ten goede aan het programma Nieuwe Natuur.

Beoogde transacties in 2018

Naar verwachting zullen in 2018 diverse grondtransacties plaatsvinden. Dit betreft onder andere de verkoop van percelen die niet direct kunnen worden ingezet voor de doelstellingen van het programma Nieuwe Natuur omdat deze niet op een plek liggen waar projecten beoogd zijn. Conform eerdere besluitvorming worden de verkoopopbrengsten toegevoegd aan de reserve Nieuwe Natuur zodat daarmee dekking beschikbaar is voor de investeringen in het kader van dit programma.

Daarnaast is de verwachting dat op basis van gesloten realisatieovereenkomsten gronden, die reeds op de juiste plek liggen voor de te realiseren Nieuwe Natuur projecten, zullen worden geleverd aan desbetreffende initiatiefnemers. Ook kunnen programmagronden voor ruiling worden ingezet om daarmee gronden op de juiste locatie te verkrijgen, evenals in 2017.

Gronden die toekomstig (tijdelijk) worden aangekocht ten behoeve van de projecten Nieuwe Natuur worden in principe geactiveerd. Indien vaststaat dat deze gronden worden ingezet voor een specifiek traject zullen deze gronden afgewaardeerd worden naar de waarde op basis van die nieuwe bestemming. Deze afwaardering wordt gedekt uit de voor het programma Nieuwe Natuur beschikbare middelen, omdat daarmee in feite de verwervingsbijdrage voor het betreffende project (deels) gerealiseerd is. Waar sprake is van transacties streeft de provincie binnen de kaders van het programma en de daarmee beoogde doelstellingen naar opbrengstmaximalisatie en beperking van kosten.

Waardering grond

De boekwaarde van de grond bedroeg op 1-1-2017 nog € 2 mln. Omdat onzekerheid bestaat over de terugverdienmogelijkheid van de huidige boekwaarde bij toekomstige inzet of verkoop van de gronden is bij de jaarrekening 2012 een voorziening getroffen, welke € 1,1 mln. bedraagt. Naar verwachting zullen de nog resterende gronden in 2018 volledig worden ingezet.

IV Financiële begroting

1 Overzicht baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten⁹ geeft een totaalinzicht in de financiële consequenties van het voorgenomen beleid. Het saldo van de baten en lasten van de programma's vormt het geraamde saldo exclusief reservemutaties. Vervolgens vinden er toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves plaats, waarna het geraamde resultaat 2018 zichtbaar wordt. De begroting 2018 is in evenwicht.

1.1 Financieel overzicht

1.1.1 Overzicht baten en lasten 2018

Het overzicht van lasten en baten is hieronder weergegeven op programmaniveau voor het begrotingsjaar 2018. De programma's zijn onderverdeeld in programmaonderdelen. Hierop vindt de autorisatie van Provinciale Staten plaats.

Tabel 1.1: Saldo van baten en lasten per programma

	Lasten 2018	Baten 2018	Saldo 2018
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	3.434	-502	2.932
2 Landelijk gebied en natuur	9.378	0	9.378
3 Economie	3.028	0	3.028
4 Cultuur, samenleving en sport	7.021	0	7.021
5 Energie, milieu en klimaat	7.038	-539	6.499
6 Mobiliteit	63.119	-8.254	54.865
7 Gebiedsontwikkeling	19.949	-4.148	15.801
8 Kwaliteit openbaar bestuur	60.709	-159.743	-99.034
Saldo (exclusief reservemutaties)	173.676	-173.186	490
Saldo beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	30.236	-30.726	-490
Geraamd resultaat (inclusief reservemutaties)	203.912	-203.912	0

Bedragen x €1.000

1.1.2 Detaillering baten en lasten in meerjarenperspectief

Tabel 1.2: Saldo van baten en lasten per programma meerjarig

	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.079	2.696	2.932	652	560	560
2 Landelijk gebied en natuur	6.666	9.950	9.378	9.012	8.213	8.213
3 Economie	4.370	5.911	3.028	2.763	2.712	2.560
4 Cultuur, samenleving en sport	9.179	11.626	7.021	6.717	6.506	6.430
5 Energie, milieu en klimaat	5.805	7.143	6.499	6.242	6.232	5.803
6 Mobiliteit	29.538	25.208	54.865	56.165	76.884	49.318
7 Gebiedsontwikkeling	1.290	20.689	15.801	2.763	2.763	1.999
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-110.924	-92.919	-99.034	-97.343	-97.560	-94.506
Saldo (-/- = overschot)	-52.997	-9.695	490	-13.028	6.312	-19.622
Toevoegingen/onttrekkingen reserves	47.265	9.695	-490	13.028	-6.312	19.622
Geraamd resultaat	-5.732	0	0	0	0	0

Bedragen x €1.000

⁹ Door afronding in duizendtallen, kunnen kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

Tabel 1.3: Lasten per programma meerjarig

	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.536	3.208	3.434	1.155	1.063	1.063
2 Landelijk gebied en natuur	6.716	9.951	9.378	9.012	8.213	8.213
3 Economie	4.393	5.911	3.028	2.763	2.712	2.560
4 Cultuur, samenleving en sport	9.226	11.626	7.021	6.717	6.506	6.430
5 Energie, milieu en klimaat	6.535	7.632	7.038	6.731	6.721	6.292
6 Mobiliteit	62.733	58.946	63.119	64.461	85.202	57.659
7 Gebiedsontwikkeling	13.245	24.314	19.949	3.624	3.742	2.978
8 Kwaliteit openbaar bestuur	50.292	62.542	60.709	65.240	67.404	69.516
Lasten	154.676	184.130	173.676	159.703	181.563	154.711
Beoogde toevoegingen reserves	78.935	77.407	30.236	34.066	36.672	35.809
Lasten incl. toevoegingen reserves	233.611	261.538	203.912	193.769	218.235	190.520

Bedragen x €1.000

Tabel 1.4: Baten per programma meerjarig

	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en Waterbeleid	-458	-512	-502	-502	-502	-502
2 Landelijk gebied en natuur	-50	-1	0	0	0	0
3 Economie	-23	0	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	-47	0	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	-730	-489	-539	-489	-489	-489
6 Mobiliteit	-33.194	-33.737	-8.254	-8.296	-8.318	-8.341
7 Gebiedsontwikkeling	-11.956	-3.625	-4.148	-861	-979	-979
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-161.215	-155.461	-159.743	-162.583	-164.965	-164.022
Baten	-207.672	-193.826	-173.186	-172.731	-175.253	-174.333
Beoogde onttrekkingen reserves	-31.670	-67.712	-30.726	-21.037	-42.984	-16.187
Baten incl. onttrekkingen reserves	-239.342	-261.538	-203.912	-193.769	-218.235	-190.520

Bedragen x €1.000

1.1.3 Algemene dekkingsmiddelen

Tabel 1.5: Algemene dekkingsmiddelen (baten)

	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
a. Provinciefonds	-97.932	-83.501	-84.731	-86.997	-88.794	-87.266
b. Opcenten MRB	-51.846	-66.768	-70.068	-70.718	-71.398	-72.078
c. Dividend	-1.266	-221	-221	-221	-221	-221
d. Rente	-4.142	-408	-363	-329	-299	-267
Totaal alg. dekkingsmiddelen	-155.186	-150.898	-155.383	-158.266	-160.712	-159.833

Bedragen x €1.000

a. Provinciefonds

De in deze begroting geraamde uitkeringen voor 2018 en volgende jaren zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2017.

b. Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)

Op grond van de Provinciewet heft de provincie een opslag (opcenten) op de motorrijtuigenbelasting (MRB). Het Rijk stelt hiervoor jaarlijks de maximale hoogte vast. Daarbinnen bepaalt de provincie zelf het tarief. Op grond van het Coalitieakkoord 2015-2019 is er een indexering van 1% op het tarief gehanteerd. De raming voor 2018 is gebaseerd op het voertuigenoverzicht per 1 juli 2017. Op basis daarvan is de raming met ingang van 2018 structureel met € 1,5 mln. verhoogd. Voor de begroting en meerjarenraming wordt voorts verondersteld dat er geen sprake zal zijn van groei of krimp in het voertuigenbestand binnen de provincie. Meer informatie over de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

c. Dividend

De provincie ontvangt jaarlijks dividend als gevolg van een beperkt aandelenbezit. De dividenduitkeringen van het boekjaar 2016 van de verbonden partijen zijn bekend. Voor de jaren 2018-2021 wordt verondersteld dat die gelijk zullen zijn aan de dividenduitkering over voorgaande jaren (exclusief incidentele extra dividenden).

d. Rente (saldo financieringsfunctie)

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit twee componenten:

- *Rente provincie*: dit is rente die de provincie ontvangt op verstrekte leningen uit hoofde van de treasuryfunctie.
- *Overige rentebaten*: dit is de rente die de provincie ontvangt op verstrekte overige langlopende leningen vanuit de publieke taak.

Zie voor meer informatie de paragraaf Financiering.

Tabel 1.6: Saldo financieringsfunctie

	2017	2018	2019	2020	2021
Rente provincie	-175	-151	-126	-102	-78
Overige rentebaten	-233	-212	-203	-197	-190
Totaal rentebaten	-408	-363	-329	-299	-267

Bedragen x €1.000

1.1.4 Kosten van overhead

De provincie Flevoland verantwoordt alle apparaatskosten (personeel en materieel) op het programmaonderdeel 8.5 Bedrijfsvoering. Op grond van het BBV moet in de financiële begroting een overzicht worden opgenomen van de geraamde kosten van de overhead. Dit betreft de totale apparaatskosten na aftrek van het personeel dat direct aan de taakvelden moet worden toegerekend. De provincie hanteert hiervoor de door de commissie BBV vastgestelde definitie. De kosten voor de overhead zijn in tabel 1.7 gespecificeerd.

Tabel 1.7: Geraamde kosten overhead

	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Totaal personeel en organisatie (8.5.1)	33.838	34.596	34.581	34.487	34.460
Af: direct personeel	-16.988	-18.572	-18.564	-18.514	-18.500
Saldo personeel en organisatie indirect	16.850	16.023	16.016	15.973	15.961
Financiën	83	84	84	84	84
Communicatie	101	102	102	102	102
Bestuurlijk-juridische zaken	251	217	217	217	217
Facilitaire zaken en Financiële administratie	7.696	4.297	4.435	4.440	4.426
Informatievoorziening	5.448	3.606	3.784	4.081	3.539
Totale kosten overhead	30.429*	24.330	24.639	24.898	24.329

* De geraamde kosten zijn in 2017 hoger dan gebruikelijk als gevolg van de overname NLE en een inhaalinvestering in de informatievoorziening.

Bedragen x €1.000

Uit de verhouding tussen ingezet personeel op directe taken en op (indirecte) ondersteunende taken wordt de verhouding voor personele overhead berekend (tabel 1.8).

Tabel 1.8: Percentage personele overhead

	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Personele lasten indirect personeel	11.367	12.956	12.950	12.915	12.905
Personele lasten direct personeel	16.988	18.572	18.564	18.514	18.500
% personele overhead	40%	41%	41%	41%	41%

Bedragen x €1.000

1.1.5 Stelposten, Vennootschapsbelasting en onvoorzien

Tabel 1.9: Stelposten

	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
a. Vennootschapsbelasting	50	50	50	50	50
b. Onvoorzien	150	150	150	150	150
c. Overige stelposten	3.825	6.486	10.593	13.546	16.207
Totaal stelposten	4.025	6.686	10.793	13.746	16.407

Bedragen x €1.000

a. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheden onderworpen aan vennootschapsbelasting, indien en voor zover zij ondernemingsactiviteiten uitvoeren en daarmee structurele overschotten behalen. Op basis van de huidige stand van zaken is een impactanalyse opgesteld door Deloitte. De conclusie uit deze analyse is dat Flevoland mogelijk een belastingplichtige activiteit voor de vennootschapsbelasting heeft, namelijk de participatie in Airport Garden City C.V. (OMALA). De definitieve implicaties hiervan worden nog onderzocht. Zolang er onzekerheid bestaat omtrent de hoogte van de mogelijk af te dragen vennootschapsbelasting, is een stelpost opgenomen van € 50.000.

b. Onvoorzien

De post onvoorzien is bedoeld om in de loop van het jaar in te kunnen spelen op onvoorziene omstandigheden en nog enige flexibiliteit in de besteding van middelen te behouden.

c. Overige stelposten

In de Programmabegroting 2018 zijn stelposten opgenomen. Het betreffen schattingen van te verwachten lasten of baten die nog niet aan programma's zijn toegerekend. Hieronder is een overzicht en toelichting opgenomen.

Tabel 1.10: Overige stelposten

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
c1. Nieuw Beleid	5.429	6.450	6.245	5.864
c2. Onzekerheden Perspectiefnota	800	1.200	1.600	2.000
c3. Loon- en prijsontwikkeling	257	2.943	5.701	8.343
Totaal	6.486	10.593	13.546	16.207

Bedragen x €1.000

c1. Nieuw Beleid

De stelpost Nieuw Beleid geeft de begrotingsruimte weer. In de Perspectiefnota (PN) 2017-2021 was een aantal bestedingsdoelen en oormerken ten laste van deze stelpost opgenomen, welke in de Programmabegroting 2018 verwerkt zijn. Tevens waren er in de Perspectiefnota enkele p.m.-posten opgenomen die inmiddels nader geconcretiseerd zijn en in deze begroting eveneens zijn geoormerkt binnen de stelpost Nieuw Beleid.

Bij het opstellen van deze begroting zijn daarnaast enkele ontwikkelingen in het financiële beeld (zie onderdeel 2.1.1) verrekend met de stelpost Nieuw Beleid. Het verloop van de stelpost Nieuw Beleid ten opzichte van het kader van de Perspectiefnota 2017-2021 is onderstaand op hoofdlijnen weergegeven, evenals de nog bestaande oormerken. Een nadere specificatie is opgenomen in paragraaf 2.1.1 (mutaties naar aanleiding van de Programmabegroting 2018) en in bijlage E (mutaties naar aanleiding van de Perspectiefnota 2017-2021).

Tabel 1.11: Stelpost Nieuw Beleid

	2018	2019	2020	2021
Kader vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid bij P-nota	6.574	6.426	7.085	6.115
Effecten Perspectiefnota 2017-2021 op vrije ruimte stelpost	-8.518	-8.349	-5.438	-5.642
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid na verwerking P-nota 2017	-1.944	-1.924	1.647	473
Effecten bijstelling Programmabegroting 2018-2021	2.039	2.089	1.182	2.056
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid Programmabegroting 2018	95	165	2.830	2.529
A. Oormerken Nieuw Beleid n.a.v. P-nota 2017-2021:				
Houtribdijk strand 400m (kap.last investering a € 2 mln.)	0	0	100	100
Flevo branding (onderdeel van perspectief)	400	250	250	250
Energieagenda (perspectief)	3.300	4.000	0	0
Circulaire economie (perspectief)	500	0	0	0
Snel internet landelijk gebied	100	100	0	0
Dierenwelzijn	100	0	0	0
SWUNG (subsidieregeling t/m 2022, totaal € 0,9 mln.)	200	200	200	200
SWUNG (kap.last investering a € 2,7 mln.)	0	0	135	135
Waterloopbos (procesgeld)	85	85	80	0
B. Oormerken Nieuw Beleid overig:				
Nieuw beleid vanaf 2019 P-nota 2017-2021	0	1.000	2.000	2.000
Inzet Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB)	600	600	600	600
Werelderfgoed Schokland	50	50	50	50
Totaal geoormerkt	5.335	6.285	3.415	3.335
Totaalsaldo stelpost Nieuw Beleid Programmabegroting 2018	5.429	6.450	6.245	5.864

Bedragen x € 1.000

c2. Onzekerheden Perspectiefnota

Jaarlijks wordt in de begroting een stelpost Onzekerheden perspectiefnota opgenomen. De reden hiervoor is dat er in de programmabegroting/perspectiefnota rekenkundige aannames worden gedaan, die in de praktijk anders kunnen uitpakken c.q. tot tegenvallers kunnen leiden. Door hiervoor begrotingsruimte te reserveren wordt voorkomen dat dergelijke tegenvallers direct leiden tot een niet sluitende begroting. Het gaat vooral om aannames met betrekking tot de grote inkomstenstromen, zoals provinciefonds en opcenten MRB. Met ingang van 2017 wordt jaarlijks (cumulatief) 0,25% van de begrotingsomvang voor onzekerheden gereserveerd. Dit komt voor 2018 neer op € 0,8 mln. en zo verder oplopend tot € 2,0 mln. in 2021.

c3. Loon- en prijsontwikkeling

In de begroting is een stelpost opgenomen die bedoeld is voor loon- en prijsstijgingen van salarissen voor provinciepersoneel, inkoop van goederen en diensten en het verstrekken van subsidies aan derden. Bij het opstellen van de Programmabegroting 2018 is een deel van de stelpost ingezet om de begroting en meerjarenramingen op het prijspeil 2018 te brengen. Als gevolg van de in 2017 gesloten cao is een bedrag van € 945.000 ingezet voor de ontwikkeling van de salarissen, premies en sociale lasten van het provinciaal personeel. In verband met de verwachte stijging van de pensioenpremies per 1 januari 2018 is op deze stelpost nog een bedrag van € 257.000 begroot. Pas na bekend worden van de definitieve pensioenpremies wordt het benodigde bedrag onttrokken aan deze stelpost en toegevoegd aan het salarishudget. De stelpost is weer op niveau gebracht voor de dekking van kostenstijgingen ten opzichte van 2018 (prijspeil meerjarenraming) van salarissen, goederen en diensten en subsidies. Hiervoor zijn wij uitgegaan van de prijsontwikkelingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan 2017 van het Centraal Planbureau. Het verloop van de stelpost is in tabel 1.12 weergegeven.

Tabel 1.12: Inzet stelpost Loon- & prijsontwikkeling (L&P)

	2018	2019	2020	2021
Kader stelpost Loon- & prijsontwikkeling PN 2017	2.476	4.368	6.262	8.162
Waarvan ingezet in de Programmabegroting (PB) 2018:				
Toekenning aan goederen en diensten budgetten	-554	-527	-502	-482
Toekenning aan subsidiebudgetten	-1.152	-1.088	-1.033	-1.037
Toekenning aan investeringsbudgetten	-177	-224	-188	-213
Toekenning aan salarisbudgetten (cao 2017-2018)	-945	-945	-945	-945
<i>Subtotaal toegekend in de Programmabegroting 2018</i>	<i>-2.828</i>	<i>-2.784</i>	<i>-2.668</i>	<i>-2.677</i>
Saldo stelpost L&P na toekenning aan budgetten	-352	1.584	3.594	5.485
Bijstelling L&P op basis van actuele inzichten	608	1.358	2.108	2.858
Hoogte stelpost Loon- en prijsontwikkeling PB 2018	257	2.943	5.701	8.343

- = afname van de stelpost

Bedragen x € 1.000

1.2 Grondslagen waarop de ramingen zijn gebaseerd

De baten, lasten en financiële positie voor 2018 (en 2019 tot en met 2021) zijn geraamd op basis van de grondslagen in tabel 1.13.

Tabel 1.13: Rekenvariabelen

	2018	2019	2020	2021
Loon- en prijsontwikkelingen (bron: CEP):				
* Goederen en diensten (inkoop)	1,5%	1,6%	1,6%	1,6%
* Subsidies (instellingen) o.b.v. gemiddelden	2,0%	2,1%	2,1%	2,1%
* Salarissen	2,2%	2,4%	2,4%	2,4%
Rente (gemiddelden):				
* Uitzettingen (schatkistbankieren)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
* Uitzettingen (leningen gemeenten)	0,7%	0,7%	0,7%	0,7%
* Uitzettingen (leningen uit publieke taak)	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
Overige:				
* Indexering MRB	1%	1%	1%	1%
* Circulaire provinciefonds	Mei 2017	Mei 2017	Mei 2017	Mei 2017

De loon- en prijsontwikkelingen zijn overgenomen uit het Centraal Economisch Plan 2017 van het Centraal Planbureau. In de meerjarenraming 2019-2021 zijn de ramingen tegen het prijspeil van 2018 opgenomen en is een stelpost opgenomen voor loon- en prijsontwikkelingen in de jaren daarna.

1.3 Incidentele baten en lasten

De provincie is verplicht om in de begroting een meerjarig overzicht van incidentele lasten en baten op te nemen. Daarbij gaat het om baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen (zie toelichting artikel 19 BBV). Onttrekkingen aan en stortingen in reserves hebben een incidenteel karakter, tenzij deze reserves zijn ingesteld om een egaliserende werking te hebben op het gebied van investeringen en reguliere provinciale taken. De reserves die hieronder vallen zijn de egalisatiereserve Activering vervangingsinvesteringen, de reserve Dekking afschrijvingslasten, de egalisatiereserve Mobiliteit, de reserve Beheer en ontwikkeling natuur en de reserve Gladheidsbestrijding. De in onderstaande tabel terug te vinden structurele onttrekkingen aan en stortingen in de reserves zijn dan ook aan deze reserves gerelateerd. Onderstaand is het overzicht voor 2018 opgenomen. Een nadere detaillering van de incidentele baten en lasten, alsmede het meerjaren overzicht, is opgenomen in bijlage D. Op basis van de meerjarenbegroting kan worden geconcludeerd dat deze structureel in evenwicht is.

Tabel 1.14: Incidentele en structurele lasten Begroting 2018

	Incidenteel	Structureel	Totaal
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	2.168	1.266	3.434
2 Landelijk gebied en natuur	1.141	8.237	9.378
3 Economie	314	2.714	3.028
4 Cultuur, samenleving en sport	508	6.514	7.021
5 Energie, milieu en klimaat	61	6.977	7.038
6 Mobiliteit	20	63.099	63.119
7 Gebiedsontwikkeling	7.150	12.799	19.949
8 Kwaliteit openbaar bestuur	1.067	59.642	60.709
Totaal lasten	12.429	161.247	173.676
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	0	-502	-502
2 Landelijk gebied en natuur	0	0	0
3 Economie	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	-50	-489	-539
6 Mobiliteit	0	-8.254	-8.254
7 Gebiedsontwikkeling	-3.541	-607	-4.148
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-178	-159.565	-159.743
Totaal baten	-3.769	-169.417	-173.186
Totaal saldo van lasten en baten	8.660	-8.170	490
Stortingen in reserves	8.327	21.909	30.236
Onttrekkingen uit reserves	-16.384	-14.342	-30.726
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-8.057	7.567	-490
Geraamd resultaat	603	-603	0

Bedragen x €1.000

2 Uiteenzetting financiële positie

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop het financiële begrotingsresultaat 2018 tot stand is gekomen. Het eindresultaat staat in paragraaf 2.1.2. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk meer gedetailleerd ingegaan op een aantal specifieke onderdelen, waaronder hetgeen is voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). Daarnaast bevat dit hoofdstuk eveneens de uitkomst van de financiële diagnose (paragraaf 2.8). Aanvullend op de financiële diagnose zijn de financiële kengetallen weergegeven en toegelicht. Ook treft u aan het slot (paragraaf 2.9) nog een nadere toelichting op de in deze begroting doorgevoerde wijzigingen met betrekking tot de aanpassing van het BBV. Het op grond van het BBV voorgeschreven overzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld is opgenomen in bijlage C.

2.1 Uitgangspunten voor de Programmabegroting 2018

De basis voor de Programmabegroting 2018 is de Perspectiefnota 2017-2021, aangevuld met eventuele effecten van ingediende amendementen tijdens de Algemene Beschouwingen.

Op 10 mei jl. hebben Provinciale Staten de Perspectiefnota 2017-2021 behandeld. Daarbij zijn twee amendementen aangenomen aangaande Kornwerderzand en Krachtige Samenleving (zie bijlage A). Deze amendementen zijn verwerkt in de Programmabegroting 2018. De effecten van de Meicirculaire 2017 (met name de raming voor de provinciefondsuitkering) zijn weergegeven bij onderstaande toelichting op de stelpost Nieuw Beleid.

2.1.1 Nieuwe inzichten 2018-2021

De volgende inzichten zijn nieuw en verwerkt in de begroting.

Beter ramen

Bij het opmaken van de Programmabegroting 2018 is verder uitvoering gegeven aan het 'beter ramen' volgens de denklijnen van de daartoe opgestelde notitie. Beoogd is om onderuitputting van budgetten terug te dringen. Hieronder is uiteengezet hoe daar invulling aan is gegeven:

- Ten aanzien van het p-MIRT 2018-2022 - dat een belangrijke onderlegger van deze begroting vormt - is bezien of er langere uitvoeringsperioden van projecten moeten worden aangehouden om het planningsoptimisme terug te dringen. Daarbij zijn ook de geraamde kasstromen per project per jaar geactualiseerd;
- Ten aanzien van de meerjaren (subsidie)programma's - zoals EFRO en POP3 - is kritisch gekeken naar een realistische inschatting van kasstromen. Op basis van bevoorschottingsschema's en uitvoeringsinformatie van de subsidieontvangers zijn de benodigde budgetten bepaald.
- Ter voorbereiding op de Programmabegroting 2018 en de Zomernota 2017 heeft een doorlichting van de personeelsgerelateerde budgetten (en interne afspraken voor aanwending) plaatsgevonden. Nadat eerder al door budgetanalyses en herschikkingen noodzakelijke formatie-uitbreiding kon worden afgedekt binnen reeds beschikbare budgetten, heeft een aanvullende analyse van budgetrealisatie 2014-2016 geleid tot binnenlijnse budgetaanpassingen (kostenneutraal);
- Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is de lijn uitgezet dat voorstellen tot intensiveringen niet direct leiden tot budgetverhogingen via een bijbehorende begrotingswijziging. De benodigde middelen worden pas in een later stadium (bij zekere mate van concreetheid) aan de begroting toegevoegd. Voor een deel van de voorstellen heeft die uitwerking plaatsgevonden in deze begroting (zie bijlage E).

Met deze ervaringen wordt ook in 2018 verder gewerkt aan het 'beter ramen' en verder terugdringen van onderuitputting.

Begrotingseffecten

In paragraaf 1.1.5 is het verloop van de stelpost Nieuw Beleid weergegeven. Deze stelpost is gewijzigd als gevolg van het (gedeeltelijk) invullen van de voorstellen zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2017-2021 (zie bijlage E) alsmede ontwikkelingen en nieuwe inzichten die zijn ontstaan bij het opstellen van de Programmabegroting 2018 en die van invloed zijn op het financiële perspectief. Dit zijn in de meeste

gevallen inzichten binnen bestaand beleid en van technische aard maar die wel effect hebben op de begrotingsruimte, reserves en voorzieningen en/of opgenomen stelposten. De niet-resultaat neutrale begrotingsmutaties zijn daarbij ten laste of ten gunste van de stelpost Nieuw Beleid gebracht. In onderstaande tabel is op hoofdlijnen weergegeven welke begrotingseffecten zich hebben voorgedaan ten opzichte van de Perspectiefnota 2017-2021. De opgenomen wijzigingen zijn voorzien van een korte toelichting.

Tabel 1.15: Mutaties met effect op de stelpost Nieuw Beleid

	2018	2019	2020	2021
01. Meicirculaire Provinciefonds 2017	-1.911	-2.163	-1.847	481
Effect decentralisatie-uitkeringen c.a.	266	224	224	-3.215
02. Bijstelling stelpost Loon- en prijsontwikkeling	608	1.358	2.108	2.858
03. Effecten MRB a.g.v. toename voertuigbestand 2017	-1.800	-1.950	-2.100	-2.250
subtotaal Algemene Dekkingsmiddelen A	-2.837	-2.531	-1.615	-2.126
04. Actualisatie afschrijvingslasten staat van activa	-94	-84	-74	-563
05. Actualisatie Infra-budgetten aan areaal/tarieven	195	211	211	211
06. Uitwerking Pers.nota 2017-2021: Smart Mobility	0	200	300	300
07. PS-besluit 2017: voorbereiding Omgevingswet	700	0	0	0
08. Coördinator e-Dienstverlening	101	101	101	101
09. Diverse kleine mutaties	-104	15	-105	21
subtotaal overige budgetten B	798	442	433	70
Totaalsaldo mutaties baten en lasten A+B	-2.039	-2.089	-1.182	-2.056
Totale toename stelpost Nieuw Beleid ten opzichte van de Perspectiefnota 2017-2021	2.039	2.089	1.182	2.056

Bedragen x € 1.000

Toelichting majeure wijzigingen

01. Meicirculaire 2017: Accressen en overige ontwikkelingen

De accressen zijn in de Meicirculaire 2017 bijgesteld. Dat leidt tot een hogere uitkering uit het provinciefonds, hetgeen voornamelijk veroorzaakt wordt door de hogere inflatie, die doorwerkt in de rijksbegroting en daarmee in de accressen van het provinciefonds. Naast de mutaties van de accressen zijn er ook enkele mutaties in de decentralisatie-uitkeringen en zijn er aanpassingen doorgevoerd in de algemene uitkering die een relatie hebben met taakmutaties. Per saldo is in de jaren 2018 tot en met 2021 sprake van een toename van de uitkering uit het provinciefonds.

02. Bijstelling stelpost Loon- en prijsontwikkeling

De hoogte van de loon- en prijscompensatie wordt in de provinciale begroting en meerjarenraming gebaseerd op de cijfers uit het laatst verschenen Centraal Economisch Plan (CEP) van het Centraal Planbureau (CPB). Op grond van de aannames in het in maart 2017 verschenen CEP en actuele inzichten, is voor 2018 circa € 0,6 mln. extra nodig, hetgeen met € 0,75 per jaar toeneemt tot € 2,9 mln. in 2021. Dit komt globaal overeen met de extra ruimte in het provinciefonds voor dat jaar.

03. Bijstelling raming MRB

In de Perspectiefnota 2017-2021 was nog geen rekening gehouden met de jaarlijks indexering van 1% MRB voor de extra voertuigen als gevolg van de overname van een leasemaatschappij, hetgeen leidt tot een meeropbrengst van € 150.000 per jaar (cumulerend vanaf 2017). Daarnaast kan op basis van het voertuigenoverzicht per 1 juli 2017 (waarin sprake is van een toename van het aantal voertuigen met ruim 2%) en de ontvangsten in de eerste helft van 2017 de raming structureel worden verhoogd met € 1,5 mln.

04. Actualisatie kapitaallasten

De afschrijvingslasten zijn geactualiseerd aan de hand van de Staat van Activa. Als gevolg van inhaalinvesteringen in ICT zijn er in de Programmabegroting 2017 meerjarig hogere afschrijvingslasten geraamd. Deze hogere afschrijvingslasten komen met ingang van 2021 te vervallen, wat in 2021 tot een voordeel leidt van circa € 0,5 mln. Het voordeel is ten gunste van de stelpost Nieuw Beleid gebracht.

05. Actualisatie (onderhouds)budgetten Infra

Zoals in januari 2014 is besloten in de Koepelnota Integraal Infra Beheerplan worden aanvullende middelen voor beheer en onderhoud toegevoegd wanneer nieuw areaal wordt gerealiseerd. Op basis van het nieuwe areaal in het p-MIRT is de hoogte van het bedrag bepaald. Daarnaast is het budget voor dienstauto's geactualiseerd op basis van tariefswijzigingen.

06. Smart Mobility (nadere uitwerking Perspectiefnota 2017-2021)

Begin 2017 is het actieplan Smart Mobility vastgesteld. In aanvulling op de reeds, via de Perspectiefnota 2017-2021, beschikbaar gestelde middelen (€ 0,5 mln.) is er in deze begroting voor de periode 2019-2021 een aanvullend bedrag van € 0,8 mln. opgenomen voor extra ontwikkelingen op gebied van Smart Mobility. Deze middelen zullen worden ingezet voor de benodigde aanpassingen rondom de luchthaven voor zelfrijdend vervoer, het verkennen van een testcentrum voor zelfrijdend vervoer en Smart Mobility oplossingen rondom (evenementen)verkeer Oostrand, Floriade en het Lelystad Airport Businesspark.

07. Omgevingswet

Om per 1 juli 2018 te kunnen voldoen aan de wettelijke vereisten van de nieuwe Omgevingswet heeft Provinciale Staten bij besluit van 19 juli 2017 totaal € 1.225.000 beschikbaar gesteld voor de transitiekosten van de Omgevingswet ten laste van de stelpost Nieuw Beleid. Hiervan komt € 525.000 ten laste van 2017 en € 700.000 ten laste van 2018.

08. Coördinator e-Dienstverlening

Omdat de provincie Flevoland de komende jaren op grote schaal haar dienstverlening digitaliseert is structurele capaciteit nodig voor de coördinatie en ondersteuning van deze digitale dienstverlening. Daarom wordt de formatie uitgebreid met een coördinator e-Dienstverlening, waarvan de kosten structureel € 101.000 bedragen. Ook nieuwe ontwikkelingen zoals 'open data' en 'data-gedreven sturing' kunnen op deze wijze een plek in de organisatie krijgen.

09. Diverse kleine mutaties

Diverse kleinere mutaties leiden tot het hier genoemde verschil.

2.1.2 Eindbeeld

Op basis van de hiervoor genoemde ontwikkelingen kan worden geconcludeerd dat we een sluitende Programmabegroting 2018 kunnen presenteren. Ook de meerjarenraming 2019-2021 is sluitend. De in de Perspectiefnota 2017-2021 voorgestelde intensiveringen en nieuwe ambities zijn daarbij van dekking voorzien. Daarnaast is binnen de stelpost Nieuw Beleid structureel ruimte gereserveerd voor nieuw beleid vanaf 2019.

2.2 Geprognosticeerde begin- en eindbalans

Op basis van de begrote ontwikkelingen in de investeringen, voorzieningen en reserves is op voorschrift van het BBV onderstaande geprognosticeerde meerjaren balans opgenomen.

Tabel 1.16: Geprognosticeerde balans (meerjarig)

	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Materiele vaste activa	76.281	134.161	158.380	186.987	219.835	244.774
Financiële vaste activa	42.664	40.464	35.264	31.464	27.564	23.644
Vlottende activa	185.291	130.596	95.339	69.318	39.807	32.961
Balanstotaal activa	304.236	305.221	288.983	287.769	287.206	301.379
Algemene reserve	19.732	16.074	16.430	16.786	17.143	17.499
Bestemmingsreserves	194.560	207.913	207.067	219.739	213.070	232.336
Voorzieningen	29.278	29.158	28.120	21.775	24.055	24.092
Vlottende passiva	60.666	52.076	37.366	29.469	32.938	27.452
Balanstotaal passiva	304.236	305.221	288.983	287.769	287.206	301.379

Bedragen x €1.000

Als gevolg van de grote investeringsprojecten in de komende jaren alsmede het gewijzigde BBV neemt de (boek)waarde van de materiële vaste activa sterk toe. De financiële vaste activa neemt af overeenkomstig het aflossingsschema van de desbetreffende leningen. De vlottende activa neemt af, voornamelijk als gevolg van de liquiditeiten die worden ingezet voor de financiering van de investeringen. De reserves kennen een stabiel verloop. De vlottende passiva neemt af als gevolg van de inzet van reeds ontvangen decentralisatie-uitkeringen waarvoor geen nieuwe meer in de plaats komen (bijvoorbeeld omdat de BDU is omgezet naar het provinciefonds).

2.3 Bijdrage EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waarmee gemeenten en provincies werken. Het verschil zit onder meer in een andere behandeling van investeringen, afschrijvingen en voorzieningen. Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. Deze wet moet de begrotingsdiscipline op nationaal en decentraal niveau waarborgen.

Referentiewaarde EMU-saldo

Het toegestane EMU-tekort voor medeoverheden (gemeenten, provincies en waterschappen) wordt de macroreferentiewaarde genoemd en bedraagt in 2017 0,3% van het bruto binnenland product. De doelstelling van het vorige kabinet was om deze referentiewaarde voor 2018 verder terug te brengen naar 0,2%. Met het nieuwe kabinet zullen definitieve afspraken moeten worden gemaakt over de EMU-ruimte voor de medeoverheden in 2018 en verdere jaren en de toepassing van eventuele sancties bij overschrijding van deze referentiewaarde.

Tabel 1.17: EMU-saldo

	Rekening 2016	Ontwerp 2017	2018	2019	2020	2021
exploitatiesaldo voor mutaties reserves (- = tekort)	52.997	30.509	-490	13.028	-6.312	19.622
+ afschrijvingen t.l.v. exploitatie	3.123	3.767	6.344	7.569	8.362	8.446
+ dotaties aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	11.365	12.598	12.604	12.746	11.739	8.750
- investeringen vaste activa	-25.829	-71.599	-40.925	-53.364	-51.939	-36.881
+ bijdragen van derden in investeringen	13.660	21.521	10.362	17.189	10.729	3.496
- betalingen t.l.v. voorzieningen	-7.363	-14.261	-13.642	-19.091	-9.458	-8.713
Bijdrage aan EMU saldo (- =tekortverhogend)	47.953	-17.465	-25.748	-21.923	-36.879	-5.280

Bedragen x €1.000

2.4 Jaarlijks terugkerende arbeidsgelateerde verplichtingen

Het BBV schrijft voor dat inzage wordt gegeven in jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, waarvoor geen voorziening is genomen. Met de invoering van het Individueel Keuze Budget (IKB) in 2015 is deze jaarlijks terugkerende verplichting van het vakantiegeld niet meer aan de orde. De kosten en de uitgaven vallen in hetzelfde begrotingsjaar.

2.5 Investerings in vaste activa

Onderstaande tabel geeft meerjarig inzicht in de boekwaarde op 1 januari van het betreffende jaar.

Tabel 1.18: Boekwaarde vaste activa meerjarig

	2017	2018	2019	2020	2021
Materiële vaste activa					
1. Vaste activa met maatschappelijk nut					
a. Verhardingen (wegen, fietspaden, etc.)	58.249	92.523	117.529	148.798	182.009
b. Kunstwerken (bruggen, sluizen, etc.)	619	486	428	371	313
c. Openbare verlichting	782	657	531	409	303
d. Gronden en terreinen	900	15.620	15.229	14.839	14.449
Totaal vaste activa met maatschappelijk nut	60.550	109.286	133.717	164.416	197.074
2. Vaste activa met economisch nut					
Bedrijfsgebouwen:					
a. Provinciehuis	10.461	13.655	12.879	12.103	11.327
b. Steunpunten	432	396	360	324	288
Technische installaties, automatisering en meubilair	4.735	10.701	11.312	10.044	11.057
Overige materiële vaste activa	103	123	112	100	89
Totaal vaste activa met economisch nut	15.731	24.875	24.663	22.571	22.761
Totaal materiële vaste activa	76.281	134.161	158.380	186.987	219.835
Financiële vaste activa					
Verstrekte langlopende geldleningen	41.498	39.298	34.098	30.298	26.398
Kapitaalverstrekkingen	1.166	1.166	1.166	1.166	1.166
Uitzettingen > 1 jaar e.a.	0	0	0	0	0
Overige uitzettingen > 1 jaar	0	0	0	0	0
Bijdragen aan activa van derden	0	0	0	0	0
Totaal financiële vaste activa	42.664	40.464	35.264	31.464	27.564
Totaal vaste activa	118.945	174.625	193.644	218.451	247.399

Bedragen x € 1.000

De boekwaarde wordt beïnvloed door vermeerderingen en verminderingen. De vermeerderingen bestaan uit de (vervangings-)investerings. De verminderingen bestaan hoofdzakelijk uit afschrijvingen, verkoop van activa (bijvoorbeeld grond) en aflossingen op leningen. De boekwaarde van de activa met maatschappelijk nut loopt sterk op als gevolg het gewijzigde BBV, waardoor bijdragen uit reserves niet meer direct in mindering mogen worden gebracht op de boekwaarde (zie voor een verdere toelichting paragraaf 2.9).

Tabel 1.19: Overzicht per product van (vervangings)investeringen 2018-2021

	Vermeer- deringen 2018	Vermin- deringen 2018	Vermeer- deringen 2019	Vermin- deringen 2019	Vermeer- deringen 2020	Vermin- deringen 2020	Vermeer- deringen 2021	Vermin- deringen 2021
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	24.701	10.362	36.197	17.189	33.054	10.729	26.647	3.496
6.4.1 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	12.928	0	15.443	0	14.569	0	8.384	0
7.3.1 Zuidelijk Flevoland	0	100	0	100	0	0	0	0
7.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	0	1.800	0	400	0	600	0	600
8.1.1 Provinciale Staten	30	0	30	0	30	0	30	0
8.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	0	3.300	0	3.300	0	3.300	0	3.300
8.5.5 Facilitaire zaken en financiële administratie	1.456	0	206	0	19	0	10	0
8.5.6 Informatievoorziening	1.810	0	1.488	0	4.267	0	1.810	0
Afschrijvingslasten	0	6.344	0	7.569	0	8.362	0	8.446
Totaal	40.925	21.906	53.364	28.558	51.939	22.991	36.881	15.842

Bedragen x € 1.000

2.6 Financiering

Gezien de financiële positie van de provincie worden er geen middelen geleend om investeringen mee te financieren. Wel worden overtollige middelen uitgeleend conform het vastgestelde treasurybeleid. In de paragraaf Financiering zijn het beleid en de verwachtingen ten aanzien van renteontwikkeling en liquiditeitenomvang uiteengezet.

2.7 Reserves en voorzieningen

In 2018 dalen de reserves per saldo met circa € 0,5 mln. Tegenover een totale toevoeging van € 30,2 mln. staan onttrekkingen van € 30,7 mln. In 2018 neemt de omvang van de voorzieningen af met € 1,0 mln.

Bij de voorzieningen gaan de vermeerderingen via de exploitatie (lasten in het begrotingsjaar), de verminderingen (bestedingen) gaan rechtstreeks via de voorzieningen en lopen dus niet via de begroting van baten en lasten. Bij het vormen van de voorziening wordt namelijk al de besteding ervan in latere jaren geautoriseerd. De voornaamste toevoegingen en onttrekkingen hangen samen met (de egalisatie van kosten van) het niet jaarlijks onderhoud.

Voor nadere informatie over het doel van de diverse reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage B Overzicht reserves en voorzieningen in deze begroting. Hierin is ook een detaillering van de mutatie per afzonderlijke reserve en voorziening (zie onderstaande tabel) opgenomen. Deze bijlage is gebaseerd op de vigerende nota Reserves en voorzieningen 2015-2019. De aanpassing van de mutaties in de reserve ten opzichte van het kader zijn terug te vinden het programmaonderdeel 8.6 Reserves.

Tabel 1.20: Verloopstaat reserves 2018

Omschrijving	begrote stand 1-1	Storting	Onttrekking	Stand 31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	16.074	356	0	16.430	0
B003 Personele frictiekosten	742	900	-594	1.048	0
B006 Grootchalige kunstprojecten	423	33	0	456	0
B008 Monumentenzorg	486	147	0	633	0
B009 Strategische projecten	38.737	4.561	-5.332	37.966	47.829
B011 Sportaccommodaties c.a.	330	0	0	330	0
B016 Zuiderzeelijngelden	7.466	0	-2.000	5.466	0
B017 Technische bijstand Europa	861	0	0	861	0
B022 Cofinanciering EU-projecten 2007-2013	486	0	0	486	0
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	8.671	0	-2.500	6.171	1.950
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	378	1.000	-338	1.040	0
B026 Infrafonds	7.510	0	0	7.510	0
B027 p-MJP / POP	7.302	430	-1.030	6.702	0
B028 GO-gelden	17	0	0	17	0
B029 Bodem	4.160	0	0	4.160	0
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	481	0	0	481	0
B031 Cofinanciering EU-projecten 2014-2020	2.545	900	-920	2.526	0
B032 Nieuwe Natuur	13.717	0	-3.434	10.283	0
B033 Activering vervangingsinvesteringen	10.316	204	0	10.520	0
B034 Flevokust Haven	7.300	0	-87	7.213	0
B025 Almere 2.0	7.292	4.200	-6.768	4.724	5.950
B036 Jaarlijks onderhoud infrastructuur	512	0	0	512	0
B037 Mobiliteit	48.616	5.142	-6.677	47.081	24.003
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	5.809	850	0	6.659	0
B039 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	3.245	0	0	3.245	0
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.141	0	0	1.141	0
B042 Dekking afschrijvingslasten	22.915	11.514	-897	33.531	0
B043 Economisch programma	6.454	0	-150	6.304	6.100
Totaal Reserves	223.987	30.236	-30.726	223.497	

Bedragen x € 1.000

Tabel 1.21: Verloopstaat voorzieningen 2018

Omschrijving	Begrote stand 1/1	storting	onttrekking	Stand 31/12
V005 Grondwaterbeheer	874	0	0	874
V011 NJO provinciehuis	2.080	465	-420	2.125
V015 Pensioen (oud) leden GS	7.958	305	-130	8.132
V039 Reorganisatie Bedrijfsvoering	1.160	0	0	1.160
V042 NJO Infrastructuur	14.625	11.569	-12.397	13.797
V043 NJO Vestigingen	568	85	-406	247
V044 NJO NLE	427	181	-289	319
V045 Garantstelling personeel NLE	1.466	0	0	1.466
Subtotaal Voorzieningen Passiva	29.158	12.604	-13.642	28.120
V035 Oninbare vorderingen	35	0	0	35
V040 Gronden OVW / Nieuwe Natuur	1.102	0	0	1.102
Subtotaal Voorzieningen Activa	1.137	0	0	1.137
Totaal Voorzieningen	30.295	12.604	-13.642	29.257

Bedragen x € 1.000

Gedelegeerde reserves

Provinciale Staten hebben bij het vaststellen van de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor de reserves Sportaccommodaties c.a., Gladheidsbestrijding, Flevokust Haven, Doorgeschoven activiteiten, Mobiliteit en Personele frictiekosten bij Gedeputeerde Staten neer te leggen. Daarnaast is bij het instellingsbesluit van de reserve Economisch programma besloten deze te delegeren aan Gedeputeerde Staten. De besteding van de gedelegeerde reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die Provinciale Staten daarvoor hebben vastgelegd. De hiermee verband houdende gemandateerde begrotingswijzigingen worden ter kennisneming aan Provinciale Staten aangeboden.

2.8 Financiële diagnose en kengetallen

Financiële diagnose

Wij laten jaarlijks een externe partij (Deloitte) een beoordeling maken van onze financiële positie. Dit is vormgegeven in de vorm van een financiële diagnose (benchmark), die jaarlijks wordt geactualiseerd. In de diagnose wordt een aantal gegevens over de financiële positie van de provincie vergeleken met andere provincies en afgezet tegen algemeen geaccepteerde landelijke normen. De analyse 2017 heeft betrekking op de cijfers uit de jaarrekeningen over 2016 en de programmabegrotingen voor 2017 van alle provincies. De diagnose bestaat uit veel cijfermateriaal, dat is samengevat in een visueel totaaloverzicht dat 16 standardelementen van de financiële positie bevat. Per element is door Deloitte een waardering gegeven, die kan uiteenlopen van zeer ongunstig tot zeer gunstig.

Tabel 1.22: Historisch verloop totaalbeeld Flevoland

Scores	2013	2014	2015	2016	2017
Zeer gunstig	2	2	2	2	2
Gunstig	11	11	11	11	11
Neutraal	3	3	3	3	3
Ongunstig	0	0	0	0	0
Zeer ongunstig	0	0	0	0	0

In zijn algemeenheid is het blijvende oordeel dat Flevoland een goede financiële positie heeft; alle waarderingen zijn neutraal of gunstiger. De waarderingen zijn de laatste jaren ongewijzigd gebleven. Er is wel gemiddeld sprake van lichte verdere verbeteringen op onderdelen van de financiële positie, maar deze worden niet zichtbaar in de waarderingen, omdat ze onvoldoende groot zijn om een overgang naar een hogere waardering te rechtvaardigen.

In onderstaande tabel worden de scores op de benoemde elementen vermeld en kort toegelicht.

Tabel 1.23: Waardering financiële positie

Standaardelement	Waardering	Toelichting
Provinciale opcenten	Gunstig	Het belastingtarief ligt onder het landelijk gemiddelde; additionele bron van weerstandscapaciteit is aanwezig.
Weerstandsvermogen	Gunstig	De weerstandsratio is eind 2016 1,8, zodat de benoemde risico's ruimschoots kunnen worden opgevangen binnen de beschikbare weerstandscapaciteit.
Schuldpositie	Gunstig	Het voordelig verschil tussen bezittingen en schulden is in 2016 verder toegenomen.
Aanwending externe financiering	Zeer gunstig	Er is geen lang vreemd vermogen aangetrokken; de provinciale voorzieningen zijn volledig gefinancierd met eigen vermogen.
Reservepositie	Gunstig	De reservepositie is goed te noemen; het eigen vermogen is in 2016 verder toegenomen.
Verhouding activa / reserves	Gunstig	De reserves zijn hoger dan de boekwaarde van de activa.

Standaardelement	Waardering	Toelichting
Voorzieningen	Neutraal	Er zijn onderhoudsvoorzieningen aanwezig.
Gespaard voor onderhoud	Gunstig	De omvang van de onderhoudsvoorzieningen is relatief hoger dan bij andere provincies.
Garantstellingen	Gunstig	De omvang van de garantiestellingen is beperkt.
Rentelasten	Zeer gunstig	Er is geen lang vreemd vermogen; er zijn geen rentelasten.
Rentelasten eigen financieringsmiddelen	Neutraal	De provincie voegt geen rente toe aan de reserves.
Rente (investeringen en grondexploitatie)	Gunstig	Alle rentelasten zijn in de exploitatie opgenomen.
Grondexploitaties	Gunstig	Er zijn geen risico's door de afwezigheid van actieve grondexploitaties.
Niet in exploitatie genomen gronden	Neutraal	De eigen grondpositie is beperkt en daarmee de kans op risico's of toekomstige voordelen.
Begroting 2017-2020	Gunstig	De begroting is structureel sluitend en er is een toename van het eigen vermogen.
EMU-saldo 2017-2020	Gunstig	In de periode 2017-2020 wordt een relatief beperkt nadelig EMU-saldo voorzien.

Financiële kengetallen BBV

In dit onderdeel worden aanvullende financiële kengetallen weergegeven, zoals voorgeschreven door het BBV. Deze getallen maken inzichtelijk in welke mate de provincie over voldoende financiële ruimte beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Gezien hun karakter maken ze onderdeel uit van de financiële diagnose van de provincie. Deze kengetallen geven immers een indicatie van de financiële positie van de provincie. Vanwege de uniform voorgeschreven berekeningswijze kunnen de waarden desgewenst worden vergeleken met die van andere provincies.

Tabel 1.24: Financiële kengetallen BBV

Kengetal	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	-60%	-41%	-33%	-23%	-4%	-3%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte langlopende leningen	-80%	-61%	-54%	-41%	-20%	-17%
Solvabiliteit	71%	73%	77%	82%	80%	83%
Grondexploitatie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	26%	21%	0%	1%	0%	0%
Opcenten	94%	97%	98%	99%	99%	100%

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte langlopende leningen.

De netto schuldquote van de provincie Flevoland bedraagt naar verwachting 33% negatief in 2018. Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Doordat de provincie geen netto schuld heeft (vorderingen zijn hoger dan schulden), is er een negatief percentage.

Na correctie voor de verstrekte langlopende leningen ligt het percentage op 54%. Wel dient hierbij te worden opgemerkt dat de hoogte van de overlopende passiva (uitstaande schulden) en activa (uitstaande vorderingen) moeilijk te voorspellen is. Daarom is dit kengetal voor een deel gebaseerd op de aanname dat deze posten, rekening houdend met een aantal voorspelbare significante ontwikkelingen (zoals de afbouw van het BDU-saldo), naar verhouding op een gelijk niveau blijven. Het percentage daalt doordat de komende jaren een groot deel van de eigen liquiditeiten wordt ingezet voor de financiering van grootschalige infrastructurele- en investeringsprojecten.

Solvabiliteit

De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter deel van de activa is gefinancierd met eigen middelen. Voor Flevoland stijgt het solvabiliteitspercentage naar 77% (per 31-12-2017). De oorzaak van deze stijging ligt met name in de toename van de bestemmingsreserve voor het dekken van de afschrijvingslasten van de investeringen. Deze (nieuwe) investeringen worden als gevolg van de wijziging in het BBV voor een hoger bedrag op de balans opgenomen dan in het verleden, omdat bijdragen uit reserves niet meer in één keer in mindering gebracht mogen worden. Het balanstotaal stijgt daardoor.

Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. De provincie Flevoland voert zelf geen bouwgrondexploitatie uit. Het kengetal heeft daarom de waarde 0. De gronden van de provincie Flevoland die op de balans staan, zijn overeenkomstig de verslaggevingsregels opgenomen als vaste activa. Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, welke lager is dan de huidige marktwaarde (landbouwgrondprijs).

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel/meerjarig beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten. Stortingen in en onttrekkingen aan reserves zijn in beginsel incidenteel en hebben alleen een structureel karakter, wanneer ze bedoeld zijn om structurele lasten te dekken of wanneer de reserve een egaliserende functie of een financieringsfunctie voor investeringen heeft. De structurele baten en lasten zijn in 2018 en latere jaren in evenwichtig, dat wil zeggen dat structurele lasten gedekt worden uit structurele baten.

Opcenten

Dit kengetal is het percentage opcenten dat de provincie heft ten opzichte van het landelijk gemiddelde percentage. Het geeft aan hoeveel relatieve ruimte de provincie heeft om de inkomsten uit de opcenten te verhogen om de structurele baten te verhogen. Uit het percentage blijkt dat de hoogte van de opcenten van de provincie relatief dicht bij het gemiddelde komt. De belastingdruk wordt nader toegelicht in de paragraaf Lokale heffingen.

2.9 Toelichting wijzigingen BBV

Bij besluit van 5 maart 2016 is het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gewijzigd. De daaruit voortvloeiende wijzigingen zijn reeds verwerkt in de Programmabegroting 2017. Voor een tweetal onderdelen, te weten de verwerking van activa met maatschappelijk nut en de basisset van beleidsindicatoren, heeft in 2017 nog een nadere uitwerking plaatsgevonden welke in de volgende subparagrafen kort wordt toegelicht.

Nadien hebben er geen wijzigingen van het BBV meer plaatsgevonden. Ook zijn er na het opmaken van de Programmabegroting 2017 door de commissie BBV geen notities of richtlijnen gepubliceerd die van invloed zijn op de provinciale begroting voor 2018.

2.9.1 Activa met maatschappelijk nut

Als gevolg van het wijzigingsbesluit van 5 maart 2016 dienen de zogenoemde investeringen met maatschappelijk nut anders te worden verwerkt in de begroting en jaarrekening dan tot en met 2016 gebruikelijk was. In de Programmabegroting 2017 zijn deze nieuwe richtlijnen reeds (op pragmatische wijze) verwerkt, waarbij is aangegeven dat er nog een aparte notitie over investeren en afschrijven zal worden opgesteld naar aanleiding van deze BBV wijziging. Deze notitie is op 25 juli 2017 ter kennisneming aan Provinciale Staten aangeboden.

De daarin opgenomen financieel-technische voorstellen zijn verwerkt in de Zomernota 2017 en de Programmabegroting 2018. Het betreft boekhoud technische aanpassingen met betrekking tot de verwerking en balanswaardering van investeringen (activa). Deze zijn dan ook niet van invloed op de aard en omvang van de investeringen die reeds waren voorzien in bestaande plannen zoals het p-MIRT en het MBVI. Deze wijzigingen zijn resultaatneutraal en daarmee dan ook niet van invloed op het (begrotings-)saldo.

2.9.2 Basisset BBV beleidsindicatoren provincies

Sinds 2016 schrijft het BBV de provincies en gemeenten voor dat zij in de programma's de maatschappelijke effecten die met de verschillende programma's worden beoogd of gerealiseerd, toelichten aan de hand van beleidsindicatoren. Deze beleidsindicatoren worden bij ministeriële regeling vastgesteld. Met deze indicatoren beoogt het BBV de begroting en jaarverslagen beleidsmatiger te maken, zodat staten- en raadsleden op de belangrijke momenten in een beleidscyclus zich een beeld kunnen vormen over behaalde beleidsresultaten en te behalen beleidsresultaten. Daartoe nemen de provincies vanaf de begroting 2018 een set van beleidsindicatoren in de begroting op. De gemeenten hebben dit al bij de begroting 2017 gedaan.

Samen met het Interprovinciaal Overleg (IPO) hebben de provincies een lijst van beleidsindicatoren ontwikkeld en samengesteld die aansluiten bij de provinciale kerntaken. Gestart wordt met een of twee indicatoren per provinciale kerntaak. Regelmatig zal in IPO-verband worden gezien of de set van beleidsindicatoren moet worden aangevuld met andere beleidsindicatoren of anderszins geactualiseerd. Elk van deze indicatoren geeft de stand/hoedanigheid weer van een aspect/kenmerk van die betreffende kerntaak. Deze indicatoren richten zich met name op de 'outcome'. Bij de selectie van indicatoren zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de indicatoren leveren een bijdrage aan de versterking van de horizontale verantwoording aan Provinciale Staten;
- de indicatoren zijn van toepassing op alle provincies en hebben relevantie voor provinciale inspanning op beleidsterreinen;
- de indicatoren zijn gebaseerd op landelijke bronnen waardoor er geen extra informatie uitvraag hoeft te worden gedaan en waarbij alle provincies betrokken zijn;
- er worden bestaande bronnen gebruikt;
- de indicatoren worden regelmatig door de bronnen gepubliceerd.

Ondanks dat de ministeriële regeling nog niet is vastgesteld zijn op basis van interprovinciale afspraken de BBV indicatoren wel alvast opgenomen in de Programmabegroting 2018-2021. Daarbij wordt de informatie gepresenteerd over de afgelopen jaren. Indien de provincie Flevoland voor die specifieke indicator reeds ambities heeft geformuleerd voor de komende jaren, dan is deze informatie als streefindicator weergegeven.

De verplichte BBV-beleidsindicatoren zijn een aanvulling op de eigen provinciale indicatoren en dienen niet ter vervanging daarvan. De eigen provinciale indicatoren stellen de provincie in staat om indicatoren te selecteren die het beste aansluiten bij de specifieke Flevolandse doelen en ambities.

Bijlagen

- A. Aanvaarde moties en amendementen Algemene Beschouwingen 2017
- B. Overzicht reserves en voorzieningen
- C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over taakvelden
- D. Specificatie van incidentele lasten en baten 2018-2021
- E. Perspectiefnota 2017-2021 en stelpost Nieuw Beleid

A. Aanvaarde moties en amendementen Algemene Beschouwingen 2017

Tijdens de Algemene Beschouwingen 2017 in de vergadering van 10 mei 2017 zijn twee amendementen en nul moties aangenomen. Hieronder is de inhoud van de aangenomen amendementen toegelicht.

Amendement A - Verbreding sluizencomplex Kornwerderzand (registratienr. 2075640)

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Wijzigen van het ontwerpbesluit door het navolgende beslispoint toe te voegen: • Additioneel € 1 mln. vrij te maken voor verbreding sluizencomplex Kornwerderzand. Constateernde dat de verbreding van het sluizencomplex bij Kornwerderzand van groot belang is voor de Flevolandse Havenontwikkeling en economische ontwikkeling van (Noord) Flevoland. Overwegende dat de realisatie van deze verbreding afhangt van de financiering door meerdere overheden én overwegende dat meerdere provincies (Friesland, Overijssel en Flevoland) gezamenlijk bereid moeten zijn (voor 1-7-2017) om bij te dragen door middel van cofinanciering EU subsidie regeling benoemen.	Geen	Binnen de reserve Strategische projecten is een bedrag geoormerkt van € 1,5 mln. als bijdrage voor de verbreding van het sluizencomplex Kornwerderzand.

Amendement B - Krachtige samenleving (registratienr. 2075641)

Inhoud	Directe fin. consequenties	Toelichting bij de begroting
Wijzigen van het ontwerpbesluit door de navolgende beslispointen toe te voegen: • € 1,5 mln. te reserveren voor het perspectief Krachtige samenleving, onderdeel van de omgevingsvisie; • dit bedrag samen te stellen uit de eventuele vrijval van middelen transitie Jeugdzorg en vanuit de incidentele vrije ruimte binnen de reserves. Krachtige Samenleving is 1 van de 7 perspectieven van de Omgevingsvisie. In de Perspectiefnota staat dat het resterende bedrag voor de transitie Jeugdhulp wordt geoormerkt voor initiatieven vanuit dit perspectief. De hoogte van dit resterende bedrag is echter nog onduidelijk, omdat financiële consequenties van uitkomsten van de bezwaarschriften hieruit nog worden gedekt. Met dit amendement wordt een bedrag van € 1,5 mln. geborgd.	Geen	Binnen de reserve Strategische projecten is een bedrag geoormerkt van € 1,5 mln. voor het perspectief Krachtige Samenleving. Nadere invulling van dit bedrag vloeit voort uit de uitwerking van dit perspectief.

B. Overzicht reserves en voorzieningen

Reserves																	
2017		2018			2019			2020			2021						
Stand 1-1	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Storting	Onttrek- king	
A001 Algemene reserve	19.732	1.356	-5.015	16.074	0	356	0	16.430	0	356	0	16.786	356	0	17.143	356	0
B003 Personele frictiekosten	866	900	-1.024	742	0	900	-594	1.048	0	900	-443	1.505	900	-337	2.067	900	-337
B006 Grootschalige kunstprojecten	390	33	0	423	0	33	0	456	0	33	0	489	33	0	522	33	0
B008 Monumentenzorg	340	147	0	486	0	147	0	633	0	147	0	780	147	0	926	147	0
B009 Strategische projecten	48.415	8.396	-18.074	38.737	53.259	4.561	-5.332	37.966	47.829	4.561	-5.024	37.502	4.253	-2.617	39.138	1.753	-943
B011 Sportaccommodaties /evenementen	395	/	-65	330	0	0	0	330	0	0	0	330	0	0	330	0	0
B016 Zuiderzeelijngelden	12.364	0	-4.898	7.466	300	0	-2.000	5.466	0	0	-2.000	3.466	0	-2.000	1.466	0	-1.535
B017 Technische bijstand Europa	1.261	0	-400	861	0	0	0	861	0	0	0	861	0	0	861	0	0
B021 Cofinanciering EU-projecten 2007-2013	2.986	0	-2.500	486	0	0	0	486	0	0	0	486	0	0	486	0	0
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	12.568	0	-3.897	8.671	1.950	0	-2.500	6.171	1.950	0	0	6.171	0	0	6.171	0	0
B025 Procesgeld gebiedsontwikkeling	945	1.000	-1.568	378	0	1.000	-338	1.040	0	1.000	0	2.040	1.000	0	3.040	1.000	0
B026 Infratronds	10.667	3.552	-6.710	7.510	0	0	0	7.510	0	0	0	7.510	0	0	7.510	0	0
B027 M-JPJ POP	8.052	430	-1.180	7.302	0	430	-1.030	6.702	0	430	-1.030	6.102	430	-1.030	5.502	430	-1.030
B028 GO-geken	17	0	0	17	0	0	0	17	0	0	0	17	0	0	17	0	0
B029 Bodem	4.672	0	-512	4.160	0	0	0	4.160	0	0	0	4.160	0	0	4.160	0	0
B030 Egalisatie gladheidbestrijding	481	0	0	481	0	0	0	481	0	0	0	481	0	0	481	0	0
B031 Cofinanciering EU-projecten 2014-2020	2.761	900	-1.116	2.545	0	900	-920	2.526	0	900	-918	2.508	900	-912	2.496	900	-901
B032 Nieuwe Natuur	16.257	0	-2.539	13.717	0	0	-3.434	10.283	0	0	0	10.283	0	0	10.283	0	0
B033 Activering vervangingsinvesteringen	8.351	1.966	0	10.316	0	204	0	10.520	0	0	-167	10.353	439	0	10.792	3.046	0
B034 Flexovest Haven	7.300	0	0	7.300	0	0	-87	7.213	0	0	-88	7.126	0	-88	7.037	0	-88
B035 Almere 2.0	10.365	4.200	-7.273	7.292	8.000	4.200	-6.768	4.724	5.950	4.200	0	8.924	4.200	0	13.124	6.700	0
B036 Jaarlijk onderhoud infrastructuur	512	0	0	512	0	0	0	512	0	0	0	512	0	0	512	0	0
B037 Mobiliteit	29.953	18.663	0	48.616	22.284	5.142	-6.677	47.081	24.003	5.140	-9.866	42.354	5.140	-34.475	13.019	2.128	-9.721
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	4.109	3.384	-1.684	5.809	0	850	0	6.659	0	850	0	7.509	850	0	8.359	850	0
B039 Meerjaren aanpak bedrijfsvoering	5.475	0	-2.230	3.245	0	0	0	3.245	0	0	0	3.245	0	0	3.245	0	0
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.354	0	-214	1.141	0	0	0	1.141	0	0	0	1.141	0	0	1.141	0	0
B042 Dekking afschrijvingslasten	0	22.915	0	22.915	0	11.514	-897	33.531	0	15.549	-1.402	47.679	18.025	-1.424	64.280	17.566	-1.631
B043 Economisch programma	3.704	2.900	-150	6.454	6.250	0	-150	6.304	6.100	0	-100	6.204	0	-100	6.104	0	0
Totaal Reserves	214.292	70.742	-61.047	223.987		30.236	-30.726	223.497		34.066	-21.037	236.525	36.672	-42.984	230.213	35.809	-16.187
Voorzieningen																	
Stand 1-1	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Oormerk	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Storting	Onttrek- king	Stand 31/12	Storting	Onttrek- king	
V005 Grondwaterbeheer	874	0	0	874 nvt		0	0	874 nvt		0	0	874	0	0	874	0	0
V011 NJO Provinciehuis	1.927	316	-163	2.080 nvt		465	-420	2.125 nvt		465	-744	1.846	465	-162	2.149	465	-1.000
V015 Pensioen (oud) leden GS	7.653	305	0	7.958 nvt		305	-130	8.132 nvt		305	-130	8.307	305	-130	8.481	305	-130
V035 Oninbare Vorderingen*	35	0	0	35 nvt		0	0	35 nvt		0	0	35	0	0	35	0	0
V039 Reorganisatie bedrijfsvoering	1.205	0	-45	1.160 nvt		0	0	1.160 nvt		0	0	1.160	0	0	1.160	0	0
V040 Gronden OVW / Nieuwe Natuur*	1.102	0	0	1.102 nvt		0	0	1.102 nvt		0	0	1.102	0	0	1.102	0	0
V042 NJO Infrastructuur	16.153	12.247	-13.775	14.625 nvt		11.569	-12.397	13.797 nvt		11.711	-17.762	7.746	10.703	-8.519	9.930	7.714	-7.337
V043 NJO Vestigingen	0	745	-177	568 nvt		85	-406	247 nvt		85	-133	198	85	-297	-14	85	-23
V044 NJO NLE	0	783	-356	427 nvt		181	-289	319 nvt		181	-322	178	181	-350	9	181	-223
V045 Garantstelling personeel NLE	1.466	0	0	1.466 nvt		0	0	1.466 nvt		0	0	1.466	0	0	1.466	0	0
Totaal Voorzieningen	30.415	14.396	-14.516	30.295		12.604	-13.642	29.257		12.746	-19.091	22.912	11.739	-9.458	25.192	8.750	-8.713

*Voorzieningen V035 en V040 worden conform voorschriften BBV in de balans gesaldeerd met de des betreffende activa en derhalve in de balans niet gepresenteerd onder de voorzieningen

Meerjarig verloop reserves en voorzieningen

Eens in de 4 jaar wordt een nota reserves en voorzieningen uitgebracht waarin het beleid wordt uiteengezet. In december 2015 is de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 vastgesteld. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat het saldo van de reserve beschikbaar is voor de in de reserve benoemde bestedingsdoelen. Voor een deel zijn de hierin opgenomen middelen reeds geoormerkt voor specifieke activiteiten. Dit betreft de bestemmingsreserves Strategische projecten (B009), Investeringsimpuls Flevoland-Almere (B024), Almere 2.0 (B035), Mobiliteit (B037) en Economisch Programma (B043). De oormerken zijn nader gespecificeerd in de opgenomen overzichten van de desbetreffende reserves.

Reserves

Algemene reserve (NR: A001)

De Algemene reserve is noodzakelijk om te voorkomen dat bij incidentele tegenvallers ombuigingen op het bestaande beleid nodig zijn. Ook kan de reserve worden benut voor incidentele uitgaven waarvoor geen andere dekking beschikbaar is. Deze reserve wordt gevoed uit rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven en incidentele meevallers.

Voor de Algemene reserve is een ondergrens vastgesteld. Deze bedraagt 5% van de begrotingsomvang voor bestemming; met de begrotingsomvang wordt bedoeld het totaal van de geraamde c.q. verantwoorde lasten in het jaar waarop de ondergrens van toepassing is.

De Algemene reserve maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit van de provincie. De noodzakelijke minimumomvang van de Algemene reserve wordt mede bepaald door het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing toegelicht. Voor deze reserve bestaat geen bestedingsplan. Ultimo 2018 zijn er geen oormerken meer aanwezig binnen de Algemene reserve. In algemene zin geldt daarom dat de Algemene reserve zoals gepresenteerd voor het begrotingsjaar 2018 volledig als 'vrije' ruimte kan worden beschouwd voor de weerstandscapaciteit.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Vrije ruimte
A001 Algemene reserve	16.074	356	-	16.430	16.430
Bij					
Terug storten voorfinanciering kapitaallasten NLE		356			

Personele frictiekosten (NR: B003)

Dit betreft een gedelegeerde reserve waarvoor wij verplichtingen aan mogen gaan, alvorens de begroting te wijzigen. De verplichting dient te passen binnen het bestedingskader. De reserve wordt ingezet voor:

- (tijdelijke) bovenformatieve formatieplaatsen;
- tijdelijke dubbeling van een functie (voor maximaal 3 maanden);
- personele knelpunten;
- vervanging bij langdurige ziekte (langer dan zes maanden);
- complexe personeelsdossiers en / of afvloeiingskosten;
- organisatieontwikkeling;
- kosten voortvloeiend uit reorganisatie bedrijfsvoering.

De onttrekkingen aan de reserve voor de hierboven beschreven doelen zijn deels voorzienbaar (financiële afwikkeling van genomen besluiten) en deels afhankelijk van nieuwe besluitvorming binnen de doelstelling van de reserve.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B003 Personele frictiekosten	742	900	-594	1.048
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Frictiekosten 2018: salaris			-44	
Frictiekosten 2018: WW, WGA en afvloeiingskosten			-250	
Reguliere stelpost frictiekosten 2018			-300	
			-594	

Grootschalige kunstprojecten (NR: B006)

De reserve heeft de volgende doelen:

- onderhoud en beheer van de 7 landschapskunstwerken;
- realisatie van landschapskunstwerken;
- toepassing 1% kunstregeling bij investeringen in infrastructuur, verbouwing, nieuwbouw of aankoop van provinciale gebouwen door de provincie die een bedrag van € 10 mln. te boven gaan.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B006 Grootschalige kunstprojecten	423	33	-	456
Bij				
Reguliere storting		33		

Monumentenzorg (NR: B008)

De reserve heeft tot doel om middelen beschikbaar te hebben om financiële bijdragen toe te kennen voor restauratie en onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten, overeenkomstig het daarvoor vastgestelde beleid.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B008 Monumentenzorg	486	147	-	633
Bij				
Reguliere storting		28		
Decentralisatie-uitkering monumentenzorg		119		
		147		

Strategische projecten (NR: B009)

De reserve is ingesteld om projecten te realiseren / stimuleren die van strategisch belang zijn voor de provincie en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de provincie. Het gaat daarbij doorgaans om majeure projecten die naar hun omvang niet binnen de jaarlijks in de begroting beschikbare middelen kunnen worden opgevangen. Gelet op de omvangrijke bedragen die veelal met het uitvoeren van majeure projecten zijn gemoeid en de noodzaak om tot verdere ontwikkeling van de provincie te komen, is een substantiële reserve de komende jaren noodzakelijk.

Voor een beroep op deze reserve zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- het gaat om – veelal grootschalige – projecten met substantiële effecten, uitstraling en betekenis voor Flevoland;
- op deze reserve wordt geen beroep gedaan op grond van het feit dat bestaande budgetten of andere reserves niet toereikend zijn;
- het gaat niet om onderwerpen die in de reguliere begroting thuishoren omdat zij met een zekere regelmaat voorkomen;
- het gaat om publieke zaken waarvan nadrukkelijk een multipliereffect mag worden verwacht.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	38.737	4.561	-5.332	37.966	-47.829
Bij					
Reguliere storting		1.678			
Korting IFA t.g.v. reserve Strategische projecten		2.575			
Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied		308			
		4.561			
Af					
Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied			-875		
Economisch programma			-50		
Toeristisch recreatieve monumenten			-50		
Cultuurnota			-50		
Middelen voor zwemwaterborden			-10		
Overheveling naar B042 Dekking afschrijvingslasten: Fietspad Grote Trap			-1.200		
Overheveling naar B042 Dekking afschrijvingslasten: MOBLA			-398		
Overheveling naar B042 Dekking afschrijvingslasten: Sted.Ber.Almere (SBA)			-1.205		
Regiefunctie voor de ontsluiting van de luchthaven Lelystad Airport			-20		
Kapitaallasten Innovatiewerkplaats Floriade Werkt!			-65		
Digitalisering Statenwerk			-150		
GLB/POP3			-550		
1 ^e fase Marker Wadden			-400		
Inzet t.b.v. Nieuw Beleid 2015-2018			-42		
Procesgeld Nationaal Park Nieuw Land			-266		
			-5.332		
Oormerken 31-12-2018					
Borgstelling internet buitengebied					-68
Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied					-792
Poorten Nationaal Park Nieuw Land					-3.000
Nota Natuur					-2.000
Spirocan					-1.500
Economisch Programma					-6.600
Stimuleren innovatie en productketens					-1.500
Kredietfaciliteit MKB doorstartfonds					-500
Ondersteuning MKB					-500
Herstructureringsprogramma bedrijven					-329
Economische clusters					-100
Gebiedspromotie & toerisme					-100
Achternvang lening Berechja					-100
Regiegroep techniek en gebiedspromotie					-83
100 jaar Zuiderzeewet					-150
Toer. Recr. Benutting Flevolandse monumenten					-50
Werelderfgoed Schokland					-500
Cultuurnota					-275
Krachtige samenleving					-1.500
Kunstwerk 100 jaar Zuiderzeewet					-300
Waterloopbos					-1.000
Hernieuwbare energie					-500
Duurzaamheid (escrow Jaarrekening 2015)					-71
Zwemwaterborden					-10
Achternvang lening DE-on					-6.495
Fietspadennetwerk					-2.000

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	38.737	4.561	-5.332	37.966	-47.829
Haalbaarheidsonderzoeken mobiliteit					-100
Kornwerderzand					-1.425
Kwaliteitsimpuls OV					-255
Bereikbaarheid Luchthaven (MOBLA)					-536
Stedelijke bereikbaarheid Almere (SBA)					-4.311
Regiefunctie ontsluiting luchthaven					-109
HOV Luchthaven (infrastructuur)					-1.000
Procesgeld Rijksvastgoed Lelystad					-110
Spoorwegennetwerk Flevokust Haven					-3.000
Kapitaallasten Innovatiewerkplaats Floriade Werkt!					-635
Hoornse Hop					-1.000
Markerwadden					-900
Griffie					-100
ICT					-448
Informatietechnologie					-400
GLB/POP3					-2.450
Inzet nieuw beleid					-1.027
Totaal oormerken					-47.829

Het bedrag van geoormerkte gelden is hoger dan de totale reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de geoormerkte gelden over meerdere jaren zullen worden besteed en de komende jaren stortingen in de reserve zijn voorzien, die nog niet in het saldo per 31 december 2018 zijn opgenomen. Rekening houdend met de reeds voorziene stortingen is het saldo van de reserve toereikend om de oormerken te dekken.

Sportaccommodaties/grootschalige sportevenementen (NR: B011)

De reserve ondersteunt de uitvoering van het sportbeleid door bijdragen te verstrekken aan:

- de stimulering van een voor Flevoland toereikend sportvoorzieningenniveau;
- subsidie voor sportaccommodaties met een provinciale of landelijke betekenis;
- grote sportevenementen.

De bestedingsdoelen van de reserve zijn opgenomen in de Sportnota 2013-2016. De uitvoering van de sportnota is opgedragen aan Gedeputeerde Staten. Aanvragen worden getoetst aan de Sportnota. Gedeputeerde Staten heeft in 2016 besloten het sportbeleid tot en met 2018 te verlengen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B011 Sportaccommodaties c.a.	330	-	-	330

Zuiderzeelijngelden (NR: B016)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten tot verbetering en versterking van de bereikbaarheid en economische ontwikkeling van Flevoland, die kunnen worden gezien als compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. De reserve blijft in stand tot de daarmee te realiseren projecten zijn afgerond; daarna kan de reserve worden opgeheven (indicatie 2020). De storting van de nog te ontvangen rijksmiddelen zijn nog niet geraamd, dit vindt plaats op het moment dat deze in de circulaires zijn opgenomen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B016 Zuiderzeelijngelden	7.466	-	-2.000	5.466
Af				
Bijdrage diverse projecten ZZL			-2.000	

Technische bijstand Europa (NR: B017)

Voor de uitvoeringskosten van de Europese programma's zijn, onder de noemer technische bijstand, middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier salariskosten (inclusief overhead), accountantskosten en overige (declarabele) kosten. Deze uitvoeringskosten hebben geen gelijkmatig verloop. Met deze egaliseringsreserve kunnen de schommelingen in de kosten van Technische Bijstand in een verantwoordingsjaar worden opgevangen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	861	-	-	861

Cofinanciering EU-projecten 2007-2013 (NR: B022)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2007-2013 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De programmaperiode is afgelopen, er zal geen cofinanciering voor nieuwe projecten meer worden toegekend. Er wordt nu gewerkt aan het afrekenen van de projecten. Wanneer de projecten zijn afgerekend is het eindsaldo van de reserve bekend. Hierna zal via de reguliere Planning en control cyclus het voorstel worden gedaan om deze reserve op te heffen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B022 Cofinanciering EU-projecten 07-13	486	-	-	486

Investeringsimpuls Flevoland-Almere (NR: B024)

De provincie wil met het IFA in de periode 2007-2020 het volgende realiseren:

- krachtige impulsen voor de ontwikkeling van een uniek stedelijk klimaat in Almere en het versterken van de economische positie van Almere binnen de Noordvleugel van de Randstad.
- impulsen voor ideeën, ondernemingen en mensen, waardoor Almere duurzaam aantrekkelijk blijft en waarbij het gaat om investeringen in de sociale, culturele en economische infrastructuur.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	8.671	-	-2.500	6.171	1.950
Af					
Bijdrage diverse projecten IFA			-2.500		
Oormerken 31-12-2018					
Stichting Thuishaven, risico achtergestelde lening Reedewaard					1.950

Procesgeld en gebiedsontwikkeling (NR: B025)

Voor de uitvoering van de speerpunten is externe deskundigheid nodig, die kan wisselen afhankelijk van de fase waarin het speerpunt zich bevindt. Voor elk speerpunt wordt een bestuursopdracht door Provinciale Staten vastgesteld, waarbij inzicht wordt gegeven in de uitgaven die voor de speerpunten zullen worden gedaan. Vanwege het ongelijkmatig verloop van de uitgaven is een reserve ingesteld; hierdoor wordt het jaarlijks beslag op de begroting geëgaliseerd.

Jaarlijks wordt een bedrag aan de reserve toegevoegd waaruit de proceskosten worden betaald. Niet bestede middelen worden via de reserve meegenomen naar het volgende jaar. Indien in een jaar extra middelen nodig zijn worden deze in eerste instantie uit deze reserve onttrokken.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B025 Procesgeld gebiedsontwikkeling	378	1.000	-338	1.040
Bij				
Reguliere storting		1.000		
Af				
Procesgeld Noordelijk Flevoland			-75	
Procesgeld Amsterdam Lelystad Airport			-113	
Procesgeld Markermeer-IJmeer			-75	
Procesgeld Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland			-75	
			-338	

Infrafonds (NR: B026)

De primaire functie van de reserve Infrafonds was sparen om investeringen in de bereikbaarheid en verkeersveiligheid van de provincie Flevoland (deels) in één keer af te dekken. Als gevolg van een wijziging in 2016 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is een dergelijke eenmalige dekking niet meer toegestaan en worden deze zogenoemde investeringen met maatschappelijk nut sinds 2017 anders verwerkt dan tot en met 2016 gebruikelijk was. Bij de Zomernota 2017 zal het voorstel worden gedaan om deze reserve op te heffen en het resterende saldo toe te voegen aan de reserve Mobiliteit.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B026 Infrafonds	7.510	-	-	7.510

p-MJP/POP (NR: B027)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede cofinancieringsmiddelen voor het p-MJP 2007-2013 en POP3 2014-2020 beschikbaar te houden voor latere jaren. De provinciale cofinanciering voor het programma is gelijkmatig beschikbaar. De feitelijke inzet hiervan wisselt echter van jaar tot jaar. Om die reden is deze egalisatiereserve ingesteld.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B027 p-MJP/POP	7.302	430	-1.030	6.702
Bij				
Reguliere storting provinciale cofinanciering POP3		430		
Af				
Provinciale cofinanciering voor het programma POP3			-430	
Uitvoeringskosten programma POP3			-600	
			-1.030	

GO-gelden (NR: B028)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede GO-gelden beschikbaar te houden voor latere jaren zodat de afspraken uit de cao kunnen worden gerealiseerd. Bij de Zomernota 2017 zal het voorstel worden gedaan om deze reserve op te heffen.

Specificatie ultimo 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B028 GO-gelden	17	-	-	17

Bodem (NR: B029)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten in het kader van het meerjarenprogramma Bodem. Het betreft bodemsaneringen en projecten in het kader van het programma duurzaam gebruik van de ondergrond. Dit ter uitvoering van het met het Rijk afgesloten Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Speedlocaties. In 2015 is een vervolgconvenant Bodem en ondergrond 2016-2020 afgesloten. De voeding vindt plaats uit nog niet bestede van het Rijk (te) ontvangen (decentralisatie-)uitkeringen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B029 Bodem	4.160	-	-	4.160

Egalisatiereserve gladheidbestrijding (NR: B030)

Het doel van deze egalisatiereserve is om voor de korte en langere termijn een flexibelere buffer te creëren om de sterk wisselende inzet (en kosten) ten behoeve van de gladheidbestrijding op te vangen, zonder dat in het reguliere onderhoudsprogramma moet worden ingegrepen. De egalisatiereserve is bij de instelling eenmalig gevoed met € 325.000 uit het rekeningresultaat 2011. Vervolgens vindt voeding plaats uit batige saldi op de begrotingspost gladheidbestrijding in de jaren dat er lage kosten worden gemaakt. Het maximale saldo is € 500.000. Dit betreft een gedelegeerde reserve.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	481	-	-	481

Cofinanciering EU-projecten 2014-2020 (NR: B031)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2014-2020 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten in het kader van het Europese programma 2014-2020. Daarnaast worden eventuele oninbare vorderingen uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese Commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.545	900	-920	2.526
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Operationeel Programma Kansen voor Flevoland 2014-2020			-900	
Interreg V			-20	
			-920	

Nieuwe Natuur (NR: B032)

De in de reserve beschikbare middelen alsmede de in het kader van het voormalig OostvaardersWold verkregen grondposities worden ingezet voor de realisatie van het programma Nieuwe Natuur en de afwikkeling van het voormalig OostvaardersWold. Om het inzicht te verbeteren in de nog beschikbare middelen voor het programma is hiervoor een aparte reserve ingesteld.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B032 Nieuwe natuur	13.717	-	-3.434	10.283
Af				
Saldo programma Nieuwe Natuur 2018			-3.434	

Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen (NR: B033)

Op basis van de Koepelnota integraal infra beheer is een totaal dekkingssysteem gemaakt voor de kosten van infrabeheer (jaarlijks onderhoud, niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen) voor de komende jaren. Daarbij worden de vervangingsinvesteringen geactiveerd, waarbij de kapitaallasten ('de stille lasten') worden gedekt uit het beschikbare budget voor de stille lasten (€ 4,5 mln. per jaar vanaf 2014). Dit betekent dat er in de eerste jaren ruimte binnen het stille lasten budget ontstaat, die in latere jaren nodig is om de oplopende kapitaallasten te dekken. Deze egalisatiereserve is bedoeld om de lasten van het infrabeheer in latere jaren te dekken.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B033 Egalisatiereserve Activering VVI	10.316	204	-	10.520
Bij				
Reguliere storting		204		

Flevokust Haven (NR: B034)

Met het genomen investeringsbesluit Flevokust Haven is besloten om de middelen die binnen de reserve Zuiderzeelijngelden gereserveerd waren voor de ontwikkeling van de buitendijkse haven, in 2015 over te hevelen naar de ingestelde reserve Flevokust Haven. De exploitatieberekening die ten grondslag ligt aan het genomen Investeringsbesluit laat een onrendabele top zien. De met het project gemoeide kosten (inclusief interne rente) zijn hoger dan de te verwachten opbrengsten. De reserve dient ter dekking van deze onrendabele top, zodat het geen (aanvullend) beslag op de algemene middelen legt. In enig jaar optredende exploitatietekorten of waardeverminderingen worden derhalve gedekt uit deze reserve.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B034 Flevokust Haven	7.300	-	-87	7.213
Af				
Dekking exploitatiesaldo Flevokust Haven			-87	

Almere 2.0 (NR: B035)

Het doel van de reserve is om de voor het Fonds Verstedelijking Almere beschikbare provinciale bijdrage beschikbaar te houden totdat deze op basis van gehonoreerde projecten tot besteding komt. Tevens worden de middelen hiermee gescheiden van de afronding van het lopende IFA-programma zodat de omvang van de beschikbare middelen transparant blijft. Bestedingen ten laste van de reserve Almere 2.0 vinden plaats op basis van een door Provinciale Staten vastgesteld jaarprogramma Fonds Verstedelijking Almere (inclusief eventuele tussentijds vastgestelde wijzigingen).

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B035 Almere 2.0	7.292	4.200	-6.768	4.724	5.950
Bij					
Reguliere storting		4.200			
Af					
Bijdrage Fonds Verstedelijking Almere Jaarprogramma 2018			-6.768		
Oormerken 31-12-2018					
Economische making of Floriade					5.950

Het bedrag van geormerkte gelden is hoger dan de totale reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de geormerkte gelden over meerdere jaren zullen worden besteed en de komende jaren stortingen in de reserve zijn voorzien, die nog niet in het saldo per 31 december 2018 zijn opgenomen.

Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: B036)

Door de egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur kunnen overlopende activiteiten in het daaropvolgende jaar worden gedekt. Na afloop van de vierjaarlijkse periode valt het restant van de egalisatiereserve volledig vrij ten gunste van de algemene middelen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B036 Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur	512	-	-	512

Mobiliteit (NR: B037)

De reserve wordt ingezet ter dekking van de kosten voor openbaar vervoer, verkeers- en mobiliteitsmanagement, verkeersveiligheid en infrastructurele projecten. De primaire functie van de reserve is om schommelingen in de inzet van deze middelen te egaliseren en de middelen vanuit de decentralisatie uitkering voor Verkeer & Vervoer beschikbaar te houden. Het instellen van de reserve draagt bij aan het uitvoeren van het coalitieakkoord 2015-2019 dat stelt dat de huidige budgetten voor openbaar vervoer en infrastructuur in stand worden gehouden, ook als de Brede Doeluitkering Verkeer & Vervoer (BDU) is overgeheveld naar het provinciefonds. De bestedingsdoelen zijn identiek aan de bestedingsdoelen van de oude BDU-bestedingen en zijn opgenomen in het p-MIRT. Daarin wordt inzicht gegeven in de specifieke bestedingsdoelen van de middelen. Het betreft een gedelegeerde reserve voor zowel stortingen als onttrekkingen.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B037 Mobiliteit	48.616	5.142	-6.677	47.081	24.003
Bij					
Ontvangen bijdrage inzake AROV		3.012			
Reguliere storting (voormalig storting Infrafonds)		2.130			
		5.142			
Af					
Saldo mobiliteitsprojecten en -budgetten (prog. 6)			-6.677		
Oormerken 31-12-2018					
AROV					17.204
Busbanen					6.799
Totaal oormerken					24.003

Beheer en ontwikkeling natuur (NR: B038)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten en het uitvoeren van beheermaatregelen in het kader van de decentralisatie van het natuurbesluit. De reserve zorgt ervoor dat de verschillen in kasuitgaven tussen de jaren worden geëgaliseerd.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	5.809	850	-	6.659
Bij				
Storting intensiveringsmiddelen natuur		850		

Meerjaren aanpak bedrijfsvoering (NR: B039)

Bij de instelling van de reserve is deze eenmalig met € 6,5 mln. gevoed vanuit de Algemene reserve. Jaarlijks zullen de eventuele overschotten op eenmalige ICT-middelen worden toegevoegd aan de reserve. De reserve wordt ingezet voor de kosten die gemaakt worden voor de Meerjaren aanpak bedrijfsvoering (MAB).

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B039 Meerjaren aanpak bedrijfsvoering	3.245	-	-	3.245

Doorgeschoven activiteiten (NR: B040)

Doel van deze reserve is het overhevelen van niet bestede budgetten voor specifieke activiteiten die over de jaargrens heen schuiven. Tot en met 2015 werd voor dergelijke overhevelingen gebruik gemaakt van de reserve Strategische projecten. Voor meer transparantie en een betere beheersbaarheid is voor de instelling van een aparte reserve gekozen. Het gaat hierbij uitsluitend om doorgeschoven middelen voor activiteiten waarvoor geen specifieke bestemmingsreserves zijn ingesteld. Deze middelen zijn uitsluitend gedurende het volgende begrotingsjaar binnen de reserve beschikbaar en vallen vrij in het rekeningresultaat indien besteding niet tijdig heeft plaatsgevonden. Omdat deze besteding pas geraamd wordt zodra daar concreet zicht op is, hetgeen nu nog niet het geval is, komt deze onttrekking nog niet in het verloopoverzicht tot uitdrukking.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.141	-	-	1.141

Dekking afschrijvingslasten (NR: B042)

De primaire functie van deze reserve is de (extra) afschrijvingslasten te dekken, om deze zodoende te egaliseren en daarmee de exploitatieruimte van de provinciale begroting stabiel te houden. De reserve wordt ingezet ter dekking van de afschrijvingslasten voor investeringen in activa met maatschappelijk nut. De hoogte van de storting is gebaseerd op de in het p-MIRT geraamde investeringsprojecten. De hoogte van de onttrekking uit de reserve is afhankelijk van de afschrijvingslasten, zoals deze jaarlijks voortvloeien uit de staat van activa. Het betreft een gedelegeerde reserve.

Per 1 januari 2017 is het volgens het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) niet meer toegestaan om bijdragen uit het eigen vermogen (reserves) of uit de eigen exploitatie direct in mindering te brengen op het te activeren bedrag van investeringen in maatschappelijk nut. Als gevolg van deze wetwijziging stijgt de hoogte van de te activeren activa aanzienlijk, met als gevolg een toename van de jaarlijkse structurele afschrijvingslasten. Deze hogere structurele lasten kunnen een negatief effect hebben op de beschikbare begrotingsruimte. Om dit effect te voorkomen zijn de (reeds gereserveerde en voorgenomen) bijdragen aan investeringen apart gezet in deze reserve om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Over de gehele looptijd van de activa is het effect budgetneutraal, het betreft een financieel technische wijziging.

Naar aanleiding van het wijzigingsbesluit BBV is eveneens besloten om activa met een maatschappelijk nut vanaf 2017 lineair af te schrijven in plaats van annuïtair. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdelijk hoger dan voorheen. Deze (tijdelijke) extra kapitaallasten worden eveneens gedekt (geëgaliseerd) uit deze reserve. Over de gehele looptijd van de activa is ook dit effect budgetneutraal, het betreft een financieel technische wijziging.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B041 Dekking afschrijvingslasten	22.915	11.515	-897	33.531
Bij				
Uit reserve Strategische projecten (Grote trap, MOBLA en SBA)		2.803		
Uit Mobiliteit (projecten t.l.v. mobiliteitsbudget Provinciefonds)		6.838		
Uit Mobiliteit (projecten t.l.v. voormalige Infrafonds)		1.468		
Reguliere storting Natuurvriendelijke oevers		406		
		11.515		
Af				
Dekking (extra) kapitaallasten maatschappelijk nut			-897	

Economisch Programma (NR: B043)

Doel van deze reserve is een duidelijk label geven aan de middelen voor het Economisch Programma. Daarnaast wordt de onvoorspelbaarheid van inzet van middelen opgevangen door de middelen niet direct actief op de programmabegroting te zetten. Deze reserve is gedelegeerd aan Gedeputeerde Staten. Op basis van doelbereik en voortgang kan met behoud van snelheid uit deze reserve geput worden.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B043 reserve Economisch Programma	6.454	-	-150	6.304	6.100
Af					
Human Capital agenda			-150		
Oormerken 31-12-2018					
Human Capital agenda					1.200
Voucherregeling bedrijfsscholingsscan					200
Voucher kennis & expertise					2.000
Versterking economisch vestigingsklimaat Lelystad Airport Businesspark					2.900
Totaal oormerken					6.100

Voorzieningen**Grondwaterbeheer (NR: V005)**

De voorziening is bestemd voor het egaliseren van jaarlijkse verschillen tussen uitgaven wegens grondwaterbeheer (inclusief schadevergoedingen) en inkomsten uit de grondwaterheffing. De bestedingsdoelen van de grondwaterheffing vloeien voort uit de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet), artikel 7.7. De doelen zijn maatregelen om nadelige effecten van grondwateronttrekkingen te compenseren, onderzoeken ten behoeve van het grondwaterbeleid, het grondwaterregister en schade in verband met onttrekkingen. Ook het met deze taken belaste personeel kan betaald worden uit de grondwaterheffing. Besteding aan andere doelen is niet toegestaan. De voorziening wordt gevoed uit de opbrengsten van de grondwaterheffing, voor zover die niet in het jaar van ontvangst zijn besteed.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V005 Grondwaterbeheer	874	-	-	874

Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis (NR: V011)

De voorziening is bedoeld om het Provinciehuis inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat bij de Perspectiefnota 2017-2021 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V011 NJO provinciehuis	2.080	465	-420	2.125
Bij:				
reguliere storting		465		
Af:				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-420	

Niet jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: V042)

De voorziening is bedoeld om het provinciaal wegen- en vaarwegennet voor een lange periode in stand te houden; daarvoor is periodiek groot onderhoud nodig. Op basis van inspecties en rekening houdend met de aspecten bereikbaarheid, verkeersveiligheid en staat van onderhoud worden meerjaren onderhoudsprogramma's opgesteld. Op basis hiervan wordt de jaarlijkse dotatie en onttrekking bepaald. De meerjaren onderhoudsprogramma's worden één maal per vijf jaar aangeboden aan Provinciale Staten. De uitwerking vindt plaats in het jaarlijks op te stellen Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI).

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V042 NJO infrastructuur	14.625	11.569	-12.397	13.797
Bij:				
reguliere storting		11.569		
Af:				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsprogramma's			-12.397	

Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen (NR: V043)

De voorziening is bedoeld om de Vestigingen (voorheen: Steunpunten) en de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat bij de Perspectiefnota 2017-2021 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2018-2021.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V043 NJO Vestigingen	568	85	-406	247
Bij				
reguliere storting		85		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-406	

Niet jaarlijks onderhoud NLE (NR: V044)

De voorziening is bedoeld om het deel van het vastgoed dat voorheen in eigendom was van Nieuw Land Erfgoedcentrum, en sinds 2017 in eigendom van de provincie Flevoland is, inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Omdat het eigendom per 2017 is overgegaan, zal naar verwachting medio 2021 een nieuw plan worden voorgelegd voor de volgende periode (2022-2025).

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V044 NJO NLE	427	181	-289	319
Bij				
reguliere storting		181		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-289	

Pensioenen (oud) leden GS (NR: V015)

Uit de voorziening worden de pensioenaanspraken van voormalige gedeputeerden betaald. De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld door een externe partner, Loyalit Maatwerk Administraties. Hiervoor worden de volgende recente actuariële grondslagen gehanteerd:

- ervaringscijfers sterftekansen ABP, inclusief kostenopslag;

- rekenrente van DNB;
- overlevingskansen: prognosetafels ABP met CBS;
- pensioenrichtleeftijd (thans 67 jaar);
- contante waarde voor het nabestaandenpensioen.

Daarnaast worden de berekeningen aangepast op basis van informatie over neveninkomsten van de betreffende pensioengerechtigden.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V015 Pensioenen (oud) leden GS	7.958	305	-130	8.132
Bij				
reguliere storting		305		
Af				
Pensioenbetalingen (oud) leden GS			-130	

Oninbare vorderingen (NR: V035)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat vorderingen oninbaar zijn.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V035 Oninbare vorderingen	35	-	-	35

Reorganisatie bedrijfsvoering (NR: V039)

De ambities ten aanzien van de bedrijfsvoering zijn verwoord in een visiedocument. Met dit document als uitgangspunt is een businesscase opgesteld. Aan de hand van deze businesscase is een halvering van het aantal ondersteunende afdelingen naar 3 afdelingen en een inkringing van de formatie met 26 fte's gerealiseerd. Dit leidt er toe dat er vanaf 2017 een structurele besparing van € 2,6 mln. is bereikt. Om dat op een zorgvuldige manier te doen, zullen incidentele proces- en frictiekosten moeten worden gemaakt. Daarvoor is deze voorziening gevormd.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V039 Reorganisatie bedrijfsvoering	1.160	-	-	1.160

Gronden OostvaardersWold / Nieuwe Natuur (NR: V040)

De voorziening is gevormd om het risico af te dekken dat de geactiveerde gronden OostvaardersWold met verlies (verkoopprijs lager dan de boekwaarde) worden afgestoten.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V040 Gronden OVW / Nieuwe Natuur	1.102	-	-	1.102

Garantstelling personeel NLE (NR: V045)

Deze voorziening is gevormd voor het provinciale aandeel in de garantstelling van de gemeenschappelijke regeling (GR) NLE voor het NLE-personeel na de overgang van dat personeel naar Batavialand. Er wordt alleen een beroep gedaan op de garantstelling in het geval dat Batavialand failliet gaat. Het aandeel van de provincie Flevoland in de garantstelling is conform het in de GR vastgestelde percentage van verdeling van de bijdragen van de GR-deelnemers bij tekorten, zoals vastgelegd in de bijlage bij de tekst van de gemeenschappelijke regeling uit 2004.

Specificatie Begroting 2018

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V045 Garantstelling personeel NLE	1.466	-	-	1.466

C. Specificatie van de verdeling van de lasten en baten over de taakvelden.

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid				
3.3 Kwantiteit grondwater	439	439	438	438
3.9 Water, overige baten en lasten	699	585	492	492
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	826	826	825	825
8.1 Ruimtelijke ordening	3.552	1.385	1.382	1.381
8.2 Volkshuisvesting	48	48	48	48
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	5.564	3.283	3.185	3.184
2 Landelijk gebied en natuur				
5.2 Beheer natuurgebieden	8.712	8.712	8.687	8.686
5.3 Beheer flora en fauna	252	252	252	252
5.9 Natuur, overige baten en lasten	290	24	23	23
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	966	866	90	90
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	10.220	9.853	9.052	9.052
3 Economie				
6.3 Kennis en innovatie	709	546	546	520
6.4 Recreatie en toerisme	623	521	470	470
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	2.678	2.677	2.675	2.548
Totaal 3 Economie	4.010	3.745	3.691	3.538
4 Cultuur, samenleving en sport				
7.1 Cultuur	4.532	4.228	3.991	3.991
7.2 Maatschappij	2.136	2.136	2.136	2.136
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	739	739	764	688
0.6 Overhead	174	174	174	174
Totaal 4 Cultuur, samenleving en sport	7.582	7.278	7.066	6.989
5 Energie, milieu en klimaat				
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	10	10	10	10
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	11	11	0	0
4.1 Bodembescherming	455	404	403	85
4.4 Vergunningverlening en handhaving	4.724	4.724	4.724	4.723
4.6 Duurzaamheid	1.093	1.093	1.092	1.006
4.9 Milieu, overige baten en lasten	860	860	860	859
5.2 Beheer natuurgebieden	357	357	357	357
5.9 Natuur, overige baten en lasten	368	368	367	367
7.1 Cultuur	31	31	31	6
8.1 Ruimtelijke ordening	375	120	119	119
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	8.284	7.977	7.963	7.533
6 Mobiliteit				
2.1 Landwegen	32.102	32.311	52.353	24.144
2.2 Waterwegen	3.199	3.522	3.907	4.272
2.3 Openbaar vervoer	33.531	34.462	34.782	35.078
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	1.919	1.794	1.767	1.766
Totaal 6 Mobiliteit	70.751	72.089	92.810	65.261
7 Gebiedsontwikkeling				
5.1 Natuurontwikkeling	7.197	475	475	474
5.9 Natuur, overige baten en lasten	0	0	0	0
6.2 Logistiek	775	775	775	775
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	13.414	3.808	3.924	3.158

Lasten per programma naar taakveld (incl. directe personele lasten)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
8.3 Stedelijke vernieuwing	41	41	41	41
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	21.426	5.100	5.214	4.449
8 Kwaliteit openbaar bestuur	0	0	0	0
0.1 Uitkering provinciefonds	0	0	0	0
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	0	0	0	0
0.3 Geldleningen en uitzettingen	199	199	199	198
0.4 Deelnemingen	0	0	0	0
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	6.636	10.743	13.696	16.357
0.7 Vennootschapsbelasting	50	50	50	50
0.8 Mutaties reserves	30.236	34.066	36.672	35.809
1.1 Provinciale Staten	2.277	2.428	2.098	2.128
1.2 Gedeputeerde Staten	1.725	1.758	1.755	1.755
1.3 Kabinetszaken	2	2	2	2
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	35	35	35	35
1.6 Openbare orde en veiligheid	159	159	159	158
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.260	1.243	1.195	1.195
3.9 Water, overige baten en lasten	773	773	222	222
4.4 Vergunningverlening en handhaving	4	4	4	4
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.215	1.215	1.215	1.215
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.338	1.338	1.337	1.337
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	2.559	2.557	2.481	2.483
0.6 Overhead	27.610	27.876	28.135	27.567
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	76.076	84.444	89.255	90.515
Totaal Lasten	203.912	193.769	218.236	190.520
Baten per programma naar taakveld	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid				
3.3 Kwantiteit grondwater	-470	-470	-470	-470
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	-32	-32	-32	-32
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	-502	-502	-502	-502
2 Landelijk gebied en natuur				
5.2 Beheer natuurgebieden	0	0	0	0
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat				
4.1 Bodembescherming	-50	0	0	0
4.9 Milieu, overige baten en lasten	-489	-489	-489	-489
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	-539	-489	-489	-489
6 Mobiliteit				
2.1 Landwegen	-391	-391	-391	-391
2.2 Waterwegen	-83	-83	-83	-83
2.3 Openbaar vervoer	-7.780	-7.822	-7.844	-7.866
Totaal 6 Mobiliteit	-8.254	-8.296	-8.318	-8.341
7 Gebiedsontwikkeling				
5.1 Natuurontwikkeling	-3.416	-129	-129	-129
6.2 Logistiek	-357	-357	-357	-357
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	-375	-375	-493	-493
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	-4.148	-861	-979	-979
8 Kwaliteit openbaar bestuur				
0.1 Uitkering provinciefonds	-84.731	-86.997	-88.794	-87.266
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-70.068	-70.718	-71.398	-72.078

Baten per programma naar taakveld	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
0.3 Geldleningen en uitzettingen	-363	-329	-299	-267
0.4 Deelnemingen	-221	-221	-221	-221
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	-1.022	-1.022	-1.022	-1.022
0.8 Mutaties reserves	-30.726	-21.037	-42.984	-16.187
1.2 Gedeputeerde Staten	-27	-27	-27	-27
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	-1.053	-1.054	-988	-925
0.6 Overhead	-2.258	-2.215	-2.216	-2.216
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	-190.469	-183.620	-207.948	-180.209
Totaal Baten	-203.912	-193.769	-218.236	-190.520

Bedragen x € 1.000

D. Specificatie van incidentele lasten en baten 2018-2021

D1. Meerjarig overzicht incidentele en structurele lasten en baten

Incidentele en structurele lasten en baten begroting 2018 en 2019

	incidenteel	structureel	Totaal 2018	incidenteel	structureel	Totaal 2019
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	2.168	1.266	3.434	0	1.155	1.155
2 Landelijk gebied en natuur	1.141	8.237	9.378	775	8.237	9.012
3 Economie	314	2.714	3.028	153	2.611	2.763
4 Cultuur, samenleving en sport	508	6.514	7.021	204	6.513	6.717
5 Energie, milieu en klimaat	61	6.977	7.038	10	6.721	6.731
6 Mobiliteit	20	63.099	63.119	0	64.461	64.461
7 Gebiedsontwikkeling	7.150	12.799	19.949	422	3.202	3.624
8 Kwaliteit openbaar bestuur	1.067	59.642	60.709	1.105	64.135	65.240
Totaal lasten	12.429	161.247	173.676	2.668	157.035	159.703
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	0	-502	-502	0	-502	-502
2 Landelijk gebied en natuur	0	0	0	0	0	0
3 Economie	0	0	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	-50	-489	-539	0	-489	-489
6 Mobiliteit	0	-8.254	-8.254	0	-8.296	-8.296
7 Gebiedsontwikkeling	-3.541	-607	-4.148	-325	-536	-861
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-178	-159.565	-159.743	-136	-162.448	-162.583
Totaal baten	-3.769	-169.417	-173.186	-461	-172.271	-172.732
Totaal saldo van lasten en baten	8.660	-8.170	490	2.208	-15.236	-13.028
Stortingen in reserves	8.327	21.909	30.236	8.327	25.739	34.066
Onttrekkingen uit reserves	-16.384	-14.342	-30.726	-9.602	-11.435	-21.037
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-8.057	7.567	-490	-1.276	14.305	13.028
Geraamd resultaat	603	-603	0	932	-932	0

Bedragen x € 1.000

Incidentele en structurele lasten en baten begroting 2020 en 2021

	incidenteel	structureel	Totaal 2020	incidenteel	structureel	Totaal 2021
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	0	1.063	1.063	0	1.063	1.063
2 Landelijk gebied en natuur	0	8.213	8.213	0	8.213	8.213
3 Economie	102	2.611	2.712	0	2.560	2.560
4 Cultuur, samenleving en sport	76	6.430	6.506	0	6.430	6.430
5 Energie, milieu en klimaat	0	6.721	6.721	0	6.292	6.292
6 Mobiliteit	23.227	61.975	85.202	0	57.659	57.659
7 Gebiedsontwikkeling	539	3.203	3.742	539	2.439	2.978
8 Kwaliteit openbaar bestuur	99	67.305	67.404	22	69.494	69.516
Totaal lasten	24.043	157.522	181.565	561	154.150	154.711
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	0	-502	-502	0	-502	-502
2 Landelijk gebied en natuur	0	0	0	0	0	0
3 Economie	0	0	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	0	-489	-489	0	-489	-489
6 Mobiliteit	0	-8.318	-8.318	0	-8.341	-8.341
7 Gebiedsontwikkeling	-443	-536	-979	-443	-536	-979
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-70	-164.894	-164.965	-7	-164.015	-164.022
Totaal baten	-513	-174.740	-175.253	-449	-173.883	-174.332
Totaal saldo van lasten en baten	23.530	-17.218	6.312	111	-19.733	-19.622
Stortingen in reserves	8.019	28.653	36.672	5.519	30.290	35.809
Ottrekkingen uit reserves	-30.313	-12.671	-42.984	-4.835	-11.352	-16.187
Saldo van stortingen en ottrekkingen reserves	-22.294	15.982	-6.312	683	18.939	19.622
Geraamd resultaat	1.236	-1.236	0	795	-794	0

Bedragen x € 1.000

D2. Meerjarig detailoverzicht incidentele baten en lasten

Programma- onderdeel	Omschrijving incidentele lasten	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	11 Actualisatie/uitwerken omgevingsplan	1.105	0	0	0
	12 Overheidsparticipatie	52	0	0	0
	13 Omgevingswet	1.011	0	0	0
	Totaal 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	2.168	0	0	0
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	11 Beleidsontwikkeling landelijk gebied*	875	775	0	0
	Totaal 2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	875	775	0	0
2.2 Natuur en landschap	23 Nationaal Park Oostvaardersplassen	266	0	0	0
	Totaal 2.2 Natuur en landschap	266	0	0	0
3.1 Ondernemer- schap en groei	29 Human Capital agenda	263	102	102	0
	Totaal 3.1 Ondernemerschap en groei	263	102	102	0
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	15 Recreatieve benutting van monumenten	51	51	0	0
	Totaal 3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	51	51	0	0
4.1 Cultuur	23 100 jaar Zuiderzeewet	152	0	0	0
	23 Landschapskunstwerk	305	0	0	0
	25 Cultureel evenement	0	153	0	0
	25 Langetermijnvisie erfgoed	51	51	76	0
	Totaal 4.1 Cultuur	508	204	76	0
5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	11 PUL	10	10	0	0
	Totaal 5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	10	10	0	0
5.2 Energie en klimaat	15 Bodem	51	0	0	0
	Totaal 5.2 Energie en klimaat	51	0	0	0
6.2 Mobiliteit	12 Voorverkenningen infrafonds	20	0	0	0
	Totaal 6.2 Mobiliteit	20	0	0	0
6.3 Provinciale infrastructuur	17 Actieplan Regionaal OV	0	0	23.227	0
	Totaal 6.3 Provinciale infrastructuur	0	0	23.227	0
7.1 Noordelijk Flevoland	13 Servicehaven Noordelijk Flevoland	75	0	0	0
	Totaal 7.1 Noordelijk Flevoland	75	0	0	0
7.3 Zuidelijk Flevoland	14 Floriade Werkt!*	325	325	443	443
	Totaal 7.3 Zuidelijk Flevoland	325	325	443	443
7.4 Nieuwe Natuur	11 Procesgeld Nieuwe Natuur*	250	97	97	97
	12 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	6.500	0	0	0
	Totaal 7.4 Nieuwe Natuur	6.750	97	97	97
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	11 Interreg V	54	41	5	8
	15 OP West 2014-2020	200	304	0	0
	18 Samenwerking Flevolandse Gemeenten	16	16	0	0
	27 Top-up waterprogramma	550	550	0	0
	Totaal 8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	820	910	5	8
8.4 Onvoorzien en stelposten	13 Stelpost Nieuw Beleid	85	85	80	0
	Totaal 8.4 Onvoorzien en stelposten	85	85	80	0
8.5 Bedrijfsvoering	19 Kosten ex werknemers	162	110	13	13
	Totaal 8.5 Bedrijfsvoering	162	110	13	13
8.6 Reserves **	11 Algemene reserve	356	356	356	356
	12 Personele frictiekosten	900	900	900	900
	13 Grootchalige kunstprojecten	33	33	33	33
	14 Monumentenzorg	147	147	147	147
	15 Strategische projecten	4.561	4.561	4.253	1.753
	20 Procesgeld gebiedsontwikkeling	1.000	1.000	1.000	1.000
	22 p-MJP/POP	430	430	430	430
	24 Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	900	900	900
	Totaal 8.6 Reserves	8.327	8.327	8.019	5.519
	Totale lasten	20.755	10.995	32.062	6.079

Programma- onderdeel	Omschrijving incidentele baten	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
5.2 Energie en klimaat	15 Bodem	-50	0	0	0
	Totaal 5.2 Energie en klimaat	-50	0	0	0
7.3 Zuidelijk Flevoland	14 Floriade Werkt!*	-325	-325	-443	-443
	Totaal 7.3 Zuidelijk Flevoland	-325	-325	-443	-443
7.4 Nieuwe Natuur	12 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	-3.216	0	0	0
	Totaal 7.4 Nieuwe Natuur	-3.216	0	0	0
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	11 Interreg V	-111	-100	-70	-7
	15 OP West 2014-2020	-23	-36	0	0
	Totaal 8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	-135	-136	-70	-7
8.5 Bedrijfsvoering	07 Reorganisatie Bedrijfsvoering	-43	0	0	0
	Totaal 8.5 Bedrijfsvoering	-43	0	0	0
8.6 Reserves**	12 Personele frictiekosten	-594	-443	-337	-337
	15 Strategische projecten	-5.332	-5.024	-2.617	-943
	16 Zuiderzeelijngelden	-2.000	-2.000	-2.000	-1.535
	19 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	-2.500	0	0	0
	20 Procesgelden gebiedsontwikkeling	-338	0	0	0
	22 p-MJP/POP	-1.030	-1.030	-1.030	-1.030
	24 Cofinanciering EU-projecten 14-20	-920	-918	-912	-901
	26 Nieuwe Natuur	-3.434	0	0	0
	27 Flevokust Haven	-87	-88	-88	-88
	30 Mobiliteit	0	0	-23.227	0
	38 Economisch Programma	-150	-100	-100	0
	Totaal 8.6 Reserves	-16.384	-9.602	-30.313	-4.835
	Totale baten	-20.152	-10.063	-30.826	-5.285
	Totaal	603	932	1.236	795

Bedragen x €1.000

* Deze ogenschijnlijk structurele lasten en baten worden gefinancierd uit tijdelijke (externe) middelen en worden daarom als incidenteel beschouwd.

** Mutaties in de reserves zijn over het algemeen als incidenteel te bestempelen, met uitzondering van reserves die een egaliserende werking hebben

E. Perspectiefnota 2017-2021 en stelpost Nieuw Beleid

E1. Overzicht verwerking Perspectiefnota 2017-2021 per onderwerp

	Ref. PN	Ref. PB	Onderwerp Perspectiefnota 2017-2021	Reeds verwerkt in PB 2018			Geoormerkt in PB 2018		
				Inc. Of Str.	gedekt t.l.v. stelpost nieuw beleid	gedekt t.l.v. reserve strat. proj	oormerk t.l.v. stelpost nieuw beleid	oormerk t.l.v. res. strat. projecten	oormerk t.l.v. reserve ZZL
Intensiveren/nieuwe ambities									
Omgevingsvisie	1	1.1	Proceskosten	I	0,4				
	1	1.1	Uitwerking Perspectieven	I	0,7				
Economische ontwikkeling	2a	2.2	Uitwerking nota Natuur	I				2,0	
	2b	2.2	NP Nieuw Land (poorten)	I				3,0	
	2c	nvt	Houtribdijk strand naar 400m*	I			2,0		
	2d	3.2	Toeristische overstappunten	I	0,1				
	2e	3.2	Flevo branding	S/I			0,4 (I) 0,25 (S)		
	2f	7.1	Maritieme Servicehaven	I				p.m.	
	2g	3.1	Kornwerderzand	I				1,0	
Energietransitie (duurzame energie)	3a	5.2	Energieagenda (perspectief)	I			7,3		
	3b	6.1	Duurzaam HOV Luchthaven	S/I	0,3-0,5 (expl)			1,0	
	3c	6.2	MRA-electrisch**	'17					
	3d	6.2	Smart mobility	I	1,1				
	3e	8.5	Verduurzaming prov. Gebouwen	S	0,1				
Circulaire economie	4	nvt	Circulaire economie (perspectief)	I			0,5		
Landbouw	5	8.1	GLB - POP3 en Waterprogramma	I		1,1		1,9	
Overige	6a	1.2	Wereld Wateratlas	I	0,1				
	6b	2.1	Snel internet landelijk gebied	I			0,2		
	6c	2.2	Natuur buiten EHS	S	0,4				
	6d	2.2	Recreatietoeslag	S	0,4				
	6e	2.2	Dierenwelzijn	I			0,1		
	6f	2.2	Essentaksterfte**	'17					
	6g	4.1	Krachtige samenleving	I				1,5	
	6h	4.1	100 jaar Zuiderzeewet	I	0,2				
	6h	4.1	Landschapskunstwerk 100 jaar ZZW	I	0,3				
	6i	4.1	Waterloopbos	I			0,3 (procesgld)	1,0	
	6j	5.1	SWUNG*	I			0,9 (subs) 2,7 (inv*)		
	6k	8.2	Veiligheid	S	0,1				
6lm	8	Diversen bedrijfsvoering	S	0,2					
Afwijkingen Programmabegroting 2017									
Afwijkingen PB2017 (Indien structureel dan ook van invloed op 2018 en verder)			Omgevingsvisie (voorbereiding)**	'17					
			Bedrijventerreinen**	'17					
			Nationaal park Nieuw Land**	'17					
			Kornwerderzand**	'17					
			Omgevingsdienst NZKG	S	0,1				
			Duurzaam Gebruik Ondergrond**	'17					
			Delegatiebesluit OV Almere	S	0,1 - 0,6				
			Waterschapslasten infra	S	0,1				
			Nieuwe Natuur**	'17					
Sparen			Pensioenen	S	0,6				
Sparen									
			Nieuw Beleid na 2019	S	0,0 - 2,0				

Bedragen x € 1 mln.

* = Dit betreft (deels) investeringen. Weergegeven is het totale investeringsbedrag. In de begroting zijn de hieruit voortvloeiende jaarlijkse kapitaallasten (afschrijvingen) geoormerkt binnen de stelpost Nieuw Beleid.
 ** = Deze voorstellen hadden uitsluitend betrekking op de begroting 2017 (incidenteel) en hebben daarom geen effect op de begroting 2018.

E2. Verloopoverzicht vrije ruime stelpost Nieuw Beleid

	2018	2019	2020	2021
Beschikbare vrije ruimte bij Perspectiefnota 2017-2021	6.574	6.426	7.085	6.115
A.1 Intensivering en nieuwe ambities				
Omgevingsvisie	-1.088	0	0	0
Houtribdijk strand naar 400m - kap.last investering € 2 mln. (oormerk)	0	0	-100	-100
Toeristische overstappunten	-100	0	0	0
Flevo branding (oormerk)	-400	-250	-250	-250
Energieagenda (oormerk)	-3.300	-4.000	0	0
Duurzaam HOV luchthaven	0	-260	-425	-530
Smart mobility	-175	-150	0	0
Circulaire economie (oormerk)	-500	0	0	0
Wereld Wateratlas	-70	0	0	0
Snel internet landelijk gebied (oormerk)	-100	-100	0	0
Natuur buiten ehs	-400	-400	-400	-400
Recreatietoeslag	-400	-400	-400	-400
Dierenwelzijn (oormerk)	-100	0	0	0
100 jaar Zuiderzeewet	-150	0	0	0
Landschapskunstwerk 100 jaar ZZW	-300	0	0	0
Waterloopbos - proceskosten (oormerk)	-85	-85	-80	0
SWUNG - subsidieregeling t/m 2022, totaal € 0,9 mln. (oormerk)	-200	-200	-200	-200
SWUNG - kapitaallast investering a € 2,7 mln. (oormerk)	0	0	-135	-135
Veiligheid	-50	-50	-50	-50
Diversen bedrijfsvoering	-216	-216	-216	-216
A.2 Doorwerking afwijkingen 2017				
Omgevingsdienst NZKG	-62	-62	-62	-62
Delegatiebesluit OV Almere	-56	-426	-400	-578
Waterschapslasten	-120	-120	-120	-120
Bijdrage IPO	-47	-30	0	0
Pensioenen	-600	-600	-600	-600
B Reserveren Nieuw Beleid				
Nieuw Beleid nieuw college 2019 e.v. (oormerk)	0	-1.000	-2.000	-2.000
Af: totaal verwerking voorstellen Perspectiefnota 2017-2021	-8.518	-8.349	-5.438	-5.640
Beschikbare vrije ruimte ná verwerking Perspectiefnota 2017-2021	-1.944	-1.923	1.647	475
Effect meircirculaire Provinciefonds 2017	1.645	1.939	1.623	2.734
Effecten MRB als gevolg van voertuigbestand 2017	1.800	1.950	2.100	2.250
Bijstelling stelpost loon & prijscompensatie	-608	-1.358	-2.108	-2.858
Actualisatie afschrijvingslasten o.b.v. staat van activa	94	84	74	563
Actualisatie Infra-budgetten aan areaaluitbreiding en tariefsaanpassingen	-195	-211	-211	-211
Nadere uitwerking Perspectiefnota 2017-2021: Smart Mobility	0	-200	-300	-300
PS-besluit 2017: Voorbereiding Omgevingswet	-700	0	0	0
Coördinator e-Dienstverlening	-101	-101	-101	-101
Diverse kleine mutaties	104	-15	105	-21
Af: totaal effect begrotingsmutaties Programmabegroting 2018	2.039	2.089	1.182	2.054
Vrije ruimte stelpost Nieuw Beleid Programmabegroting 2018	95	165	2.830	2.529

- = nadelig effect op de vrije ruimte

Bedragen x € 1.000